

25—28 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 25 april

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Gustavsson i Alvesta ang. kommunala anslag för fortsatt drift av landsvägsbusslinjer	5
herr Hedlund ang. omfattningen av statens järnvägars person- och posttrafik samt utbyggnadstakten beträffande vägnätet	6
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Andersson i Örebro ang. arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom karlskogaområdet	8
herr Lundberg ang. åtgärder med anledning av händelserna i Grek- land	8

Onsdagen den 26 april

Svar på interpellation av herr Lothigius ang. takten för samman- läggning av kommuner	8
Beskattningen av vissa angångsbidrag, m. m.	32
Rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för vatten- och luft- vård	35
Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventa- rier och byggnader, m. m.	36
Resultatutjämning vid beskattningen m. m.	43
Översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning	52
Angivandet av de tjänstemän som är undantagna från disciplinär besträffning	56
Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.	56

	Sid.
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Johansson i Skärstad ang. ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare	76
herr Börjesson i Falköping ang. utbetalandet till polisman av ersättning för sveda och värk	76
herr Persson i Heden ang. ökning av antalet platser vid kurser för polispersonal	76
herr Eliasson i Moholm ang. aviserade förändringar av statens järnvägars service	76
fru Kristensson ang. utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen	76

Torsdagen den 27 april

Svar på frågor av:	
herr Sjöholm ang. införande av mervärdeskatt	77
herr Björkman ang. upplysningsverksamheten beträffande fyllnadsinbetalning av skatt	78
herr Hamrin i Kalmar ang. den väntade nedläggningen av Oskarshamnsvarvet	79
herr Wikner ang. sysselsättningssvårigheter på grund av mekaniseringen inom skogsbruket	81
herr Nilsson i Östersund ang. nedbringande av olycksfallsriskerna för skogsarbetare	82

Svar på interpellationer av:

herr Antonsson ang. underlättande av diplomathustrurs yrkesutövning utomlands, m. m.	84
herr Gustafsson i Skellefteå ang. villkoren för erhållande av lokaliseringspolitiskt stöd	89
herr Wennerfors ang. arbetslösheten bland ingenjörer	94
herr Ullsten ang. isolering på grund av smittorisk	99

Interpellationer av:

herr Gustafsson i Borås ang. en enhetlig nordisk kontroll av elmaterial	105
herr Gustafsson i Borås ang. sambandet mellan trafikolyckor och läkemedelskonsumtion	106

Fredagen den 28 april

Lån till bostadsrättsföreningen Musköten	109
Bidrag till företagareföreningar m. m.	111
Befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt	115
Straff för försök till frihetskränkande otukt	117
Meddelande ang. besök på Kungl. Teatern	120

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 26 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 61, ang. bidrag till handelshögskolan i Stockholm	31
— nr 62, ang. vissa pensionsfrågor m. m.	31
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 28, ang. ändring i kommunal-skattelagen, m. m.	32
— nr 34, om rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för vatten- och luftvård.	35
— nr 35, ang. avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.	36
— nr 36, ang. resultatutjämnning vid beskattningen m. m.	43
— memorial nr 40, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande ändrad lydelse av 12 och 20 §§ förordningen om arvsskatt och gåvoskatt.	52
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 30, om översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning	52
— nr 37, ang. angivandet av de tjänstemän som är undantagna från disciplinär bestraffning.	56
— nr 38, om översyn av socialförsäkringssystemet såvitt angår frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor.	56
— nr 39, om pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.	56
— nr 40, ang. ändrad lydelse av 33 § och 40 § 2 mom. civilförsvarlagen.	74

Fredagen den 28 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 63, ang. allmän beredskapsstat (allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram).	108
— nr 64, ang. allmän beredskapsstat (justitiedepartementet).	108
— nr 65, ang. allmän beredskapsstat (försvarsdepartementet).	108
— nr 66, ang. allmän beredskapsstat (socialdepartementet).	108
— nr 67, ang. allmän beredskapsstat (kommunikationsdepartementet)	108
— nr 68, ang. allmän beredskapsstat (finansdepartementet).	108
— nr 69, ang. allmän beredskapsstat (ecklesiastikdepartementet). . .	108
— nr 70, ang. allmän beredskapsstat (handelsdepartementet).	108
— nr 71, ang. allmän beredskapsstat (inrikesdepartementet).	108
— nr 72, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (försvarsdepartementet).	108
— nr 73, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (socialdepartementet).	110
— nr 74, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet).	110
— nr 75, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (ecklesiastikdepartementet).	111
— nr 76, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (inrikesdepartementet).	111
— nr 77, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (avskrivning av	

	Sid.
oreglerade kapitalmedelsförluster)	111
— nr 78, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (staten för statens allmänna fastighetsfond)	111
— nr 79, ang. ytterligare anslag på tilläggsstat II (studiemedelsfonden)	111
— nr 80, ang. förvärv av Skoklosters slott och samlingar	111
— nr 81, ang. omorganisation av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap	111
— nr 82, ang. organisationen av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten	111
— nr 83, rörande anslag till bidrag till företagareföreningar m. m.	111
— nr 84, ang. stat för försvarets fastighetsfond	115
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 38, ang. befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt	115
— nr 42, ang. förordning om antidumping- och utjämningstull, m. m.	117
— nr 43, om ändrad lydelse av 35 § 4 mom. kommunalskattelagen	117
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 31, om möjlighet för domstol att anställa tolk	117
— nr 32, om beaktande i rättsliga sammanhang av utlännings språksvårigheter	117
— nr 33, om straff för försök till frihetskränkande otukt	117
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. allmän beredskapsstat (jordbruksärenden)	120
— nr 16, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (jordbruksärenden)	120
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. föreningen av vattendrag genom vissa tvättmedel m. m.	120
— nr 23, ang. vatten- och luftföroreningar m. m.	120
— nr 24, om en fullständigare rening av avloppsvatten	120

Tisdagen den 25 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 14 innevarande april.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionen nr 1015; och till statsutskottet motionen nr 1016.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 61 och 62, bevillningsutskottets betänkanden och memorial nr 28, 34—36 och 40 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 30 och 37—40.

§ 4

Föredrogs den av herr *Franzén* i Träkunula vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående planerna beträffande militära övningsområden inom Stenkunla kommun.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Interpellation ang. kommunala anslag för fortsatt drift av landsvägsbusslinjer

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Riksdagens beslut 1963 angående den statliga trafikpolitiken innebar bl. a. att ett mera konkurrens-

främjande system skapades på kommunikationernas område. Varje trafikgren skulle i princip vara självbärande. Som målsättning angavs emellertid också att olika delar av landet skulle ha en tillfredsställande transportförsörjning. I vissa bygder ansågs trafiken dock inte kunna bli lönsam. Där skulle staten när det gällde järnvägstrafiken ersätta statens järnvägar för driften av olönsamma linjer. Beträffande busstrafiken gällde beslutet från 1961 angående bidrag till viss busstrafik.

Genom 1963 års riksdagsbeslut måste det anses klarlagt, att det åligger staten att svara för kostnader i samband med järnvägsverksamhet som inte täcks genom de inkomster som densamma ger. Dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet förklarade också 1964 i ett svar på en enkel fråga i denna kammar, att krav från statens järnvägar om kommunala anslag för upprätthållande av vissa nödvändiga tågförbindelser inte var förenliga med principerna i det nämnda riksdagsbeslutet.

Statens järnvägar har nyligen inkommit till fullmäktige i en kommun i Kronobergs län med en skrivelse, där det anges som förutsättning för att trafiken på en viss busslinje skall upprätthållas i nuvarande omfattning att kommunen bidrar till kostnaderna härför. Det är synnerligen tveksamt om ett sådant krav kan sägas stå i överensstämmelse med de principer som gäller beträffande trafikpolitiken. Även om en direkt parallell med förenämnda exempel beträffande kommunala bidrag till järnvägsverksamhet inte låter sig dras måste det anses principiellt oriktigt att driften av en busslinje blir beroende av huruvida kommun bidrar eller inte. Ifrågavarande kostnader måste täckas

Interpellation ang. omfattningen av statens järnvägars person- och posttrafik samt utbyggnadstakten beträffande vägnätet

med statliga medel genom ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer. Det kan för övrigt ifrågasättas huruvida inte detta anslag måste ökas om den pågående nedläggningen av järnvägar skall fortgå.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat att statens järnvägar i vissa fall satt kommunala bidrag som villkor för fortsatt drift av landsvägsbusslinjer?

Anser statsrådet att detta tillvägagångssätt är förenligt med gällande principer för trafikpolitiken?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Interpellation ang. omfattningen av statens järnvägars person- och posttrafik samt utbyggnadstakten beträffande vägnätet

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDLUND (cp), som yttrade:

Herr talman! Goda kommunikationer är naturligtvis av grundläggande betydelse för ett lands utveckling. Ett väl utbyggt nät av landsvägar och järnvägar är härvid en viktig förutsättning. Sedan länge har det rått enighet om att det allmänna i detta avseende har betydande uppgifter. Det måste anses liggande i dessa att tillse, att olika delar av landet blir väl försörjda med kommunikationer.

Uppgifter, som på senare tid förekommit i press och TV, tyder på att man för närvarande förbereder omfattande förändringar av statens järnvägars verksamhet. Avsikten skulle vara att reducera antalet järnvägsstationer och hållplatser mycket kraftigt. Man har nämnt att ett par tusen stationer skall dras in. Blott några hundra statio-

ner skulle vara kvar. Det system med knutpunktstrafik, som redan nu i stor utsträckning användes när det gäller godsbefordran, synes sålunda planeras även för persontrafiken. Trafiken mellan knutpunkterna och de nuvarande stationerna skulle upprätthållas med hjälp av landsvägstrafik.

Den aviserade omläggningen av järnvägstrafiken uppges också få konsekvenser för postverkets vidkommande. Verket måste lita till landsvägstrafik och flyg för sina transporter. Detta synes bli nödvändigt redan i mitten av nästa år, då statens järnvägar planerar en radikal omläggning av tidtabellen innebärande bland annat att uppehållstiderna på mellanstationerna förkortas.

Ungefär samtidigt med dessa uppgifter om indragningar i järnvägens person- och posttrafik och dess ersättande med landsvägsbusstrafik ser man uppgifter från vägmyndigheterna om att konkurrensen om investeringsmedel kan väntas leda till en dämpad utbyggnadstakt av vägnätet. Det förtjänar i det sammanhanget erinras om att väganlagen under de senaste åren varit i stort sett oförändrade. En blygsam ökning av underhållsanslagen har visserligen förekommit, men byggnadsanslagen har varit oförändrade. Med hänsyn till att penningvärdet försämrats torde i realiteten en minskning ha skett av resurstilldelningen till vägarna.

Det är självklart, att sådana uttalanden väckt oro och att de berörda människorna är angelägna att få veta vad som är sanning. Naturligtvis är det också viktigt för deras representanter i riksdagen att erhålla auktoritativa besked i frågan.

Med hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig att lämna en redogörelse för de planer, som kan förelig-

Interpellation ang. omfattningen av statens järnvägars person- och posttrafik samt utbyggnadstakten beträffande vägnätet

ga om en begränsning av järnvägens person- och posttrafik och om en samtidig neddämpning av utbyggnadstakten av vårt vägnät?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 155, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, i vad propositionen och motionerna hänvisats till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet.

§ 8

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 128, angående avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 9

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, med förslag till lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m., motionerna:

nr 1017, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Mattsson*,

nr 1018, av herr *Hagnell m. fl.*, och
nr 1019, av herr *Nihlfors m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m., motionerna:

nr 1020, av herr *Jonasson m. fl.*,

nr 1021, av herr *Svensson* i Vä m. fl., och

nr 1022, av herr *Svensson* i Vä m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, angående bemyndigan-

de att sälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m., motionerna:

nr 1023, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, och

nr 1024, av fröken *Wetterström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, med förslag till lag angående ändring i lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, m. m., motionerna:

nr 1025, av herr *Bengtson* i Solna m. fl.,

nr 1026, av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl., och

nr 1027, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Larsson* i Öskeviksby;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 102, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m., motionerna:

nr 1028, av herr *Bohman m. fl.*, och

nr 1029, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Jönsson* i Ingemarsgården;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet, motionerna:

nr 1030, av herr *Andersson* i Örebro m. fl.,

nr 1031, av herrar *Bengtson* i Solna och *Ringaby*,

nr 1032, av herr *From m. fl.*, och

nr 1033, av herr *Lindkvist*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, med förslag till lag om flyttning av fordon i vissa fall, motionen nr 1034, av herrar *Bengtson* i Solna och *Söderström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 56 § 4 mom. vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), motionerna:

nr 1035, av herr *Bengtson* i Solna m. fl.,

nr 1036, av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Larsson* i Luttra, och

nr 1037, av fru *Nettelbrandt m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om ändrad lydelse av 28 § 1 och 2 mom. kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m., motionen nr 1038, av herr *Norrby*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, motionen nr 1039, av herr *Löfgren m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 126, med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m., motionen nr 1040, av herr *Norrby*.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet den 25 och 26 april 1967 på grund av resa till

Köln för att närvara vid f. förbundskansler Adenauers jordfästning.

Stockholm den 24 april 1967

Tage Erlander

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 11

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Andersson* i Örebro, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom karlskogaområdet, och

herr *Lundberg*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående åtgärder med anledning av händelserna i Grekland.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.05.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 26 april

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 18 innevarande april.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Persson i Tandö enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 17—den 30 innevarande april.

Herr Persson i Tandö beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

Herr talman! Herr Lothigius har frågat inrikesministern huruvida den verksamhet, som nu bedrivs av länsstyrelserna i syfte att påverka de kommunala organen att påskynda sammanläggningar, är i överensstämmelse med riksdagens beslut samt lag och författning. Vidare har herr Lothigius frågat om inte kommunerna i lugn och ro borde få tid på sig för kommunblocksplanering och ett successivt vidgat samarbete oberoende av om detta föranleder sammanläggningar eller inte.

På grund av ändrad fördelning av ärendena mellan departementen handläggs numera de ärenden interpellationen rör inom kommunikationsdepartementet. Enligt fastställd ordning för fördelning av arbetet inom detta departement ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Först vill jag erinra om att de riktlinjer för en översyn av kommunindelningen som antogs av 1962 års riksdag alltså står fast. Detta innebär bl. a. att 1919 års indelningslag inte ändrats såvitt avser förutsättningarna för sammanläggning av kommuner. För att sådana sammanläggningar skall kunna komma till stånd fordras alltså regelmässigt att berörda kommuner är överens härom. Konstitutionsutskottet framhöll i sitt av riksdagen godkända utlåtande (1962:1), att »även om utvecklingen i fråga om sammanslagning av kommuner eller samverkan inom kommunblocken skulle ske något långsammare än beräknat bör detta ej få motivera tvångsåtgärder från statsmakternas sida». Man räknade självfallet med att statsmakterna på olika sätt skulle aktivt verka för reformens genomförande. Uttryckligen angavs t. ex. att länsstyrelserna borde kunna ta initiativ till bildandet av samarbetsnämnder.

Enligt min mening kan en verksamhet från länsstyrelsernas sida, som innebär upplysning, rådgivning eller påpekanden om det angelägna i vissa indelningsändringar, inte strida mot kon-

stitutionsutskottets nyss citerade uttalanden. Det är uppenbart att länsstyrelserna har skyldighet att uppmärksamt följa dessa frågor och ta de initiativ som anses lämpliga. Indelningslagen tillerkänner uttryckligen länsstyrelse initiativrätt i indelningsfrågor. Dessutom har länsstyrelsen enligt gällande länsstyrelseinstruktion ett allmänt åliggande »att giva noggrann akt på länets tillstånd och behov samt i allt söka främja länets utveckling och dess befolknings bästa».

Genom de riktlinjer som gäller för kommunindelningsreformens genomförande är det avgörande ställningstagandet vid sammanläggningen ändock alltid tillförsäkrat kommunerna själva. Den omständigheten att det är kommunerna som bestämmer takten i reformen kan inte få hindra länsstyrelsen att anlägga synpunkter på vad som lämpligen bör göras.

Vidare anförde:

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Det är ganska tråkigt att det så ofta från denna talarstol skall behöva sägas att vi från oppositionens sida inte är nöjda med ett svar. Utomstående kan ju förledas tro att det är oppositionens sätt att markera en skillnad och att vi gör det slentrianmässigt och generellt.

Mot bakgrunden av det stora intresse man ute i landet hyser för dessa frågor hade säkerligen de ledamöter av denna kammare som sysslar speciellt med kommunala spörsmål hoppats att i statsrådets svar finna litet mjukare och mera klarläggande synpunkter. Kanske hade jag särskilt väntat det av statsrådet Lundkvist.

Jag vill först och främst säga att jag personligen är intresserad av att man arbetar och planerar så rationellt som möjligt för kommunerna. Det betyder att jag personligen är intresserad av sammanslagning i kommunblock där det

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

verkligen behövs, där man alltså efter grundliga undersökningar och diskussioner har prövat frågan och där man anser en sammanslagning vara riktig. Men man skall komma ihåg, herr statsråd, att frivilligheten innebär att en kommun skall enas med en annan kommun om denna sak — även om man har en energisk länsstyrelse i bakgrunden. Om herr statsrådet hade stannat vid första delen av svaret, hade jag varit mera lugn. Då hade de riktlinjer, som riksdagen drog upp 1962, kunnat återopas av kommunerna utan sidotolkningar.

Nu har mina två frågor i interpellationen knappast besvarats, tycker jag. Den första gällde huruvida den verksamhet, som nu bedrivs av länsstyrelserna i syfte att påskynda sammanslagningarna, är i överensstämmelse med riksdagens beslut samt lag och författning. Statsrådet säger i interpellationssvaret bl. a.: »Man räknade självfallet med att statsmakterna på olika sätt skulle aktivt verka för reformens genomförande. Uttryckligen angavs t. ex. att länsstyrelserna borde kunna ta initiativ till bildandet av samarbetsnämnder.»

Statsrådet säger också: »Först vill jag erinra om att de riktlinjer för en översyn av kommunindelningen som antogs av 1962 års riksdag alltså står fast.» Jag tror inte att irritationen ute i kommunerna och samarbetsnämnderna hade varit så stor om länsstyrelserna hade nöjt sig med vad som här sägs. Nu kan länsstyrelserna och landshövdingarna personligen genom sitt uppträdande göra en hel del som för kommunerna kommer att verka som om man på olika sätt påskyndar sammanslagningarna. Detta är irriterande för kommunerna.

Då kan statsrådet säga: Bevisa det! Det kan jag inte göra, ty det finns inga skriftliga bevis. Men jag har muntligt fått reda på att det förekommer att länsstyrelserna genom sitt aggressiva upp-

trädande ger kommunerna intrycket att de inte har något val i detta sammanhang. Det finns exempel på att länsstyrelserna utan inbjudan har kommit till samarbetsnämnderna med expertgrupper på över tio man. Detta är enligt min mening att sätta sig inte bara på samarbetsnämnderna utan också i viss mån på frivilligheten. Då länsstyrelser med landshövdingen i spetsen har kommit till samarbetsnämnderna — inte inbjudna, som jag sade — och börjat delta i diskussionen, har det hänt att verkan inte blivit den avsedda utan den rakt motsatta — samarbetsnämnderna har blivit irriterade och sagt: »Det här vill vi inte vara med om. Vi vill inte under dessa former diskutera vår samverkan.»

Rapporterna visar också att landshövdingar tycks ha blivit särskilt energiska när de tidigare haft en genomgång med inrikesdepartementet i dessa frågor. Det är väl inte på det sättet att landshövdingarna blir särskilt meriterade om deras län ligger väl framme vid kommunsammanslagningarna? En undersökning hos en del länsstyrelser visar att man erkänner att man söker påverka kommunerna. Man har sagt att man genom sammanträden och diskussioner med samarbetsnämnderna i kommunerna aktivt försökt påverka kommunerna.

Då vill jag fråga herr statsrådet: Överensstämmer detta med vad som sägs i svaret: »Enligt min mening kan en verksamhet från länsstyrelsernas sida, som innebär upplysning, rådgivning eller påpekanden om det angelägna i vissa indelningsändringar, inte strida mot konstitutionsutskottets nyss citerade uttalanden?»

Jag tycker att beskedet i svaret är ganska motsägande. Å ena sidan heter det: »Först vill jag erinra om att de riktlinjer för en översyn av kommunindelningen som antogs av 1962 års riksdag alltså står fast.» Men å andra sidan säger statsrådet: »Det är uppen-

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

bart att länsstyrelserna har skyldighet att uppmärksamta dessa frågor och ta de initiativ som anses lämpliga. Indelningslagen tillerkänner uttryckligen länsstyrelse initiativrätt i indelningsfrågor.» Statsrådet återoppar alltså en lag av år 1919, trots att det finns ett uttalande som gjorts av konstitutionsutskottet och godkänts av kamrarna år 1962 och där på flera ställen med skärpa understryks frivilligheten i sammanslagningen. Det framhålls också i uttalandet att någon sammanslagning inte alls behövs — kommunerna är fria att bestämma. Om det är en kommun som mot bakgrund av vissa förhållanden inte vill att en sammanslagning skall ske skall den inte drivas med i en samsarbetsnämnd.

Jag har en känsla av att mycket av vad som härvidlag planeras syftar till att skapa ett system, likformigt med det som tillämpas i Frankrike, där det finns 34 000 kommuner men där bestämmelserna baseras på en centraldirigering och beskattningsrätten för de enskilda kommunerna är högst obetydlig. Jag hoppas att man inte skall ta detta som förebild, men jag har en känsla av att man vill låta det franska systemet tjäna som underlag.

Låt mig anföra ett exempel från min hemstad, herr statsråd!

Gränna stad, där jag är ordförande i stadsfullmäktige, ligger fyra mil från ett block som har bildats med centrum i Jönköpings stad. Jag har inte sagt att jag är ovillig att söka samarbete med detta block — tvärtom hyser jag ett stort intresse för att söka finna de samsarbetsformer som kan erfordras för att göra den ekonomiska planeringen vetlig och för att kanske så småningom även kunna bilda ett kommunblock. Men vår lilla stad — på 3 200 invånare — ligger fyra mil från en annan stad som skall utgöra centrum i ett kommunblock. Gränna, en stad som levat i 315 år, kommer vid en sammanslagning att få en — eller kanske ingen — representant i

kommunblocket. Då frågar jag: Hur skall man, med hänvisning till konstitutionsutskottets uttalande till förmån för ett bibehållande av självbestämmanderätten, i vårt område kunna vinna inflytande inom ett mäktigt kommunblock på över 100 000 invånare? Det är väl alldeles givet, herr statsråd, att vi, när vi går att diskutera ett sådant kommunblock först och främst måste ha tid till detta. Vi måste ha lång tid, vi måste skaffa oss erfarenhet på en mängd områden om hur ett samarbete kan komma till stånd, känna förmågan och möjligheten till samarbete, finna vägar till praktiska ekonomiska lösningar, undersöka hur sammanslagningen lämpligen skall ske, och vi skall också kunna ge varandra problemställningar under tiden. Nu påstår jag inte att det gäller min egen länsstyrelse, men jag har fått bestyrkt att man på olika håll i vårt land är mycket aktiv. Men länsstyrelserna måste vara försiktiga när de försöker bilda dessa kommunblock. Detta måste göras — som riksdagen uttalat — på frivillighetens grund, vilket med skärpa måste understrykas.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! I mitt interpellations-svar gav jag herr Lothigius svar på frågan om kompetensen, länsstyrelsernas rätt att över huvud taget bedriva verksamhet i dessa sammanhang. Där konstaterar jag alltså, att man inte kan göra gällande att länsstyrelserna här bedriver en verksamhet som strider mot lag och förordning. Nu kommer herr Lothigius tillbaka och påstår att länsstyrelserna i denna verksamhet försöker ge kommunerna intryck av att dessa ej har något val när det gäller tidpunkten för sammanläggning. För det första tror jag inte att länsstyrelserna på detta vis försöker missleda kommunerna, och för det andra är jag övertygad om att våra kommunalmän har läst på dessa stycken så noga, att de mycket väl vet vad som gäller enligt de uttalanden som

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

riksdagen gjorde när reformen beslöts 1962.

Vad sedan indelningslagen av år 1919 beträffar — som herr Lothigius menar att jag försöker vända emot kommunerna genom att åberopa den — är det innehållet i denna lag som tryggar kommunernas rätt att i slutskedet själva avgöra huruvida en sammanläggning skall komma till stånd eller ej. Denna lag ändrades inte 1962, utan den består i den utformning den tidigare haft. Dessutom underströks i riksdagens uttalande att sammanläggningarna borde ske enligt frivillighetsprincipen.

Jag vill i klarhetens intresse ta detta tillfälle i akt att litet närmare informera om hur jag upplever läget på kommunindelningens fronten. Jag vill först — för att inga missförstånd skall uppstå på denna punkt — understryka att regeringen inte planerar något ingripande mot den frivillighet som riksdagen har uttalat sig för, när det gäller kommun-sammanläggningar. Men vi ser det, i linje med riksdagens beslut, som en uppgift för staten, departementet och länsstyrelserna att stimulera och vägleda i dessa sammanhang och att röja ur vägen hinder för det samarbete kommunerna vill etablera.

Beträffande herr Lothigius' fråga, huruvida inte kommunerna borde få ta tid på sig för kommunblocksplaneringen och få göra den i lugn och ro, kan sägas, att det nog knappast är de statliga myndigheternas verksamhet i dessa sammanhang som begränsar tiden, utan fastmer utvecklingen själv. Jag tror att jag vågar säga att insikten bland kommunalmännen om nödvändigheten av indelningsreformen växer för varje dag som går. Det är i varje fall det intryck jag får när jag möter kommunalmän från olika delar av landet och när vi diskuterar dessa angelägenheter. Jag vågar nog påstå, att man ganska generellt kan säga att numera diskuterar man, inte om man skall gå till en sammanläggning inom blocken, utan när detta

bör ske. När det gäller tidpunkten väger man som regel mellan åren 1969 och 1971. Jag säger som regel, ty självklart finns det undantag härifrån. Man börjar dock som jag upplever det, att förstå att det ligger en fara i dröjsmål med genomförandet av den nya kommunindelningen.

Vi fick som bekant många sammanläggningar från och med nyåret 1967, sammanläggningar som berörde 167 av de dåvarande 995 kommunerna i landet. Man hade i dessa kommuner funnit att ett snabbt genomförande av den nya kommunindelningen skulle ge ökade möjligheter att planera de gemensamma angelägenheterna bättre, att effektivare tillvarata de gemensamma resurserna och lättare klara uppgiften att förmedla en god service till medborgarna. Man insåg också att den större kommunala enheten härigenom i olika sammanhang skulle bli mera attraktiv, exempelvis för företag som söker en lämplig ort för sin verksamhet, och som då vill ha en bild inte bara av förhållandena inom en kommun utan av vad hela bygden förmår, av vilka arbetskraftsresurser som finns inom ett större område, av vilken service bygden i dess helhet kan åstadkomma, vilka utbildningsmöjligheter som finns, vilka fritidsmöjligheter som finns och av mycket annat som företaget och dess anställda är i behov av. Allt fler kommunalmän inser att taktiken att förhåla samarbetet eller fördröja sammanläggningen kan komma att — om jag får använda uttrycket — ge dålig utdelning på sikt för hela bygden och därmed för den egna kommunen. Man kan löpa risken att komma på efterkälken i den allmänna utvecklingen.

Vi fick, som jag sade, många sammanläggningar 1967. Vi får, av alla tecken att döma, många sammanläggningar år 1969. Det pågår för närvarande, såvitt vi har kunnat finna, utredningar i 66 av de återstående 218 kommunblocken, dvs. de som ännu inte inom sig sam-

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

manlagt kommunerna. Vi vet också att flera utredningar kan tillkomma.

Med ledning av vad man upplever från diskussioner runt om i landet vågar jag nog säga inte bara att vi år 1969 får många sammanläggningar, utan att det efter 1971 säkerligen inte återstår många sammanläggningar att göra eftersom kommunalmännen i gemen, som jag nyss sagt, i allt högre grad upplever angelägenheten av att komma fram till en mera definitiv lösning av dessa frågor.

Detta är naturligtvis viktiga frågor för vår kommunala självstyrelse, som vi sätter så stort pris på och som vi vill slå vakt om, därför att vi i den ser ett av ankarfästena för vår demokrati. Men den kommunindelingsreform som vi nu är i färd med att genomföra sker ju bl. a. mot bakgrund av önskvärldheten att stärka förutsättningarna för den kommunala självstyrelsens fortbestånd. Kommunförbunden, som synnerligen positivt arbetar för kommunindelingsreformen, understryker att vi med hänsyn till önskvärldheten att slå vakt om den kommunala självstyrelsen måste försöka komma fram till ett genomförande av reformen.

Här tyckte jag att herr Lothigius i sitt inlägg valde ett mycket olyckligt exempel, när han jämförde Sverige med Frankrike och rent av menade att vi var på väg mot en sådan ordning som man har i Frankrike. Det är tvärt om så att vi sannerligen inte vill ha en sådan situation som råder i Frankrike med över 30 000 kommuner, som ur kommunal självstyrelsesynpunkt ingenting betyder, emedan enheterna är för små för att kunna ta till vara de lokala intressena. Med denna reform vill vi i stället skapa förutsättningar för enheter som på det kommunala planet är bärkraftiga nog att ta ansvar lokalt för de många nya och annorlunda uppgifter som utvecklingen lägger på samhället, enheter som kan fylla de ökade anspråk på kommunal service

som såväl de enskilda medborgarna som näringslivet reser, kommuner som blir lämpliga enheter ur samhällsplaneringens synpunkt.

Jag vill slutligen, herr talman, återknyta till länsstyrelsernas roll i detta sammanhang.

Utvecklingen inom kommunblocken, de nya kommunerna, är också beroende av förhållandena inom länsregionen. För den planering som måste bedrivas på länsnivå med sikte på hela länets bästa utgör förhållandena inom kommunblocken basen. Här är det utan tvekan länsstyrelsen och *planeringsråden* som har överblicken. Länsorganens synpunkter på den roll, som samarbetet inom kommunblocken och kommunsammanslagningarna spelar för möjligheter till en gynnsam utveckling såväl för den enskilda kommunen som för länet i dess helhet, skall naturligtvis redovisas för kommunerna. Kommunalmännen bör sålunda enligt min mening få möjlighet att ta ställning till samarbetsfrågorna och tidpunkten för kommunsammanslagningarna med tillgång till alla synpunkter på dessa frågor som kan vara av betydelse för den egna kommunens bästa. Jag uppfattar det sålunda som en skyldighet för länsstyrelser och planeringsråd att ge till känna sina synpunkter, att ge alla de informationer som kommunalmännen kan behöva för att bedöma de allmänna förutsättningarna för sin egen kommuns utveckling.

Herr **LOTHIGIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! I princip har jag ingen annan uppfattning än statsrådet Lundkvist beträffande behovet av dessa sammanslagningar och av vissa former av strukturrationalisering även på detta område. Genom sammanslagningar skapas möjligheter att rätta till samhälls-ekonomiska felaktigheter, och de är av värde även ur många andra synpunkter — näringspolitiska, samhällsekonomiska etc. Men strukturrationalisering-

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

en, som vi i dag diskuterar, har tillmätts en oerhört stor betydelse, och man undrar om inte den betydelsen överdrives både när det gäller strukturaliseringarna i allmänhet och inom kommunerna. Jag tänker på t. ex. åldringsvården. Kan man vara säker på att det är riktigt att, som nu många gånger sker, bygga stora ålderdomshem och samordna dem inom kommunblocken till en eller kanske ett par enheter, när de äldre kanske behöver flera enheter och vill bo i den bygd där de är födda?

Jag har en del papper som visar länsstyrelsernas aktivitet. En länsstyrelse säger: »Vid länsstyrelsens sammanträde med planeringsrådet den — — — redovisades det aktuella läget beträffande blocksammanläggningen. I anslutning härtill uttalades vid sammanträdet enhälligt att ett fullföljande av blockplaneringen genom fortsatta sammanläggningar måste anses såsom framsynt.»

Det är möjligt att man kan säga så, men detta uttalande skickas sedan från länsstyrelserna ut till alla kommuner. Varje kommun, som inte i ett visst läge är så intresserad av ett samarbete och inte aktivt och målmedvetet driver fram bildandet av en kommunenhet, är alltså inte framsynt! Det är ett uppträdande som ligger på gränsen för det tillåtna mot bakgrunden av det beslut som riksdagen år 1962 fattade.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag gläder mig åt att herr Lothigius i sitt senaste inlägg uttryckte en starkt positiv inställning till själva kommunindelningsreformen och sade sig förstå den betydelse den skulle kunna komma att ha i skilda sammanhang.

Herr Lothigius slutar emellertid med att redovisa ett exempel på vad som har föranlett hans interpellation, varvid vi får höra att länsstyrelsen och planeringsrådet hade uttalat, att det vore framsynt om man skyndade på med

kommunblocksplaneringen, och sedan låtit detta uttalande gå ut till kommunerna. Han konstaterar alltså att ett sådant uttalande kan komma att verka som en otillbörlig påtryckning på kommunerna. Då tycker jag nog att det finns litet av en »prinsessan på ärtenattityd» i sammanhanget.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte fråga om någon prinsessa på ärten. Jag har tidigare lämnat några andra exempel, bl. a. ett som visar att en länsstyrelse tillsammans med tio experter har satt sig — om jag så får säga — på en samarbetsnämnd och deltagit i diskussionen utan att ha inbjudits och alltså på det viset påverkat samarbetsnämnden till en negativ inställning till arbetet. Det tycker jag är ett felaktigt sätt att bedriva en frivillig sammanläggning och ett osmidigt sätt för en länsstyrelse att arbeta. Så får enligt min mening icke ske.

Jag har här i min hand en skrivelse från Kungälv stad. Frågan är inte så anmärkningsvärd, men man skulle vilja aktualisera den här, eftersom inrikesdepartementet till Kungälv stad har sagt att »riksdagens beslut år 1962 om översyn av rikets indelning i borgerliga primärkommuner innebär en reform i etapper med ett klart angivet slutmål, nämligen att få till stånd en ny kommunindelning enligt fastställda planer». Inom parentes tillägger man »indelning i kommunblock».

»Enligt fastställda planer» ger dock genast ett intryck av att kommunen icke har sin fria vilja. Det står ändå i riksdagens beslut att en kommun skall ha avgörande inflytande vid ingående i ett samarbetsblock och att man alltså kan räkna med att en kommun kan stå fri, även om andra kommuner slås ihop.

Jag ber i alla fall att få tacka statsrådet Lundkvist för denna diskussion, som jag hoppas skall ge en viss klarhet i detta ärende. Jag är inte fullt tillfredsställd med svaret; jag skulle ha velat ha

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

litet mer försvar för kommunernas sätt att uppträda i detta sammanhang.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag har bara två synpunkter att framföra med anledning av det senaste anförandet.

För det första föreställer jag mig att det inte är så, att en länsstyrelse bara »dimper ned» på ett sammanträde, utan att man har så att säga i förväg från det ena eller andra hållet utfärdat en inbjudan. Samarbetsnämnderna kan bjuda in länsstyrelserna, som självfallet också har möjligheter att inbjuda samarbetsnämnder till överläggningar.

För det andra finner jag att herr Lothigius i grunden har missförstått hela frågan om frivilligheten, om han tror att kommunerna har fri vilja när det gäller att över huvud taget tillhöra kommunblock.

Den enda fråga som lagfästs i detta sammanhang var som bekant den plan för indelning av länen i kommuner som vi var överens om här i riksdagen borde fastställas. Landet indelades alltså i kommunblock, men vad som är frivilligt i sammanhanget är i vilken mån kommunerna inom blocken vill medverka i samarbetet och i vilken takt de vill medverka till att sammanläggningen kommer till stånd. Men själva indelningen av landet i kommunblock är lagfäst.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Av den förda diskussionen framgår att betraktelsesättet ute i landet beträffande takten av sammanslagningen och bl. a. länsstyrelsernas åtgöranden i dessa frågor är något varierande. Jag tror att det är riktigt att man har olika uppfattning om sammanläggningsarbetet och takten i detta.

I det län som jag kommer ifrån har sammanläggningsarbetet bedrivits med sådan varsamhet, att man inte kan säga att länsstyrelsen har påverkat frågan på ett otillbörligt sätt eller tagit itu med kommunerna så hårt, att frivilligheten

beträffande samarbetet kan ifrågasättas. Jag tror emellertid ändå att det är nödvändigt att länsmyndigheterna är aktiva i denna fråga och att den regionala översikten och de synpunkter som framkommer därvid hela tiden behöver vara med i det fortsatta planeringsarbetet. Jag har dock en känsla av att takten i sammanslagningen och diskussionerna härom har avtagit på sina håll ute i landet. Det finns alltså anledning att hålla denna fråga levande och att man utvecklar diskussionerna omkring den. Det är enligt min uppfattning nödvändigt, att de samarbetsgrupper som arbetat med dessa frågor ute i kommunerna också får möjligheter att aktivt redovisa sitt arbete. Det finns en klart positiv trend i kommunerna — inte bara ett kommunalt tyckande utan ett tryck från kommuninvånarna på de områden som statsrådet här nämnde, nämligen vad gäller serviceuppgifter, gemensam planering och den totalsyn som är nödvändig för kommunernas attraktivitet och fortbestånd. Det fortsatta planerandet i kommunerna skulle må väl av en så fullständig redovisning som möjligt.

Statsrådet har tagit upp en del av de frågor som jag funderade över i början av den här diskussionen. Det är tacknämligt att vi fått till stånd en diskussion i dessa ting. De regionala frågornas bedömande måste inte bara vara väsentligt inom det egna blocket, utan det måste också åstadkommas ett samarbete blocken emellan. I det rationella kommunala arbetet har det nu blivit så, att kommunerna söker sig fram till en gemensamhetssyn genom de olika arbetsgrupperna ute i kommunblocken, för att man inte skall göra några felaktigheter beträffande den ekonomiska planhushållningen och övrig planering. Med hänsyn till de kommande planläggningsuppgifterna är det viktigt att man i kommunerna verkligen får i gång ett aktivt skeende för budgetarbetet framöver. Jag tror också att det på många

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

håll är hög tid härmed, om man skall kunna göra de sammanläggningar man avser. Jag anser inte att någon kommun blir utsatt för övervåld i detta sammanhang. Kommunmedlemmarna är klart medvetna om nödvändigheten av att samarbeta och önskar detta. Jag tror att det är värdefullt att vi har fått dessa fakta kring kommunsammansättningsfrågorna belysta i dag.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Statsrådet Lundkvist sade i en av sina repliker att syftet med hela den planerade kommunindelingsreformen är att bevara och stärka den kommunala självstyrelsen. Det är nog riktigt.

Emellertid kan statsrådet inte vara omedveten om att det är en mycket utbredd uppfattning, inte minst bland våra kommunalmän, att en av de allra viktigaste förutsättningarna, kanske den viktigaste, för att den kommunala självstyrelsen och demokratin skall kunna bevaras och stärkas är, att många människor är personligt delaktiga i ansvaret för kommunernas angelägenheter. På den punkten i varje fall lär det väl inte kunna bestridas, att reformen, en gång genomförd, kommer att innebära en försvagning av den kommunala självstyrelsen. De många ledamöter i fullmäktigeförsamlingar, nämnder och styrelser som nu är verksamma kommer att ersättas av några få. Herr Lothigius är inne på samma tanke, när han förutser, att hans lilla stad kommer att få kanske en representant i en stor fullmäktigeförsamling. På den punkten är oron stor, och det tycker jag att man kan förstå.

Jag kan inte underlåta att nämna en liten sidoaspekt på detta. Likställigheten mellan könen i vårt land lär i dag ha hunnit så långt på detta område, att av alla förtroendeposter i kommunerna ungefär 15 procent är besatta av kvinnor. Ännu så länge har vi inte hunnit så långt i likställighet att de verkligt tunga

förtroendeposterna i nämnvärd utsträckning har kvinnliga innehavare. Hur går det, när fem eller sex eller sju skolstyrelser skall bli en, när fem eller sex eller sju hälsovårdsnämnder skall bli en? Jag är för min del helt övertygad om att det blir de väl etablerade kommunala herrarna, som innehar de tunga uppdragen, som kommer att ha kvar dessa uppdrag och att damerna får så att säga börja från början från noll eller en procent och så småningom försöka kämpa sig fram till att få kommunala uppdrag. Detta, herr Lundkvist, sprider oro i kommunerna.

Jag gick upp i denna debatt, därför att jag bor i ett kommunblock, där denna oro är stor, i Kungälvblocket. Där har stadens fullmäktige redan uttalat sin positiva inställning, men landskommunerna är inte positiva. Opinionsen i dessa kommuner, förtroendemännen, fullmäktigeförsamlingarna är allvarligt bekymrade, och man kan nog säga att de flesta helt enkelt inte vill vara med. Då skulle allt vara klart, eftersom vi har gått in för frivillighet på detta område. Vill de inte, blir det inte heller något av, säger herr Lundkvist.

Men nu inträffar det någonting. Vi får när vi resonerar om detta med kommunalmän och med länsstyrelsefolk tre sinsemellan icke förenliga uppfattningar framförda. Å ena sidan understryker länsstyrelserna liksom statsrådet Lundkvist att kommunerna har sin fria vilja att själva bestämma om och när de vill gå med på en sammanläggning. Å andra sidan vet vi att i många delar av landet, i varje fall i min del, kommunerna är ytterligt tveksamma för att inte säga i många fall ovilliga. Utifrån de två förutsättningarna skulle det inte bli någonting av den närmaste tiden. Ändå uttrycker länsmyndigheterna gång på gång, även offentligt, en glad förvissning om att problemet om kommunsammanslagning kommer att vara löst 1969 eller senast 1971. Hur går detta ihop? Det skall vara frivilligt, man vet

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

att kommunerna inte vill, men ändå kommer det att vara genomfört 1969 eller senast 1971. Vi har offentliga uttalanden i den riktningen som är mycket svåra att förstå. Då frågar jag mig: Ligger förklaringen möjligen i en definition som vi inte har fått på vad t.ex. statsrådet Lundkvist menar med uttrycket att statsmakterna skulle på olika sätt aktivt verka för reformens genomförande?

Vi vet inte vad som menas med »aktivt verka» och det är det som jag nu gärna skulle vilja få veta. Är det »aktivt verka för reformens genomförande» att när en kommun t. ex. vänder sig till länsmyndigheterna och framför ett litet bekymmer handla som i följande konkreta fall, som gällde en liten vägfråga?

En av våra kommuner hade möjlighet att få en liten industri till orten, vilket som bekant är välkommet i de flesta kommuner. Allting var egentligen bra. Tomt, arbetskraft och behov av produkten fanns men det fattades en väg. Ja, det fanns egentligen en väg men den var litet för dålig för den trafik som väntades och behövde därför beläggas. Det rörde sig om en liten stump och den skulle bara kosta några tusen kronor. Vad sade då vägförvaltningen? Jo, den svarade att den inte kunde ta ställning till frågan då, eftersom ingen visste om det skulle bedömas lämpligt med en fabrik just där när den stora kommunen genomförts. När kommunindelningen ändrats och sammanslagningen gjorts kunde de börja diskutera den här vägen som alltså skulle kosta några tusenlappar.

Det är klart att det kan finnas ett annat skäl som jag inte känner till för att det inte skall vara någon permanent väg just där, men så här upplever kommunalmännen saken. Man har känt det som ett tvång: vi får kanske vår väg om vi bara går med på kommunsammanslagningen. Det är också en händelse som ser ut som en tanke att det gäl-

ler den kommun i blocket som kanske är mest motståndskraftig mot sammanslägningsplanerna. Det är inte alls ont om den sortens exempel på att kommunalmännen i varje fall upplever det som om länsmyndigheterna i fråga om tillståndsgivning och allt annat favoriserar de kommuner som antingen redan är färdiga med sin sammanläggning — vi har en sådan i vårt län — eller som deklarerat sig villiga att snabbt göra det, medan de kommuner som är tveksamma och vill dra ut på tiden funderar längre. Och de kommuner som är helt ovilliga har en känsla av att deras framställningar behandlas sämre i olika avseenden.

Då frågar man sig om detta »att aktivt verka för reformens genomförande» innebär att aktivt hindra de nuvarande kommunerna att efter bästa förstånd och på grundval av de föreliggande förutsättningarna utveckla sig och leva så gott de kan. Det är på denna punkt man är orolig. Som herr Lothigius framhållit är det mycket svårt att förebringa bevis på vad som äger rum härvidlag ty det rör sig om underhandsöverläggningar, muntliga kontakter o. d. och därför finns det inte brev och skrivelser. Statsrådet Lundkvist vet lika bra som jag hur mycket som äger rum vid uppvaktningar, besök och sammanträden — för att nu inte tala om hur det ena och det andra uppfattas. Vi vet så litet om sådant.

Det är mig fullständigt främmande att vilja beskylla min egen länsstyrelse eller någon annan för att ha överträtt riksdagens eller regeringens intentioner. Vi vet ingenting utan är bara oroliga. Det skulle därför vara värdefullt om statsrådet Lundkvist, som är den närmast ansvarige, något bestämdare kunde definiera vad han menar med att aktivt verka för reformens genomförande, och vad som inom den ramen skall anses vara tillåtet och vad som inte kan anses tillbörligt från länsmyndigheternas sida.

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Herr Lothigius har i sin interpellation berört en viktig fråga.

Det förekommer nämligen påtryckningar av många olika slag då det gäller kommunsammanslagning — inte som här framskymtat bara från länsstyrelsernas sida. I kväll hålls ett opinionsmöte i en liten församling som utgör en del av en stor kommun. Denna lilla församling skall nämligen överföras till ett annat län. Listor har varit ute i församlingen och enligt de uppgifter jag har fått har man hundraprocentigt skrivit på dessa listor och vill alltså fortfarande tillhöra sitt gamla län. Inom alla partier utan undantag har man skrivit på denna lista om att man vill vara kvar i sitt gamla län.

Nu har enligt uppgift — och det är närmast på den punkten jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Lundkvist — skolmyndigheter och politiska instanser i detta grannlän sagt, att om denna församling inte är beredd att gå över till det här länet, så kommer församlingens skolbarn inte att tas emot i grannlänets skolor. Jag anser detta vara en otillbörlig påtryckning, och det skulle vara intressant att få höra, om man över huvud taget får utöva sådan påtryckning.

Detta har upprört sinnena i församlingen, och det har alltså lett till att man anordnar detta opinionsmöte i kväll. Många känner inte till skolans skyldighet att ta emot skolbarn och lyser därför oro för att deras barn inte i fortsättningen, liksom hittills under många år, skall få gå i grannlänets skolor.

Det finns alltså många problem i anslutning till den fråga som tagits upp i interpellationen, och man får ha full förståelse för att detta har upprört många sinnen ute i landet.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Denna interpellations-

debatt har ju dragits upp för att vi skall få en belysning av frågan huruvida det är riktigt att länsstyrelserna försöker påverka kommunerna när det gäller sammanläggningar. Det är klart att frågan om frivilligheten i detta fall är en mycket väsentlig sak.

Om länsstyrelserna visar sig angelägna tror jag också att det lätt kan få en effekt rakt motsatt den avsedda. Inom kommunerna håller man styvt på frivilligheten, och ett agerande från länsstyrelsen kan tas som ett försök att beskära denna frivillighet. Jag tror dessutom att det är onödigt. Länsstyrelsen i Skaraborgs län sade redan under blockindelningsarbetet ifrån, att man inte skulle trycka på i sammanläggningsfrågorna. De sammanläggningar som hittills kommit till stånd har alltså företagits helt på kommunernas eget initiativ, och det finns många tecken som tyder på att kommunala initiativ inte heller i fortsättningen kommer att saknas.

Det pågår en diskussion över hela fältet, och redan nu vet man att det blir sammanläggningar inom länet både 1969 och 1971. De flesta kommuner är på det klara med att de riskerar att halka efter i utvecklingen om de har att konkurrera med de större kommuner som åstadkommit genom sammanläggningar. Det kan gälla lokaliseringar, bostadstildelning och mycket annat, allt i och för sig tillräckliga anledningar för kommunerna att allvarligt överväga och diskutera hur de bör handla i fortsättningen.

Reformen är frivillig och den skall vara frivillig. Jag tror att det ger den bästa atmosfären för det fortsatta arbetet. Myndigheterna får finna sig i att riksdagen beslutat som den gjort i denna fråga.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Det var med största tillfredsställelse jag hörde statsrådet Lundkvist understryka frivilliglinjen i

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

kommunsammanslagningen. Jag finner det själv fullkomligt uteslutet att något annat skulle vara tänkbart under förutsättning att riksdagen inte fattar nytt beslut i ärendet. Eftersom jag tillhörde dem som intog en starkt positiv inställning till kommunreformen redan från början anser jag emellertid att man alltså jämt kan satsa på frivilliglinjen.

I vissa fall har det skorrat litet i samarbetet. Det kan vara av flera skäl. Jag gissar att en av mina efterföljare i talarstolen, herr Börjesson i Glömminge, kommer att redovisa ett av skälen, nämligen att kommunblocken blir för små. Det kan vara av ett andra skäl, nämligen att kommunblocket inte blir så sammansatt som samarbetsviljan förutsätter. Det kan vara av ett tredje skäl — vilket jag också påpekade i samband med kommunreformen — att blocken kanske inte borde ha definitivt utformats i anslutning till länsgränserna innan länsindelningsreformen genomfördes; även den svårigheten föreligger i vissa fall.

I stort sett måste man nog ändå säga att kommunindelningsreformen har accepterats på ett riktigt och vettigt sätt av kommunerna landet runt, och jag hoppas att kommunblocken och storkommunerna får chansen att visa vad de kan och vill innan skruvarna dras åt från regionalt håll och från riksplånet när det gäller planeringsfrågor och annat. Jag säger detta, herr statsråd, med anledning av att det för någon tid sedan faktiskt har gjorts oroande antydningar om vad som i fortsättningen kommer att ske när det gäller planeringsfrågorna beträffande primärkommunerna. Jag tror som sagt att primärkommunerna bör få chansen att visa att de kan sköta sina angelägenheter och utveckla den kommunala självstyrelsen som jag tycker är av oerhört stor betydelse även i detta sammanhang.

Jag vill ännu en gång understryka att jag förutsätter att någonting annat än en frivillig linje när det gäller sam-

manslagningen till storkommuner är fullkomligt uteslutet.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag vet inte varifrån herr Lothigius har fått sina erfarenheter när han säger att länsstyrelserna trycker hårt på sammanslagningen och att det är ett särskilt hårt tryck som han reagerar mot. Jag är själv ordförande i kommunalfullmäktige inom samma block som herr Lothigius, nämligen i Norrahammars köping, och jag har inte upplevt det tryck som herr Lothigius här relaterar.

Det är riktigt att länsstyrelse och planeringsråd har varit aktiva. De har sökt stimulera och underlätta för kommunerna att göra sammanslagningen, men något otillbörligt tryck har jag inte kunnat märka; herr Lothigius sade också i ett av sina anföranden att han inte avsåg Jönköpings län. Men även herr Carlshamre sade att det inte gällde hans län. Det vore intressant att veta vilket län man syftar på. Ingen har sagt detta, men jag fick en känsla av att det var hemma i vårt län man gick så hårt fram.

Vi anser att frivilliglinjen är den riktiga, och det behövs inga speciella påtryckningar vare sig från länsstyrelse eller planeringsråd. Utvecklingen själv skapar tillräckligt tryck, och det ligger i kommunernas eget intresse att sammanslagningar kommer till stånd. Vi har också redan sett, i varje fall i vårt kommunblock, att resultatet och samarbetet i kommunblocket varit gott.

Jag hoppas att vi så småningom når fram till en lösning, men den skall självfallet åstadkommas helt och hållet på frivillig väg. Något annat har heller inte förutsatts. Statsrådet Lundkvist har starkt understrukit den saken. Det är mycket viktigt att vi håller på frivilligprincipen och att kommunerna sålunda själva får avgöra takten i sammanslagningarna. Givetvis skall länsstyrelse och planeringsråd vara med och

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

aktivt hjälpa till, underlätta och stimulera sammanslagningarna.

Herr CARLSHAMRE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra klart för herr Almgren att jag åsyftade mitt eget län — ja, mer än så, mitt eget kommunblock. Däremot åsyftade jag inte att beskylla länsmyndigheterna för olagligt handlande eller för att överskrida riksdagens och regeringens intentioner. Vi kan inte göra det. Vi vet inte vad som sker. Men vad jag, och jag tror även herr Lothigius, försökt är att klargöra hur situationen uppfattas ute i kommunerna. Det kan hända att den uppfattas felaktigt. Det är möjligt att länsstyrelserna inte har någon önskan att trycka på och göra frivilligheten illusorisk. Men i så fall måste man på något sätt ändra attityd och taktik, så att det också för kommunalmännen blir klart att man inte önskar utöva något tryck.

Jag åsyftade alltså konkret mitt eget län och mitt eget kommunblock samt närliggande kommuner som jag personligen känner till. Men vad vi vet något om och kan säga något om här, det är reaktionerna från kommunernas och kommunalmännens sida, inte bevisbara fakta om vad länsstyrelserna verkligen gör.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte på grund av händelserna i mitt eget län som jag aktualiserar dessa frågor, utan jag har gjort det bl. a. därför att det till högerpartiets kansli har inkommit en stor mängd brev i ärendet. Via en del kanaler hos länsstyrelserna har jag också begärt en redovisning på vad man där gjort i detta sammanhang, och jag har också fått svar från länsstyrelserna. Det är på det materialet som jag vågat framställa interpellationen och redovisa mina synpunkter.

Jag förmodar att statsrådet ännu en gång tar till orda i diskussionen, och då

skulle jag vilja att han svarade på frågan: Föreligger det risk för att en kommun, som av olika skäl inte för närvarande anser det lämpligt att etablera blocksamarbete eller att ingå i ett block, kommer att behandlas annorlunda än en kommun som är mera villig att ingå i den nya kommunen? Det finns nämligen tecken som tyder på att kommunerna ibland får en påstötning om att, om de inte går samman, så blir de inte behandlade likadant som andra kommuner när det gäller byggfrågor och liknande.

Jag vore tacksam för att få ett klart besked av statsrådet i den frågan.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag skall inte börja med att klandra min landshövding därför att det varit vissa sammanträden; jag vill inte påstå att han därvid på något sätt försökt utöva milt »väld». År 1962, då vi beslutade i frågan här i kammaren, fanns det hela tiden klart belägg för att den nya kommunindelningen skulle vara fullt frivillig. Jag erinrar mig också att inrikesministern under den debatten gång på gång betonade att frivilligheten skulle vara det primära i hela denna reform.

Frivilligheten är väl inte direkt hotad. Men i och med att det kommer vissa skrivelser från en länsstyrelse till en kommun med påpekande av lämpligheten av att skynda så fort som möjligt, så känner många kommunalmän det så att de får en admonition för att de varit litet för långsamma och att de skall raska på så att reformen blir fortare genomförd. Jag har inte själv fattat det så, men vi kommunalmän är litet olika känsliga. Jag tror ändå att vi hade kunnat undvika en del av denna irritation, som faktiskt råder ute i kommunerna över dessa skrivelser. Man behöver inte ha menat något ont med skrivelserna, men irritationen finns. Kommunalmännen ställer sig frågan: Är vår kommunala beslutanderätt redan kringskuren?

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

Är det slut med det löfte som gavs av inrikesministern, att frivilligheten skulle vara det primära i detta sammanhang?

För min del tror jag att vi kan ta det rätt lugnt och sansat — det gäller även högre myndigheter. De som vill bilda nya kommuner redan i dag möter inga hinder — de får göra det så fort de någonsin vill. De kan göra det vartannat år med hänsyn till valen. Därför behöver ingen gå och vänta och säga: Om de andra kunde bli färdiga någon gång med sina beslut, kunde vi också få våra genomförda, vi som vill.

De som vill göra en sammanslagning redan 1969 har full rätt att göra det utan att någon lag hindrar dem. De som vill vänta till 1971 har också enligt min mening samma rättighet. Därvidlag stöder jag mig på det beslut vi fattat här i riksdagen.

Jag anser att det skulle vara mycket önskvärt med ytterligare utbyggt samarbete mellan samarbetsnämnderna. Det är väl ingen hemlighet att vid de första sammanträdena i samarbetsnämnderna höll var och en på sitt och hade svårt att tänka litet över kommungränserna. Jag tror att det har blivit betydligt bättre på detta område, och jag vet att man på flera håll börjat upprätta en utvecklingsplan för hela blocket. Man gör undersökningar för att få svar på frågorna: Vad har vi, vad behöver vi för framtiden, var skall det placeras? — o. s. v. Jag tror att det är nödvändigt att vi får detta klart innan vi beslutar om en ny kommun. Det är väl inte heller någon hemlighet att man inom varje kommun säger: »Vi har alla tillgångarna, de andra kommer bara med skulder.» Först sedan vi fått en klar överblick över detta kan vi fatta de beslut som behövs.

De som tillhör en större, central kärna är väl inte precis oroliga för vad som komma skall. De är redan vana vid att människorna inte har så mycket att säga till om. Stockholms stad har t. ex. 100 stadsfullmäktige. Hur många av de människor som röstat in dem känner sin

representant? Ute i landskommunerna har människorna fortfarande den inställningen att de har en representation från de olika områdena och att detta har varit till fördel för de kommunala beslut som fattats. Jag tror att det är en riktig uppfattning.

Däremot måste vi klart räkna med att om vissa småkommuner läggs till en större central ort, blir den framtida representationen sådan att centralorten kommer att dominera redan från början. Det blir endast beroende på dess godhet om kranskommunerna skall få någonting. Jag tror därför att det är bra om vi skyndar litet långsamt och siktar på 1971, då vi kan ha gått igenom en hel del frågor, nöts litet mot varandra och kanske också kommit underfund med att motsättningarna inte behöver vara så stora, utan att det skall kunna gå att reda upp dem även i framtiden.

Ännu en gång, herr talman, återkommer jag till det löfte som inrikesministern gav under den stora debatten, att allt skulle vara frivilligt. Jag ställer frågan direkt till statsrådet Lundkvist: Gäller detta löfte fortfarande?

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Det förs ju en ganska lång debatt kring denna fråga, och jag skulle vilja säga några ord på grund av att jag tillhör en kommun som inte ens har anslutit sig till samarbetsnämnd.

Det kan vara många förhållanden som gör att ställningstagandena till samarbetsnämnder och kommunsammanslagning är ganska olika här i landet. Förklaringen ligger väl däri att utgångsläget för skilda kommuner är så olika.

Vid blockindelningen hade man ju normer att gå efter när det gällde befolkningstalet: det skulle vara minst 8 000 människor i blocket efter ett visst antal år. Det kunde under sådana förhållanden inträffa att kommuner som tillfördes ett block inte hade några kommersiella kontakter med den del som blev blockcentrum och skulle bil-

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

da ett framtida kommuncentrum, och kommunerna hade kanske inte heller genom normala resvägar förbindelser med ifrågavarande del av blocket. Därför känner sig en del kommuner inte hemma i den nya indelningen, och man har börjat säga sig, att skall man gå med i en samarbetsnämnd och arbeta för en kommunsammanslagning, så kan man vilja ha en annan indelning av blocket.

När herr Lothigius sade att länsstyrelsen med 10—12 experter har kommit att öva ett otillbörligt inflytande på en samarbetsnämnd eller på en kommun vill jag framhålla att så inte har varit fallet i mitt hemlän. Jag hade tillfälle att lyssna till en överläggning mellan länsstyrelsen och vår kommunalnämnd, vid vilken landshövdingen hade 10—12 experter med sig. Där förekom ingen påtryckning — experterna redovisade var och en sina synpunkter, men man lyssnade i huvudsak på vad kommunens representanter hade att säga.

Jag tror emellertid det är riktigt som här sagts att påtryckningarna, om de görs i en viss form, kan leda till att kommunerna ställer sig tvekande. Jag känner till ett fall där planeringsrådet i ett län sade till kommunalnämndens ledamöter, att nu skall ni inte bygga vatten och avlopp på mer än ett ställe i kommunen. På andra ställen — det kan gälla kyrkbyar och mindre tätorter — skall ni inte göra några sådana arrangemang, ty det ingår inte i riktlinjerna för det kommunala arbetet. När ett planeringsråd gör sådana uttalanden blir man naturligtvis inom kommunen tveksam rörande de möjligheter för frihet, demokrati och service på området som statsrådet Lundkvist här så starkt framhävt. Det är inte säkert att servicen och demokratin blir så utbyggd efter en större sammanslagning, åtminstone inte på alla områden.

Jag känner också till ett fall där en kommun sammanslagits med en större stad och där kommunen — som tidigare fått sina bostadskvoter i vanlig ordning

— efter sammanslagningen inte kunnat driva något byggande, därför att det inom den stora kommunala enheten hävdats att man först skulle bygga på så många andra håll.

Påtryckningarna kommer ofta från den ort som skall bli centralort. Kommunalmän och andra engagerade ser ju gärna att deras områden växer, och den ort som skall bli centralort vill naturligtvis öva påtryckningar på de områden som skall anslutas. Jag skulle vilja citera ett stycke ur det av statsrådet i svaret åberopade utlåtandet nr 1 år 1962 från konstitutionsutskottet. Där markeras på s. 31 kraftigare än i föregående passus, på s. 30, frivilliglinjen. I utskottsutlåtandet står: »Inrättandet av samarbetsnämnd bör emellertid vara frivilligt. Önskar en kommun ej delta i samarbetsnämnd eller i visst samarbete bör den äga frihet att avstå därifrån.» Då är frågan hur detta skall tolkas. För kommunerna en känsla av att denna frihet blir kringskuren av olika åtgärder som länsstyrelserna och planeringsrådet vidtar? I min hemkommun har vi ännu inte fått något intryck därav, vi har på vanligt formellt sätt fått framställningar att pröva frågan om en sammanläggning inom blocket. Vi har fått upplysningar om fördelarna, och kommunalmännen från min hemkommun har också meddelat länsstyrelsen vad de anser vara olämpligt och till nackdel. Jag vill understryka vad många här sagt, att det är bäst att beakta vad utskottet skrev 1962 och fortfarande låta kommunerna i frihet pröva denna fråga.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ämnade inte säga någonting om länsstyrelserna, ty dessa är inte demokratiskt valda eller sammansatta, och de har inte sig ålagt att bedöma den viktigaste delen i detta sammanhang, nämligen vår demokrati. Visserligen kan man tala om en frivilliglinje, men den som sysslat med ekono-

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

miska fusioner vet att frivilligtanken och -linjen är mycket relativa begrepp som innehåller möjligheter till tvång, även om detta formellt inte erkännes.

Jag är angelägen att betona att riksdagen mer än nu borde beakta det dilemma vår demokrati och vårt folkstyre håller på att hamna i genom dessa s. k. kommunala landstingsfusioner inom svenskt samhällsliv. Om vi menar att folkstyret — demokratin — skall vara levande och starkt måste vi söka tillgodose möjligheterna att delta aktivt i både kommunalt och annat samhällsarbete och försöka engagera människorna i detta. Vår kommunala självstyrelse håller tyvärr på att nu bli en tjänstemannastyrelse. Nyss sades att i en stad, vars stadsfullmäktige nu är av en viss storleksordning, blir endast en man kvar, och då frågar man sig om denne skall bli anställd som tjänsteman. Denna utveckling är olycklig, ty oavsett om vi har folkvalda eller på annat sätt valda tjänstemän, kommer denna utveckling att medföra att avståndet mellan de beslutande organen och människorna ute i bygderna blir så stort, tillkrånglat och byråkratiskt att den enskilde medborgaren praktiskt taget kommer att avskärmas från möjligheten att påverka samhället i den riktning han önskar. Föreliggande instruktion ålägger länsstyrelsen att noggrant ge akt på länets tillstånd och behov och att i allt söka främja länets utveckling och befolkningens bästa. Med den sammansättning som länsstyrelsen har finns ingen anledning betvivla att den söker göra så gott den kan. Vi har i svenskt samhällsliv haft förankring i den kommunala självstyrelsen. Om man ser på vad som sker runt om i världen i dag, förstår man att en starkt kommunal självstyrelse har en funktion att fylla.

Jag läste nyligen i historien om ett land som just nu befinner sig i ofrihet. För några tusen år sedan sade någon av de stora tänkarna om detta land att demokratin hade sin bästa förankring

hos folket självt. Men i dag ser vi hur det har gått.

Jag har den uppfattningen att riksdagen inte skall gripas av ett fusionstänkande på sådant sätt att vi därigenom kanske äventyrar demokratin. Vi skall försöka finna möjligheter till samarbete i stället för sammanslagning. Innan man ger sig in på denna lek med sammanslagning borde man försöka tänka sig in i den kommunala självstyrelsens båda sidor, bland dem den administrativa med de olika arbetsuppgifter som där finns.

Ur svensk synpunkt borde det dock vara angeläget att vi försöker bevara den kommunala självstyrelsen stark och levande. Detta är inte en länsstyrelsernas uppgift utan en riksdagens, d. v. s. under förutsättning att vi verkligen menar någonting med talet om att även i fortsättningen ha en demokratisk ordning i detta land. Vi står i en situation som nästan kan betecknas som ett demokratins dilemma. Det är enligt min mening viktigt att vi i tid försöker bemästra det stora fusionstänkandet och återför utvecklingen i den riktningen — vilket för ett land som Sverige är viktigast — att via självstyrelsen kunna engagera människorna i kommunalt arbete och i samhällsarbete över huvud taget. Denna fråga är åtminstone för mig en huvudsak.

I detta anförande instämde herrar *Turesson* (h), *Boo* (cp), *Edlund* (h), *Persson* i Heden (cp) och *Söderström* (h).

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Det är alls inte underligt att en fråga med detta innehåll lockar många att framlägga synpunkter. Andan i vår kommunala självstyrelse har så insupits av oss alla att vi värde- rar den mycket högt.

Den diskussion som förts har dock enligt min mening i långa stycken varit ganska abstrakt och mycket allmänt

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

hållen. Man talar om påtryckningar, om oro bland kommunalmännen, och rent allmänt beskrives situationen som om den skulle vara i hög grad otillfredsställande.

För min egen del har jag upplevt situationen annorlunda. Visserligen tillhör jag en kommun, som är huvudort i det kommunblock som jag lever och verkar i, men jag tror mig ändå veta rätt mycket om de kranskommuner som också finns med i detta block och om de reaktioner som förekommer i dessa kranskommuner. Reaktionerna är inte entydiga — självfallet varierar uppfattningarna bl. a. om tidpunkten för en definitiv sammanläggning till en primärkommun. Man kan naturligtvis inte negligera kommunalmännens reaktioner i sammanhanget. Den största vikten bör emellertid tillmätas de enskilda kommunmedlemmarnas åsikter i denna fråga. De som har uppdrag inom kommunen har en viss benägenhet att vilja slå vakt om dem. Det är förståeligt men det får inte vara avgörande när man tar ställning till kommunsammanläggningarna.

I Linköpingsblocket har det varit två kommunsammanläggningar, och båda har genomförts utan några som helst slitningar. Innan sammanläggningarna kom till stånd förekom en nära samverkan mellan kommunerna och man försökte att på olika sätt etablera samarbete för att klargöra vilka frågor som var angelägna och vilka önskemål som fanns. Detta sätt att gripa sig an frågan har visat sig mycket fruktbarande.

Kommunblockens struktur spelar naturligtvis en stor roll för möjligheterna att genomföra en friktionsfri sammanläggning. Har man flera stora tätorter inom samma kommunblock föreställer jag mig att svårigheterna kan bli större än om en kommun är dominerande. Det kan naturligtvis också finnas andra skäl för olika uppfattningar i dessa frågor.

Motivet för kommunsammanläggningarna är inte ett självändamål utan att

skapa livskraftiga kommuner. Värdet av den kommunala självstyrelsen beror inte endast på hur många människor som är engagerade utan framför allt på hur kommunerna fungerar.

För min del ser jag framför allt till de konkreta resultat som kan uppnås tack vare kommunsammanläggningarna. Jag kan exempelvis peka på de kommunala bostadstilläggen. Många landsortskommuner har haft svårt att lösa den frågan, inte på grund av att vilja saknats utan därför att man inte har haft tillräckligt ekonomiskt underlag. Andra konkreta exempel på frågor som kan lösas tack vare kommunsammanläggningarna är gatuväsendet, samordning av kommunikationerna etc. Nu säger man att detta naturligtvis kan åstadkommas även genom samarbete över kommungränserna. På sikt tror jag dock att den enda rätta vägen är att kommunerna slår tillsammans sina påsar och hjälps åt att lösa alla sådana frågor.

En fråga som på senare tid varit föremål för överläggningar är antalet fullmäktige i primärkommunerna. Här har talats om att många av de aktiva kommunalmännen kommer att försvinna vid sammanslagningar, då de inte får plats i den nya fullmäktigeförsamlingen. En möjlighet att åtminstone till dels råda bot på detta dilemma borde vara att man mycket snart fattade ett beslut om en mera allmän utökning av antalet fullmäktige i primärkommunerna, så att inte, som för närvarande, endast Stockholms stad skulle ha rätt att välja hundra ledamöter.

Jag skulle vara intresserad av att höra hur statsrådet Lundkvist ser på denna fråga och om man snart kan förvänta ett förslag i den riktningen.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Jag hör inte till dem som brukar begära ordet i oträngt mål. Jag hade inte heller tänkt tala från denna plats i dag, men efter att ha åhört

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

diskussionen vill jag ändå säga några ord.

Vad gäller det senaste beslut riksdagen har fattat om kommunblocksbildning, som syftar till kommunsammanslagningar, står det väl utom varje diskussion att propositionens mening var att blockbildningen och sammanslagningen skulle vara frivilliga. Till skillnad från övriga talare som yttrat sig anser jag att man, om man icke på frivillighetens väg kan åstadkomma större kommunala enheter och detta blir till hindra för den allmänna utvecklingen på det kommunala området, lär få börja tänka om och rätta till det som hindrar den avsedda målsättningen.

Vad är det som gör att det på många håll reses ett sådant motstånd mot blockbildning och kommunsammanslagning? Blockbildningen skall ju vara inledningen till en kommunsammanslagning. Det kan inte hjälpas att det nog är ganska mänskliga synpunkter som spelar in. Varje blockbildning med åtföljande kommunsammanslagning innebär nämligen, för att konkretisera det hela, att antalet aktiva kommunalmän minskar, vilket i och för sig — det håller jag fullkomligt med John Lundberg och andra talare om — kan vara mycket beklagligt. Det är alltså inte alltid bara omsorgen om den egna kommunens och bygdens bästa som ligger bakom detta motstånd, utan det är också ofta den mycket mänskliga synpunkten att man fruktar att personligen bli avkopplad.

Under den tid jag har deltagit i kommunalt arbete har jag varit med om tre kommunsammanslagningar i min hembygd. Den första ägde rum — som alla känner till — år 1952, den andra skedde för vår del år 1957, när Östhammars stad inkorporerade Frösåkers kommun, som bestod av fem tidigare landskommuner med staden belägen i centrum. Den senaste sammanslagningen trädde i kraft den 1 januari i år, då Öregrunds stad med Gräsö landsförsamling upp-

gick i Östhammars stad. Av egen erfarenhet känner säkert alla till det slags diskussioner som fördes före dessa sammanslagningar, då man från många håll framförde ytterligt starka reservationer och gjorde gällande att det aldrig kunde följa något gott av sammanslagningarna. Motsatsen har visat sig! Jag är själv förvånad över det utomordentligt goda samarbete som redan från början kommit till stånd inte bara mellan landskommunerna utan även mellan Östhammars stad och landskommunerna. Det är kanske litet väl tidigt att uttala sig om vad som skett sedan den 1 januari, men hitintills har också det samarbete som vi haft efter den senaste sammanläggningen varit mycket gott. Jag tror att alla kommunalmän som fortfarande deltar i arbetet inom nämnder och stadsfullmäktige klart inser att sammanslagningen var den enda möjligheten, om kommunerna ville fortsätta att utvecklas.

Det är riktigt att sammanläggningarna kan medföra problem såsom någon här nämnde för en stund sedan. Jag vill peka på ett sådant problem som vi har just i dagarna. På landsbygden minskar som bekant folkmängden och inte minst barnantalet. Såsom jag vid flera tillfällen från denna talarstol haft anledning framhålla är norra Roslagen och östhammarsområdet, alltså min hembygd, ett av landets allra hårdast drabbade områden i detta avseende. Barnantalet ute i landsbygdskommunerna sjunker, och detta har medfört att i en av våra gamla landsbygdskommuner finns det två skolor men inte tillräckligt med barn för mer än en skola. Samma förhållande råder säkert i många andra landskommuner. Då är frågan: Skall man bara för att tillmötesgå lokalpatriotismen försämra skolformerna? Eller skall man se till att alla barn, oavsett var de bor i denna stora kommun, får tillgång till samma slags undervisning och samma skolform? För vår del har vi inte avgjort frågan än.

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

Det kommer kanske att bli en liten debatt, där lokalpatriotismen på vissa håll kan komma att slå ut i full blom, men där man ändå kommer att hävda från alla håll att skolformen inte får försämrats.

Med det program för skolväsendet som vi nu har i min hemkommun skulle vi med det lagda förslaget kunna spara investeringar på kanske miljoner kronor utan förändring av skolformer, och dessa pengar kan användas till andra saker som också är nödvändiga. Det är sådana vinster man kan göra genom kommunblocksbildningar och kommunsammanslagningar. Jag vill i mycket stor utsträckning instämma i de synpunkter som herr Henrikson därvidlag nyss framförde.

I princip har jag också samma uppfattning som herr Lundberg. Han sade att vår kommunala självstyrelse håller på att utvecklas fram mot något som skulle kunna kallas en tjänstemannastyrelse. Det är riktigt, men precis samma utveckling sker ju på de flesta andra områden. Som exempel kan nämnas de politiska partierna, de stora fackliga rörelserna, konsumentkooperationen och en hel mängd stora organisationer. Man måste ändra arbetsformerna för att få det hela att fungera. Men det är ändå att förmoda och hoppas att de människor som sätts i ledningen skall vara sådana som begriper dessa saker och att resultatet inte blir sämre för samhället som sådant, även om de enskilda medlemmarna — det är jag den första att erkänna — icke på samma sätt som tidigare har möjligheter att påverka utvecklingen.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! En rad direkta frågor har ställts till mig under denna debatt, och jag vill gärna försöka besvara dem.

Herr Nilsson i Bästekille upprepade frågan om huruvida det löfte som gavs när reformen beslöts, att takten i genomförandet skulle vara beroende av

kommunernas fria vilja, fortfarande gäller. Jag har både i mitt svar och i mitt första inlägg upprepat, att vi arbetar från regeringens sida enligt de principer i detta sammanhang som riksdagen uttalade sig för.

Herr Lothigius sade att det alltid är mycket svårt att komma med några bevis för påståenden att en fråga hanteras olämpligt. Jag tycker inom parentes sagt att ganska mycket av denna diskussion har rört sig med antaganden om förhållanden som kunde vara för handen osv. Herr Lothigius frågar emellertid — och det är en mycket allvarlig fråga: Kan man utgå ifrån att en kommun inte behandlas annorlunda, därför att kommunen inte är intresserad av att vara med i ett interkommunalt samarbete?

Svaret är att en sådan kommun i och för sig inte behandlas annorlunda än andra kommuner, men jag begriper naturligtvis att man i en dylik kommun oupphörligt kan råka ut för att de egna bedömningarna och ambitionerna i skilda sammanhang, inte stämmer överens med möjligheterna att tillmötesgå ambitionerna — det kan vara fråga om fördelning av bostadskvoten och mycket annat. Och då upplever man kanske detta som om man skulle bli sämre behandlad än andra och drar den slutsatsen, att det beror på att man inte visat sig intresserad av det interkommunala samarbetet.

En kommun behandlas alltså inte annorlunda, därför att den inte är med i detta samarbete. Men de som deltar i den gemensamma planläggningen inom ett större område har naturligtvis — till sitt eget bästa — möjlighet att på ett annat sätt få fram underlag för framställningar i skilda sammanhang som är bättre underbyggda därigenom att de omfattar en större region.

Herr Ringaby anförde ett exempel som jag inte här kan gå in på, eftersom det gäller ett enskilt fall. Jag vill emellertid rent allmänt framhålla att skol-

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

frågor inte får behandlas på det sättet, att man vid en diskussion om den framtida länsgränsen hotar med att en kommun som inte vill stödja en viss gränsdragning skulle berövas rätten att sända sina barn till en viss skola.

Jag skulle till herr Larsson i Luttra gärna vilja säga att vi alla givetvis är medvetna om att i allt ungänge mellan myndigheter och förtroendemän, vid varje form av samarbete och överläggningar spelar handlaget, atmosfären en betydelsefull roll. Det är emellertid omöjligt att i detta sammanhang föra en diskussion på grundval av det handlag som enskilda kan ha och den atmosfär som kan skapas i ett sådant här samarbete. Jag har fått hålla mig till vad som mera konkret kan uttalas.

Herr Henrikson frågade mig hur det blir med antalet kommunalfullmäktige i framtiden. Han menade att det är angeläget med ett större antal fullmäktige i fullmäktigeförsamlingarna. På den punkten vill jag bara säga att kommunalrättskommittén för närvarande arbetar med frågan på särskilt utredningsuppdrag och att avsikten är att man före nästa val skall ha löst spörsmålet, så att kommunerna skall kunna utvidga sina fullmäktigeförsamlingar om de så önskar.

Herr Börjesson i Glömminge tog upp frågan om de kommunala ambitionerna och resursfördelningen och sade, att det inte är så orimligt att kommunerna reagerar inför propåer som kan komma från länsplanet i det här sammanhanget. Jag tror emellertid att alla här i kammaren är medvetna om att det inom kommunerna alltid planeras ambitiöst i förhoppning om att varje enskild kommun skall kunna utvecklas så bra som möjligt. Men att dessa planer sammantagna ofta innebär siffror för hela landet, inte minst befolkningssiffror, som vi aldrig kan uppnå. Just sådana sammanställningar av de kommunala planerna visar att planeringen är orealistisk och att den skett uteslutande med

utgångspunkt från de egna önskemålen, och att det saknas möjlighet att i varje kommun realisera dessa planer.

Vi bör också ha klart för oss att en sådan form av planering är både ineffektiv och dyrbar och innebär att det i betydande utsträckning samlas gulnande ark i kommunalmännens skrivbordslådor och uppkommer svikna förväntningar. Det måste finnas någon form av planering också på länsplanet, och vi kanske till och med kan vara överens om att denna planering inte enbart skall innebära ett sammanställande av önskemål utan även ett övervägande av huruvida de framförda önskemålen ryms inom ramen för de resurser som i skilda sammanhang kan ställas till förfogande. Det är klart att vi måste försöka att finna metoder och system för en bättre planering än den hittillsvarande då man planerat var för sig och utan försök att få en samordning till stånd.

Jag förstår att det kanske var den regionala utvecklingsplanering som nu diskuteras som föranledde herr Hamrin i Kalmar att tala om oroande inslag i detta sammanhang, men jag undrar om inte herr Hamrin också medger att vi även på länsplanet måste dels planera, dels söka finna former för att kunna fatta beslut om hur planeringen skall ske för hela länets vidkommande.

Jag kommer då in på den i och för sig intressanta frågeställning som herr Lundberg tog upp, nämligen frågan om länsstyrelsens nuvarande, låt mig säga, organisatoriska uppbyggnad och sammansättning i övrigt. Vi lär ganska snart få tillfälle att diskutera hur vi på ett bättre sätt än hittills skall kunna förankra det kommunala intresset i hela länsplaneringen, eftersom länsutredningarna snart kommer med sina förslag. Jag delar emellertid herr Lundbergs uppfattning, att det är naturligt och nödvändigt att vi, samtidigt som vi konstaterar behovet av en sammanhållen och samordnad planering på länsplanet, också måste vara intresserade

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

av frågan på vilket sätt denna länsplanering skall kunna förankras i den kommunala självstyrelsen.

Låt mig i detta sammanhang beröra den fråga som herr Carlshamre tog upp, frågan om den kommunala demokratin över huvud taget. Vi skulle kunna föra en lång debatt om den kommunala demokratin. Herr Carlshamre utgick ifrån, att det faktum att det i fortsättningen blir ett mindre antal fullmäktigeledamöter innebär ett avbräck i den kommunala demokratin. Jag skulle för mitt vidkommande vilja säga att det i och för sig inte är någon garanti för den kommunala demokratin att en kommun är liten. Jag tror att både herr Carlshamre och jag kan ge exempel på små kommuner, där det är dåligt beställt med den kommunala demokratin, och på större kommuner, som har en bättre fungerande kommunaldemokrati. Men självfallet ligger det någonting i antagandet, att om antalet personer som mer aktivt kan engageras i det kommunala arbetet minskas, så löper vi risk för att den kommunala demokratin fungerar sämre.

Naturligtvis kommer vi från regeringens sida att fortlöpande bevaka den här utvecklingen. Vi har en arbetsgrupp med representanter för kommunförbunden och departementet som fortlöpande diskuterar de kommunala demokrati-frågorna, om jag får använda det uttrycket. Vi har också en vetenskaplig utredning, som arbetar under professor Jörgen Westerståhls ledning och som har betydande anslag från riksbankens jubileumsfond. Med det vetenskapliga arbetet avser man bl. a. att följa utvecklingen inom de nya kommunerna för att se hur den kommunala demokratin där kommer att fungera. Vi förutsätter att den utredningen skall leverera material till våra debatter på den punkten. Men jag tror i och för sig inte att det faktum, att det nu blir färre kommunalfullmäktigeledamöter och färre ledamöter i styrelser och nämnder, behöver

begränsa antalet verksamma kommunala förtroendemän och förtroendekvinnor. Vi är väl ändå alla medvetna om att det i de flesta kommuner finns förtroendemän som har ganska många uppdrag. Jag tror att i de större kommunala enheterna varje uppdrag blir av den tyngden och karaktären, att det visar sig nödvändigt att fördela uppdragen på fler personer. Jag är därför övertygad om att många av de kommunalt aktiva även i fortsättningen skall få möjligheter till kommunal verksamhet.

Vi har emellertid alla härvidlag ett stort ansvar. Vi kan lagstifta för att skapa förutsättningar för den kommunala demokratin, men ytterst kommer det hela ändå att bero på medborgarnas eget intresse för och vilja att delta i behandlingen av de kommunala frågorna. Inte minst kommer alla politiska partier att ha ett mycket stort ansvar. Det beror på vår vilja och organisationsförmåga i vilken mån vi skall kunna stimulera intresset för de kommunala frågorna, på vår förmåga och vilja att sprida uppgifterna och att skapa kontakt mellan förtroendemän och väljare. Jag tror att vi alla härvidlag har ett stort ansvar och att det finns möjligheter till många goda initiativ på det organisatoriska planet, inte minst från partiernas sida.

Jag skulle vilja sluta med att upprepa vad jag inledningsvis sade i mitt svar, nämligen att hela denna kommunreform har till syfte att stärka förutsättningarna för den kommunala självstyrelsen att fungera.

Ingen vill väl ändå göra gällande att de båda kommunförbunden skulle ha arbetat så positivt och helhjärtat för denna reform, om man inte hade ansett att denna ur hela den kommunala självstyrelsens synpunkt är en mycket angelägen fråga. Jag tror också att medborgarna i gemen i allt högre grad förstår att de administrativa gränser, som funnits sedan 1952, på grund av utvecklingens gång måste justeras för att man

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

på ett bättre sätt skall kunna handha de kommunala frågorna och främja utvecklingen i kommunerna och därigenom även tillvarata de enskilda medborgarnas intressen så bra som möjligt.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag framhöll tidigare att interpellationssvaret var tunt och inte gav uttryck för vad jag ansåg borde sägas inför denna kammare. Nu har statsrådet mycket ambitiöst svarat på en mängd av de frågor som mina meddebattörer här framställt, och jag tycker därför att betydligt bättre klarhet har skapats. Jag är tacksam för att dessa besked från statsrådets sida har kommit in i kammarens protokoll.

I anledning av min sista frågeställning angående de kommuner som av olika skäl ännu inte är med i samarbetet har jag nu fått det beskedet att dessa icke får behandlas annorlunda än andra kommuner.

Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, utan ber endast, herr talman, att få ytterligare tacka herr statsrådet Lundkvist för hans svar och för denna debatt som jag tror har varit värdefull för oss alla.

Herr **CARLSHAMRE** (h):

Herr talman! Statsrådet Lundkvist är tack och heder värd för det omsorgsfulla sätt på vilket han har besvarat våra många frågor. Jag måste emellertid notera att en fråga är obesvarad, och det är frågan om det kunde ges någon definition på vad som menas med att aktivt verka för reformens genomförande. Jag skall inte trycka på eller ta illa upp om frågan inte besvaras. Jag förstår att det måste vara mycket svårt att göra det, åtminstone så här på rak arm. Å andra sidan gäller det kanske en kärnfråga.

Jag skall för min del, herr talman, sluta med att understryka att i den frågan är nog enigheten i sak — om man därmed menar det mycket konkreta —

större än vad som kanske har framgått av denna debatt. Jag är inte så fin som flera andra talare i debatten att jag är ordförande i någon fullmäktigeförsamling, men jag är gemen ledamot i Kungälv's stadsfullmäktige och har som sådan medverkat i ett, såvitt jag minns, enhälligt beslut att staden för sin del skall positivt behandla spörsmål som syftar till kommunsammanslagning. Vi är emellertid på det klara med att våra brödrakommuner i blocket inte har riktigt samma uppfattning.

Jag är också medveten om att här är det de faktiska förhållandena som trycker på, inte minst därigenom att riksdag och regering är för år uppdrar nya ting åt kommunerna, som de skall sköta och som i många fall är för stora för de små kommunerna. Men det är inte där vi skiljer oss åt, utan det är i fråga om själva sättet och takten att genomföra reformen samt naturligtvis också i det avseendet att några av oss ytterst önskar få en möjlighet för dem som definitivt inte är med på saken att göra som de vill.

Bakom ett sådant här meningsutbyte ligger kanske helt enkelt en viss nyansskillnad i samhällsuppfattning. Jag vill på intet sätt göra en partipolitisk strid av detta, men det är påfallande att nästan alla som här har yppat oro hör hemma på den ena sidan om kritstreck, medan de som är mindre oroliga och i huvudsak ser det positiva i den pågående reformen hör hemma på samma sida som statsrådet Lundkvist. Detta är inte en partipolitisk fråga i vanlig mening, utan kanske snarare en skillnad i attityd och samhällsuppfattning — och när det gäller olika värderingar av effektivitet.

Jag vill inte dra upp någon diskussion på den punkten, herr Trana, men jag tar ändå skolfrågan som exempel. Vi strävar efter att ge alla skolbarn tillgång till likvärdig undervisning, men vi har kanske ändå litet olika syn på saken. Som jag ser det kan två barn gå i

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

samma klass i samma skola och trots detta ha radikalt olika förutsättningar för sin skolgång. Om den ene eleven har fem mil att resa fram och tillbaka till skolan har han — oavsett att skolformen är densamma — radikalt sämre möjligheter att tillgodogöra sig undervisningen. Där får man väga effektiviteten av det ena mot det andra.

Allra sist vill jag motivera en oro jag känner inför det som här håller på att hända. Djupt i den — säg gärna konservativa — samhällsuppfattning jag företräder ligger vår fast rotade föreställning att ansvaret så att säga skall placeras så lågt som möjligt. Det är i och för sig av värde att ansvaret, beslutanderätten och skyldigheten att fatta beslut är förlagda så nära de konkreta problemen och de berörda människorna som möjligt. För mig är det en tumregel som håller på många håll i samhällsarbetet och som kan uttryckas ungefär så: Medverka aldrig till ett beslut, som i onödan flyttar ett ansvar uppåt.

Det är kanske den attityden och det sättet att se på samhället och på människornas villkor som gör att vi betraktar dessa frågor litet olika. Men jag ville också rikta ett varmt tack till statsrådet Lundkvist för att han här bidragit till att skapa en viss klarhet och sannolikt också något dämpat den oro som råder ute i bygderna.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill understryka att vad vi här diskuterar inte är någon partipolitisk fråga utan en fråga om svenska folkets möjligheter att styra sig självt och ta ansvar gentemot samhället.

Jag är medveten om demokratin skiftande öden, men i och med det viktiga beslut som vi fattade här i riksdagen en decemberdag efter första världskriget anser jag, att vid varje tillfälle då demokratin möjligheter att fostra medborgarna sättes i fara är det riksdagens plikt att klart och tydligt säga ifrån.

Vi har liksom gripits av förkärlek för vissa storheter. Någon sade vid ett tillfälle i den franska deputeradekammaren: »Låt oss inte yvas mer över det som är stort än över det som är rätt.» Vi har nu kommit in i en situation där storheterna på något sätt dränker medborgarnas möjligheter att hävda sig. Det har här talats om landsbygd och tätorter. Jag vill säga att det inte är omöjligt att vi om tio år, kanske förr, i Roslagen har en helt omvänd ordning än nu gentemot tätorterna. Jag bor själv i en tätort och vet att man där alltid kan räkna med en viss styrka. Men det finns ju både glesbygder och tätorter här i landet, och därför är det angeläget att skapa balans.

Statsrådet Lundkvist och jag är helt överens om demokratin betydelse. Vi vill båda värna den. Och det arbete som pågår i fråga om kommunsammanslagningarna syftar ju till att stärka demokratin. Men det är ändå ytterst så att man tar verkligt ansvar först när man bär ansvaret för ett beslut — inte bara verkställer det.

Låt mig sluta med att citera vad Perikles sade år 431 före Kristus om demokratin och en viss stat, som i dag står i brännpunkten: »Vi har ett statskick som inte efterapar andras lagar. Snarare utgör vi själva en förebild för andra än de för oss. Dess namn är folkvälde, enär det inte är ett fåtal utan flertalet medborgare som har det avgörande inflytandet i staten.»

Jag behöver inte citera mer. Detta liksom sammanfattar vad jag ytterst önskar, nämligen att varje medborgare skall kunna känna och ta ansvar. Om en demokrati inte har förankring hos folket självt, kan händelser inträffa som inte blott sätter demokratin ur spel utan även åstadkommer för land och folk uppsplitande händelser, som vi alla önskar att demokratin skall vara befriad från. I den kommunala självstyrelsen ser jag självklart en uppgift att fostra till samhällsansvar, samtidigt som man

Svar på interpellation ang. takten för sammanläggning av kommuner

lär folk fatta beslut, stå för dem och genomföra dem. Det är en sådan handlingsduglig demokrati jag tror är möjlig, utan att man skapar alltför stora enheter som äventyrar möjligheterna för representation.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall givetvis också försöka svara på den fråga av herr Carlshamre som jag glömde bort, alltså frågan om vad jag menade med att »aktivt verka». Jag sade i ett tidigare inlägg att den insats som staten bör göra i detta sammanhang är att stimulera och vägleda. Och vad länsstyrelsernas roll beträffar, tycker jag det är viktigt att länsstyrelserna och planeringsråden delger kommunerna de bedömningar man gör i anledning av läget i hela länsregionen.

Herr Carlshamre ansåg att denna debatt visat att en nyans i samhällsuppfattning går igenom vårt sätt att se på och diskutera dessa problem. Jag kan försäkra herr Carlshamre, att om det gäller oron för demokratin, så känner vi på socialdemokratisk sida ständigt samma oro för demokratin under utvecklingens gång. Vi är fullt medvetna om att vår demokrati måste vi ständigt från dag till dag erövra på nytt och förstärka. Men möjligen känner vi dessutom — och det ligger nog i linje med den socialdemokratiska inställningen — en större oro än man gör på borgerligt håll inför utvecklingen i övrigt i samhället. Vi är oroliga för att samhällsorganen icke skall vara så välrustade som möjligt för att möta konsekvenserna av förändringarna, exempelvis inom näringslivet. Vi menar att vi måste ständigt vara vaksamma och söka skapa sådana organ för samhällets verksamhet, både lokalt, regionalt och på riksplannet, som kan skänka trygghet åt den enskilde medborgaren i denna utveckling.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 128, angående avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.

§ 5

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionerna nr 1017—1019;

till jordbruksutskottet motionerna nr 1020—1024;

till lagutskott motionerna nr 1025—1027;

till bankoutskottet motionerna nr 1028 och 1029;

till lagutskott motionerna nr 1030—1037;

till konstitutionsutskottet motionen nr 1038; samt

till lagutskott motionerna nr 1039 och 1040.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Gustavsson* i Alvesta, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående kommunala anslag för fortsatt drift av landsvägsbusslinjer, samt

herr *Hedlund*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående omfattningen av statens järnvägars person- och posttrafik samt utbyggnadstakten beträffande vägnätet.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

Beskattningen av vissa avgångsbidrag, m. m.

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1967/68 till handelshögskolan i Stockholm, och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa pensionsfrågor m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8

Beskattningen av vissa avgångsbidrag, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Det föreliggande betänkandet har avgivits av ett enigt bevillningsutskott, och jag har begärt ordet närmast för att framföra några reflexioner kring frågan om avgångsbidrag.

Det förefaller mig som om det belopp som nu skulle kunna bli skattefritt enligt reglerna för utbetalning av s. k. B-belopp — maximerat till 11 000 kronor — begränsas ganska snävt. Jag tycker att man väl kan diskutera ett högre belopp än 11 000 kronor och vill uttrycka förhoppningen att den saken tas upp till ny utredning i samband med att frågan om avgångsvederlag behandlas i större sammanhang. Ty erfarenheten från de två senaste åren har uppenbarligen visat att otryggheten för många äldre löntagare är större än man tidigare räknade med. Frågan om svårigheterna att finna sysselsättning för dessa äldre löntagare och frågan om åtgärder från samhällets sida för att minska deras ekonomiska otrygghet blir därför av allt större vikt. Det är de snabbara strukturförändringarna men ock-

så, vill jag säga, de misstag som begåtts i vår ekonomiska politik — en fråga till vilken jag återkommer i annat sammanhang — som har gjort att riskerna härvidlag för särskilt denna äldre arbetskraft har ökat.

Mot denna bakgrund blir spørsmålet om avgångsbidrag och ett försäkrings-system som ger rimliga avgångsbidrag, särskilt då till dem som har speciella svårigheter, en mycket viktigare sak än vad de flesta kanske antog för ett antal år sedan. Det förefaller mig alldeles självklart att samhället måste intaga en mycket positiv inställning — man får inte bara skjuta på frågan i avvaktan på utredningar utan måste försöka utnyttja de former som finns för att förbättra tryggheten samtidigt som man utreder de större sammanhangen. Från denna synpunkt hade jag gärna sett att man varit något mer tillmötesgående, men jag utgår från att det inte behöver vara någon meningsskiljaktighet om den riktning i vilken vi skall arbeta, och jag kommer därför inte att framställa något yrkande.

Vi har, herr talman, i dag även andra frågor som berör detta komplex, som jag därför inte skall närmare diskutera under denna punkt på dagordningen. Jag vill bara påpeka att frågan om förtidspensioneringen hör nära ihop med det här berörda spørsmålet. Det synes mig som om man hade anledning att se mer positivt på frågan om förtidspensioneringen än vad ett senare utskottsbetänkande visar för majoritetens del.

Vidare vill jag understryka att det gäller trygghetsproblem inte bara för löntagarna utan även för företagarna. Senare under riksdagen kommer vi till frågan om tryggheten för äldre jordbrukare, som har svårt att övergå till annan syssla men som inte kan fortsätta med jordbruket. Det gäller över huvud taget de svårigheter som strukturförändringarna medför för äldre människor, även för äldre företagare i andra näringsgrenar. Jag tänker nu inte bara

Beskattningen av vissa avgångsbidrag, m. m.

på handel utan också på hantverk och kommunikationer och hela näringslivet över huvud taget. Därför kommer i detta sammanhang frågorna om en allmän sysselsättningsförsäkring och en rad olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder upp.

Jag har, herr talman, velat understryka att frågan om avgångsbidrag är mycket viktigare än vad man hittills ansett. Jag vill tillfoga ett önskemål om att denna fråga tas upp i ett större sammanhang, samtidigt som man gör sitt bästa för att de existerande institutionerna skall kunna utnyttjas väl. Ett övervägande rörande en del av bevillningsutskottets slutsatser kan då bli aktuellt redan nästa år.

Jag har inget yrkande.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Som nyss nämnts är utskottet enhälligt, och det kunde därför tyckas att någon debatt inte är behövlig. Emellertid anser jag för min del att det är angeläget att understryka några synpunkter kring det grundproblem som ligger bakom utskottets förslag.

Omställningar inom näringslivet är ofrånkomliga. Ett företag som en gång startat kanske i mycket blygsam skala och sedan vuxit sig stort och starkt har ändå ingen garanti för att få bli bestående. Nya uppfinningar, ökad utländsk konkurrens, behovet och möjligheterna att installera effektiva maskiner o. s. v. kan göra att en del av arbetskraften blir obehövlig. Omställningar av detta slag drabbar stundom den enskilde ganska hårt. Den första åtgärden för att hindra detta är naturligtvis att söka ordna ny sysselsättning i en eller annan form. Här spelar, som vi vet, bl. a. omskolningen en betydande roll. Det är dock svårt att ordna omskolning för äldre arbetskraft, och därför måste man för den tänka sig ekonomiska stödåtgärder av det slag som omnämns i detta betänkande. Att den enskilde kommer i kläm på ett sätt som nu sker är själv-

2 — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 23*

fallet en ordning som inte kan få fortgå.

Anledningen till att man inte ägnat dessa frågor så stor uppmärksamhet tidigare är väl ytterst att vi har haft goda konjunkturer ända sedan andra världskriget. Det har varit lätt att få nytt arbete för de friställda o. s. v. Men i en period med ekonomisk åtstramning och försämrade sysselsättningsmöjligheter märker man bristerna i systemet och då inställer sig genast tanken att här måste någonting göras.

Det är glädjande att man för vissa grupper har kommit fram till en typ av försäkring i det här avseendet, men det är bara vissa grupper som får ett skydd. Andra grupper av både anställda och därejämte de enskilda företagarna ligger utanför. Här gäller det att komplettera omfattningen och det gäller också att förbättra stödet högst väsentligt på skilda sätt.

Vad som bör vara moget för ett ställningstagande rätt snart är en allmän sysselsättningsförsäkring, en propå som framfördes av en centerpartistisk reservant i ett kommittébetänkande för åtskilliga år sedan men som ännu inte lett till något resultat, sannolikt av det skäl jag nyss nämnde, nämligen att sysselsättningsförhållandena varit goda. Men dagens situation lär oss ändå att vi inte har anledning att räkna med att sysselsättningen blir helt orubbad och helt oförändrad utan att det finns ett ganska stort behov av en allmän sysselsättningsförsäkring både för anställda och för egna företagare.

Det är glädjande att alla partier i utskottet har varit ense i beskattningsfrågan. Vad man i dag kan säga om den frågan är att det är angeläget att utvecklingen av frågan om engångsvederlag följs med uppmärksamhet.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag måste fråga herr Hedlund vad han menar med en allmän sysselsättningsförsäkring. Menar

Beskattningen av vissa avgångsbidrag, m. m.

herr Hedlund en allmän arbetslöshetsförsäkring tycker jag att herr Hedlund skall använda det uttrycket. Ordet sysselsättningsförsäkring innebär att man skall garantera sysselsättning åt varennda person i detta land, som blir friställd eller förlorar sitt arbete. En annan sak är om man vill garantera en viss inkomst, en viss ersättning för den som förlorat sin arbetsinkomst. Menar herr Hedlund detta, använd då det rätta uttrycket och inte det felaktiga!

Herr **HEDLUND** (cp):

Herr talman! När herr Kellgren begärde ordet trodde jag att han hade något positivt att komma med och inte bara med en terminologisk fråga. Herr Kellgren vet lika bra som jag vad det är tal om, och det vet hela kammaren också.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Herr Hedlund har naturligtvis rätt i att det verkar som om herr Kellgren har ställt en terminologisk fråga, men jag undrar om inte hans yttrande ändå avslöjar någon skillnad i själva tänkesättet. Det gamla sättet att ständigt tala om arbetslöshetsförsäkring härstammar från den tid då man i allmänhet tyckte att samhällets sociala trygghetsåtgärder skulle inriktas enbart på löntagarna. De sociala trygghetsåtgärderna såg man som en fråga om löntagarna. Vad som skedde med en företagare, som kanske fick stora försörjningsproblem om strukturförändringarna medförde att förutsättningarna för hans företag försvann — jag kan som exempel ta en detaljhandel — betraktades inte som tillhörande detta sociala område.

Termen arbetslöshetsförsäkring har sedan gammalt en inriktning på löntagarnas problem. Uttrycket sysselsättningsförsäkring har inte denna belastning utan anger mera att det gäller ett spörsmål för alla grupper i samhället, både företagarna och löntagarna. Jag

skulle därför vilja uttrycka det önskemålet, att herr Kellgren i fortsättningen kommer att visa ett allsidigt och balanserat intresse för trygghetsproblemen för alla berörda folkgrupper.

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Nu bidrar herr Ohlin till att öka förvirringen ännu mer. Han menar att den allmänna sysselsättningsförsäkringen också skall innesluta alla företagare. Hur skall en försäkring kunna garantera sysselsättning åt företagarna i detta land? Om herr Ohlin och herr Hedlund menar att vi skall ha en allmän inkomstförsäkring för den händelse människorna förlorar sina utkomstmöjligheter är jag med på det, men då skall vi kalla det en garanterad inkomst i samband med att man förlorar sina utkomstmöjligheter. Kalla det då inte sysselsättningsförsäkring, ty det är något helt annat!

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Nu måste jag säga att herr Kellgren verkar som om han hade fått fullständig mani på terminologiska frågor. Man får inte kalla åtgärder för trygghet, som vi alla förstår vad de innebär, för »sysselsättningsförsäkring» — nu skall man kalla dem »inkomstförsäkring». Men, herr Kellgren, det naturliga för samhället är att eftersträva att människorna får trygghet för en rimlig inkomst genom att samhället först och främst gör allt för att bereda dem möjligheter till lönande sysselsättning. Alla folkgrupper bör beredas så goda tillfällen som möjligt till en meningsfylld och inkomstgivande sysselsättning. Dessutom finns problemet att de som inte kan få sysselsättning dock bör få en inkomst som befinner sig rimlig.

Några skäl varför man inte skulle få särskilt beakta och analysera frågan om samhällets åtgärder beträffande sysselsättningssidan, den mest centrala sidan, finns naturligtvis inte. Vi vet alla att resten av frågan, nämligen arbets-

Rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för vatten- och luftvård

marknadspolitiska åtgärder och andra åtgärder för att ge olika folkgrupper inkomst när de inte har någon sysselsättning, också är mycket betydelsefull. Den är en del av det vidare komplexet.

Vi får, herr talman, senare i vår tillfälle att diskutera vissa aspekter av detta problem, när jordbrukspolitiken skall behandlas, och då skall det vara mig ett nöje att fortsätta denna debatt med herr Kellgren — jag hoppas då med inriktning mera på realiteter och mindre på terminologi.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag skall inte fresta herr talmannens tålmod genom att ge mig in i den debatt som nu föres, ty den hör egentligen inte riktigt till det ärendet som nu behandlas, nämligen bevillningsutskottets betänkande nr 28. Jag vill bara å utskottets vägnar konstatera det glädjande i att man från olika håll har uttalat tillfredsställelse över det betänkande som här föreligger.

Vi är samtliga i bevillningsutskottet alldeles överens om att de avgångsbidrag som nu utgår i viss mån kan bli skattefria, och det är ganska rimligt. Det gäller speciellt den gamla arbetskraften, som vid hög ålder måste lämna sitt arbete på grund av en företagsnedläggning. Man har genom en överenskommelse mellan de olika parterna på arbetsmarknaden åstadkommit ett system, som åtminstone i någon mån skall försöka lindra verkningarna av denna arbetslöshet. Vi har också varit ense i bevillningsutskottet om att sådana avgångsbidrag upp till två gånger basbeloppet, vilket för närvarande betyder intill 11 000 kronor, borde vara skattefria.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag är verkligen glad över att vi så småningom skall få en

ordentlig debatt kring dessa trygghetsfrågor, ty det behövs i sanning.

Vad jag reagerar mot är själva termen sysselsättningsförsäkring. På mig gör den ett intryck av något som man kan ha i länder med en heldirigerad arbetsmarknad och ett helt statskontrollerat näringsliv, där man kan säga till medborgaren: »Var så god, här finns ett arbetstillfälle. Tag det eller tag det inte.» Att kunna dirigera arbetskraften, det är en sysselsättningsförsäkring.

En annan sak är om vi i ett samhälle som vårt, där vi går ut ifrån individens rättigheter och friheter, säger till arbetskraften att den som inte kan vinna sin utkomst genom arbete ändå under tiden är garanterad trygghet för inkomst. Det är någonting annat än sysselsättningsförsäkring, som innebär att man bestämmer vilket arbete människorna skall ta. Denna terminologiska skillnad skall man ha klar för sig även här i andra kammaren.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för vatten- och luftvård

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för vatten- och luftvård.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 34 har bl. a. behandlats en motion nr 411 i denna kammare, i vilken vi krävt rätt till avdrag vid beskattningen för vattenvårdande investeringar.

Vattenföreningarna är väl ett av vårt samhälles allra största problem. Det var också därför vi motionärer an-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

såg det angeläget med en mera generös behandling i skattehänseende av investeringskostnader på detta område. Utskottet har varit av samma uppfattning, och jag vill här uttala mitt tack för dess positiva inställning till frågan.

Utskottet säger bl. a. att de av motionärerna framförda förslagen bör bli föremål för skyndsam prövning. Jag vill gärna understryka ordet »skyndsam» i hopp att riksdagen snarast kan få ta ställning till åtgärder för att stimulera och underlätta investeringar för en bättre vattenvård.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej .

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 99 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 132 av herr *Jonsson m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om framläggande av förslag senast till 1968 års riksdag om sådana bestämmelser i beskattningssystemet, att högre initialavskrivning medgaves på byggnader i jordbruk och i rörelse, i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 162 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 195 av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte antaga i motionerna

framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), innebärande sådan ändring av gällande beskattningsregler att ett schablonavdrag kunde erhållas för beräknad framtida prisstegring på maskiner och inventarier;

3) de likalydande motionerna I: 415 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 535 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning av frågan om en sådan utformning av beskattningssystemet, att detsamma kunde användas i den aktiva lokaliseringens syfte; samt

b) medge att investeringsfonderna inom lokaliseringens stödområde finge användas i lokaliseringens syfte tills vidare enligt de grunder, som gällde t. o. m. den 30 juni 1965.

Utskottet hemställde,

A) beträffande högre initialavskrivning på byggnader i inkomstskällorna jordbruksfastighet och rörelse

att de likalydande motionerna I: 99 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 132 av herr *Jonsson m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) beträffande avdrag för beräknad framtida prisstegring på maskiner och inventarier

att de likalydande motionerna I: 162 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 195 av herr *Nordgren m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) beträffande beskattningssystemets användning i den aktiva lokaliseringens syfte

att de likalydande motionerna I: 415 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 535 av herr *Hedlund m. fl.* i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D) beträffande investeringsfondernas användning i lokaliseringens syfte
att de likalydande motionerna I: 415

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

av herr Bengtson m. fl. och II: 535 av herr Hedlund m. fl. i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A) beträffande högre initialavskrivning på byggnader i inkomstskälloerna jordbruksfastighet och rörelse

1) av herrar *Stefanson, Tistad, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Enskog*, vilka ansett, att utskottet under punkten A) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 99 av herr Johan Olsson m. fl. och II: 132 av herr Jansson m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1968 års riksdag om en sådan ändring av avskrivningsreglerna för byggnad, som inginge i rörelse eller jordbruk, att en ökad avskrivning kunde medges under byggnadens första tid;

2) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Söderström*, utan angivet yrkande;

B) beträffande avdrag för beräknad framtida prisstegring på maskiner och inventarier

3) av herrar *Stefanson, Tistad, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Enskog*, vilka ansett, att utskottet under punkten B) bort hemställa,

att riksdagen, med anledning av de likalydande motionerna I: 162 av herr Ottosson m. fl. och II: 195 av herr Nordgren m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsam utredning och förslag till rätt i skattelagstiftningen till avskrivning på återanskaffningsvärdet för maskiner och inventarier;

4) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Söderström*, vilka ansett, att utskottet under punkten B) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 162 av herr Ot-

tosson m. fl. och II: 195 av herr Nordgren m. fl., måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

C) beträffande beskattningssystemets användning i den aktiva lokaliseringspolitiken

5) av herrar *Stefanson, Tistad, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Enskog*, vilka ansett, att utskottet under punkten C) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 415 av herr Bengtson m. fl. och II: 535 av herr Hedlund m. fl. i nu förevarande del, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning i fråga om möjligheterna att använda beskattningssystemet i den aktiva lokaliseringspolitikens syfte;

D) beträffande investeringsfondernas användning i lokaliseringspolitiskt syfte

6) av herrar *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett, att utskottet under punkten D) bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 415 av herr Bengtson m. fl. och II: 535 av herr Hedlund m. fl., i vad motionerna avsåge frågan om investeringsfondernas användning i lokaliseringspolitiskt syfte, medge att investeringsfonderna inom lokaliseringspolitiskt stödområde finge användas i lokaliseringspolitiskt syfte tills vidare enligt de grunder, som gällde t. o. m. den 30 juni 1965;

7) av herrar *Stefanson, Tistad, Gustafson* i Göteborg och *Enskog*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SÖDERSTRÖM (h):

Herr talman! I detta betänkande tar bevillningsutskottet upp frågan om rätt till avdrag vid beskattningen av maski-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

ner och inventarier m. m. Utskottet konstaterar att detta inte är någon ny fråga; den har tvärtom varit uppe till behandling vid flera tillfällen under de senaste sex, sju åren.

Att ärendet nu åter kommit på riksdagens bord beror på den motion som är avlämnad i denna kammare av herr Nordgren m. fl. Utskottet har — som vanligt, höll jag på att säga — avstyrkt bifall till motionen. Därvid stöder sig utskottet bl. a. på att gällande lagstiftning redan innehåller bestämmelser som är ägnade att avsevärt reducera betydelsen av frågan om återanskaffningskostnaden såsom underlag för avskrivning av maskiner och inventarier samt åberopar uttalanden av företagsbeskattningskommittén och värdesäkringskommittén, som menat att det skulle komma att uppstå krångel och besvärligheter vid genomförandet av de föreslagna åtgärderna.

Jag anser, att så uttalar man sig, om man inte vill genomföra en reform. Jag tycker emellertid att det här gäller ett rättvisekrav från företagsamheten som bör tillgodoses. Med utskottets ställningstagande är det inte underligt att utskottet konstaterar att de skattskyldiga i princip åtnjuter rätt till avdrag för de kostnader som är förenade med anskaffning av maskiner och inventarier och inte heller att gällande lagstiftning innehåller bestämmelser, vilka i sin helhet framstår såsom tämligen liberala i jämförelse med andra jämförbara länders. Utskottet hänvisar sedan till uttalanden av företagsbeskattningskommittén och värdesäkringskommittén om de svårigheter som en indexreglerad avskrivningsmetod skulle medföra.

Men, herr talman, är det någon som på allvar vill påstå att det skulle vara komplicerat att ge ett företag laglig rätt att för en maskin, som inköpts för exempelvis 10 000 kronor för åtskilliga år sedan, få göra en avskrivning på 12 000 kronor på grund av den värde-

stegring som har ägt rum och på grund av att företaget nödgats inköpa maskiner för det priset? Jag tror det inte.

Jag vill i detta sammanhang poängtera att företagsbeskattningskommittén ingalunda varit enig i sin uppfattning. Det fanns där reserveringar som var inne på exakt samma tankegång som motionärerna.

En sak bör vi i alla fall vara ense om, nämligen att om vårt välstånd skall kunna fortsätta att utvecklas, så beror detta till stor del på om företagsamheten kan hänga med i den alltmer uppskruvade utvecklingstakten, särskilt på det tekniska området. Ett effektivt sätt att underlätta detta är att ge företagen möjlighet att förnya sin maskinpark i rätt tid; annars uteblir nämligen den produktionsökning som är en given förutsättning för denna välståndsutveckling.

Vi upplever en allt hårdare konkurrens i det dagsaktuella läget, med en konjunkturbild som ter sig mycket dystert i jämförelse med vad vi varit vana vid under de senaste åren. Detta borde enligt mitt förmenande tala för att riksdagen genom att tillstyrka de av reserveringarna förordade bättre avskrivningsmöjligheterna bidrage till ökade rationaliseringsåtgärder.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 4 av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottet har i föreliggande betänkande behandlat ett flertal motioner som gäller företagarfrågor. Inga av frågorna har väl nyhetens behag; de har förekommit åtskilliga gånger tidigare i denna kammare, men vi som är reserveringar och motionärer anser att de har ett betydande värde och är av intresse för de delar av näringslivet som det här gäller, varför vi också har velat följa upp dem med reservationer när det visat sig att det

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

inte funnits möjligheter att vinna utskottets gehör.

Flera av dessa motioner behandlar frågor som gäller avskrivningsregler. Vad beträffar avskrivning på byggnader har vi den uppfattningen, att avskrivningstiden är alldeles för lång i förhållande till anläggningarnas ekonomiska livslängd. När det gäller exempelvis jordbruk är ju avskrivningstiden i de allra flesta fall hela 67 år, och det säger sig självt att med den strukturomvandling som vårt jordbruk och näringsliv över huvud taget för närvarande genomgår måste också hänsyn tas till behovet av kortare avskrivningstider. Den snabba utvecklingen och strukturomvandlingen inom näringslivet kräver också en mycket snabbare avskrivning vid bestämmandet av värdeminskningssavdragen för såväl jordbruk som andra företagare.

Jag vill också nämna att i våra nordiska grannländer har man mycket gynnsammare avskrivningsregler än här i Sverige. Om rationalisering inom jordbruket som man ställer upp som ett önskvärt mål skall kunna genomföras i den takt man önskar och tror vara möjlig måste man också ta bort de hindrande moment som de nuvarande avskrivningsreglerna utgör.

Utskottet hänvisar till företagsskatteutredningen, varifrån man nu väntar förslag i frågan. Det är naturligtvis gott och väl att den utredningen arbetar. Men när resultatet av utredningens arbete skall kunna framläggas vet vi ändå ingenting bestämt om. I varje fall kommer det väl att ta avsevärd tid, innan förslag på grundval av utredningens betänkande är färdigt att föreläggas riksdagen, så att riksdagen kan besluta i frågan. Därför tycker vi att man i avvaktan på det borde kunna genomföra liberalare avskrivningsregler i detta hänseende.

Vad beträffar avskrivning på maskiner och inventarier har i motioner yr-

kats att avskrivning skulle ske på återanskaffningsvärdet, och man har också motiverat detta yrkande. Man anser nämligen att det i tider med fallande penningvärde och stigande återanskaffningskostnader är nödvändigt för att kunna hålla i företaget arbetande kapital intakt att avskrivning sker på återanskaffningsvärdet eller på löpande nuvärde. Det har majoriteten i utskottet inte velat vara med om, och därför har vi också reserverat oss på den punkten.

Sedan, herr talman, skulle jag vilja något beröra reservationerna nr 5 och nr 6 som rör lokaliseringpolitiken. Reservationen nr 6 gäller investeringsfondernas användning i lokaliseringpolitiskt syfte. Det var ju så, att under 1963 möjligheter öppnades att ta i anspråk investeringsfonder i lokaliseringpolitiskt syfte. Detta beslut visade sig också få en mycket gynnsam effekt. Fram till den 30 juni 1965, då denna generella rätt upphörde, hade beviljats sådana fondmedel till 137 industriprojekt inom de delar av landet som nu utgör det norra stödområdet. Därmed skapades säkerligen möjlighet till många nya arbetstillfällen inom regioner, där sysselsättningsmöjligheterna var mindre gynnsamma. År 1964 beslöt riksdagen med anledning av propositionen angående riktlinjerna för lokaliseringpolitiken, att användningen av investeringsfonderna i lokaliseringpolitiskt syfte skulle upphöra och att dessa i fortsättningen endast skulle få tas i anspråk i konjunkturpolitiskt betingade lägen.

Jag vill erinra om att kommittén för näringslivets lokalisering i sitt betänkande förordat, att investeringsfonderna även sedan det nya statliga lokaliseringsstödet trätt i kraft skulle tillämpas under viss tid. Utredningen förordade på längre sikt rätt till initialavskrivning som ett lokaliseringpolitiskt medel, men frågan har inte blivit närmare utredd sedan dess.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Från centrens sida tycker vi emellertid att möjligheten att använda investeringsfonderna i lokaliseringpolitiken snarast borde prövas, vilket vi också förordat bl. a. i den till utskottets betänkande fogade reservationen nr 6. Visserligen har regeringen efter den 1 juli 1965 lämnat tillstånd att använda investeringsfundsmedel, men i huvudsak har medlen gått till stora företag och endast i mindre utsträckning till områden som behöver en aktiv lokalisering. En vidgad användning av investeringsfundsmedel vid nylokalisering till orter med svag sysselsättning anser vi vara en riktig och viktig komplettering av det nuvarande lokaliseringstödet. I varje fall borde dessa medel få användas i avvaktan på den utredning som vi begärt om skatteinstrumentets betydelse för en aktiv och positiv lokaliseringspolitik.

Det är dessa frågor vi tagit upp i reservationerna 1, 3, 5 och 6 som jag, herr talman, med det anförda ber att få yrka bifall till.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! I reservationen A 1 framhålls att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bör hemställa om förslag till 1968 års riksdag om en sådan ändring av avskrivningsreglerna för byggnad, som ingår i rörelse eller jordbruk, att en ökad avskrivning kan medges under byggnadens första tid.

Herr Eriksson i Bäckmora har redan behandlat de avskrivningsregler som gäller för jordbruket och jag kan därför förbigå denna punkt och i stället ta upp frågan om avskrivning vid andra företag.

I princip får man göra årliga värdeminskningssavdrag endast om man gör upp en plan och avskriver ett visst belopp varje år. Utan närmare utredning torde avdrag för värdeminskning på fabriksbyggnader merendels medges med 2 å 3 procent om året på anskaff-

ningsvärdet. Efter särskild utredning kan man få göra något större avskrivning; det har t. ex. medgivits 4 procent avskrivning för värdeminskning på cellulosaafabrik av sten, för vilken byggnadstyp man alltså räknar med en ganska kort livslängd.

Den verkliga värdeminskningen och den tillåtna avskrivningen överensstämmer emellertid inte i tiden, ty under de första åren sjunker värdet av byggnad som ingår i rörelse mycket snabbare än det kanske gör senare. Användningssättet för byggnader både inom industrin och jordbruket skiftar mycket snabbt nuförtiden, mycket snabbare än på den tid då dessa regler antogs. På grund av den forcerade strukturomvandling som kännetecknar näringslivet i dag inträffar det mycket ofta stora värdeminskningar på kort tid. Det finns därför all anledning för företagsskatteutredningen att snarast möjligt framlägga förslag till ändring. Det är vad vi reseranter ansett, och därför vill vi att riksdagen redan nu skall hemställa hos Kungl. Maj:t om förslag till 1968 års riksdag om ändring av dessa avskrivningsregler. Jag yrkar bifall till reservationen nr 1 under punkten A.

I reservationen nr 3 under punkten B begär reseranterna att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag till rätt i skattelagstiftningen till avskrivning på återanskaffningsvärdet för maskiner och inventarier. Herr Söderström har redan utförligt motiverat behovet av sådan avskrivning. Jag behöver därför inte närmare gå in på motiveringen för detta yrkande. Jag yrkar också bifall till denna reservation.

Jag vill slutligen, herr talman, yrka bifall till reservationen nr 5 under punkten C i bevillningsutskottets betänkande nr 35.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Dessa frågor och pro-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

blem — i varje fall en hel del av dem — har vi diskuterat här i kammaren i decennier. För mig är det hopplöst att finna något nytt argument, och jag kan heller inte finna att reservanterna kunna återropa något nytt. Med hänsyn härtill och då man inte gärna helt ogenerat kan stå och upprepa vad man sagt tidigare i tio år inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enskog begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enskog begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 94 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

2* — *Andra kammarens protokoll 1967, Nr 23*

Punkten B

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 3) av herr Stefanson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 4) av herr Yngve Nilsson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enskog begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Söderström votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten B) i bevillningsutskottets betänkande nr 35 antager reservationen 3) av herr Stefanson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 4) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Söderström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 75 ja och 30 nej, varjämte 101 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontrapro-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

position i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 98 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten C) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 69 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herrar Vigelsbo och Eriksson i Bäckmora.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 35 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner angående resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 98 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 134 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte

a) antaga i motionerna framlagt förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

b) antaga i motionerna framlagt förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att skyndsamt utredning måtte företagas om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen;

2) de likalydande motionerna I: 226

av herr *Svenungsson* och fru *Hultell* samt II: 280 av herr *Carlshamre*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen anhålla om skyndsamt förslag angående möjligheterna dels för våra fiskare att göra avsättning till resultatutjämningsfond, dels att — med beaktande av fiskarnas speciella arbets- och inkomstförhållanden — tillförsäkra dem bättre skatteavdrag vid yrkesutövningen;

3) de likalydande motionerna I: 574 av herrar *Johan Olsson* och *Mattsson* samt II: 698 av herrar *Andersson* i Örebro och *Jönsson* i Ingemarsgården, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn av nuvarande bestämmelser med begränsad resultatutjämnande effekt samt om utredning syftande till förslag om en mera generellt användbar kontometod, som samtidigt kunde medföra större likhet i behandlingen av skattskyldiga;

4) de likalydande motionerna I: 575 av herr *Harald Pettersson* och II: 715 av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om införande av rätt till resultatutjämning vid beskattningen genom kontometoden i enlighet med motionernas syfte; ävensom

5) de likalydande motionerna I: 584 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 726 av herr *Nordgren*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beräkning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet) att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov.

Utskottet hemställde,

A) *beträffande ändringar i förordningen om förlustutjämning*

att de likalydande motionerna I: 98 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 134 av

Resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

herr Magnusson i Borås m. fl. i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) beträffande progressionsutjämnning
att de likalydande motionerna I: 98 av herr Mattsson m. fl. och II: 134 av herr Magnusson i Borås m. fl. i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) beträffande allmän öppen resultatutjämnning

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 98 av herr Mattsson m. fl. och II: 134 av herr Magnusson i Borås m. fl. i denna del,

2) de likalydande motionerna I: 574 av herrar Johan Olsson och Mattsson samt II: 698 av herrar Andersson i Örebro och Jönsson i Ingemarsgården, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 575 av herr Harald Pettersson och II: 715 av herr Josefson i Arrie m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) beträffande rätt för fiskare att göra skattefri avsättning till resultatutjämningsfond

att de likalydande motionerna I: 226 av herr Svenungsson och fru Hultell samt II: 280 av herr Carlshamre i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E) beträffande gynnsammare avdragsregler för fiskare

att de likalydande motionerna I: 226 av herr Svenungsson och fru Hultell samt II: 280 av herr Carlshamre i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

F) beträffande frågan om rätt till skattefri avsättning för framtida reparationsbehov

att de likalydande motionerna I: 584 av herr Stefanson m. fl. och II: 726 av herr Nordgren icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

beträffande ändringar i förordningen om förlustutjämnning

1) av herrar *Yngve Nilsson, Stefanson, Gösta Jacobsson, Erik Filip Petersson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Öhvall*, vilka ansett, att utskottet under punkten A) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 98 av herr Mattsson m. fl. och II: 134 av herr Magnusson i Borås m. fl. i denna del, måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämnning vid taxering för inkomst;

beträffande progressionsutjämnning

2) av herrar *Yngve Nilsson, Stefanson, Gösta Jacobsson, Erik Filip Petersson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Öhvall*, vilka ansett, att utskottet under punkten B) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 98 av herr Mattsson m. fl. och II: 134 av herr Magnusson i Borås m. fl. i denna del, måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om rätt till utjämnning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

beträffande allmän öppen resultatutjämnning

3) av herrar *Yngve Nilsson, Stefanson, Gösta Jacobsson, Erik Filip Petersson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Öhvall*, vilka ansett, att utskottet under punkten C) bort hemställa,

att riksdagen, med anledning av de likalydande motionerna I: 98 av herr Mattsson m. fl. och II: 134 av herr Magnusson i Borås m. fl., I: 574 av herrar

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Johan Olsson och Mattsson samt II: 698 av herrar Andersson i Örebro och Jönsson i Ingemarsgården ävensom motionerna I: 575 av herr Harald Pettersson och II: 715 av herr Josefson i Arrie m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att skyndsamt utredning företoges om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, och att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen;

beträffande rätt för fiskare att göra skattefri avsättning till resultatutjämningsfond

4) av herrar *Yngve Nilsson, Stefan-son, Gösta Jacobsson, Erik Filip Petersson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Öhvall*, vilka ansett, att utskottet under punkten D) bort hemställa,

att riksdagen, med anledning av de likalydande motionerna I: 226 av herr Svenungsson och fru Hultell samt II: 280 av herr Carlshamre, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag beträffande rätt för fiskare att göra skattefri avsättning till resultatutjämningsfond;

beträffande frågan om rätt till skattefri avsättning för framtida reparationsbehov

5) av herrar *Yngve Nilsson, Stefan-son, Gösta Jacobsson, Erik Filip Petersson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Öhvall*, vilka ansett, att utskottet under punkten F) bort hemställa,

att riksdagen, med anledning av de likalydande motionerna I: 584 av herr Stefanson m. fl. och II: 726 av herr Nordgren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag till sådan ändring av beskattningsreglerna i fråga om beräkning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet), att av-

drag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov.

Utskottets hemställda föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Vid 1960 års riksdag antogs en förordning om förlustutjämning vid taxering för inkomst. I motion II: 134 har vi nu föreslagit vissa ändringar i den förordningen. Ett av de viktigaste ändringsförslagen innebär att familjebolagen inte skall mista rätten till förlustavdrag, även om äganderättsförhållandena inte är exakt desamma när förlusten uppstår som när avdraget för förlusten skall göras. Orättvisan i de nuvarande bestämmelserna framstår särskilt tydlig när änka eller barn efter en hälftenägare i ett företag skall överlåta sin andel till den andre ägaren. Det händer ofta att ett stjärnhus inte har möjlighet att behålla sin del i företaget efter dödsfallet, och det är därför vanligt att rörelsen överlåtes på den överlevande kompanjonen. Har detta skett, går emellertid ett dylikt förlustavdrag inte över till den nye ägaren, utan han förlorar det. Man kan inte anse att detta är rättvist, och därför har vi föreslagit en ändring i författningstexten.

1957 års skatteutredning föreslog ju på sin tid att vi skulle få en progressionsutjämning. Departementschefen har emellertid aldrig lagt fram detta förslag. Därför har vi nu liksom några gånger tidigare föreslagit att denna progressionsutjämning genomföres i enlighet med utredningens förslag. På vissa punkter har vi dock föreslagit några mindre ändringar. Dessa innebär bl. a. att rätten till utjämning bör finnas även vid en fallande inkomst. Vi föreslår även en sänkning av det föreslagna maximibeloppet på 12 000 till 10 000 kronor.

Dessutom föreslår vi att det tillsättes en utredning, som skall lägga fram förslag om en allmän öppen resultatutjämning. Det förekommer nämligen inte

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

sällan numera, att skatteuttagen blir ganska hårda för personer som har ojämna inkomster. Detta gäller i första hand egna företagare och fria yrkesutövare, men kan också i inte så oväsentlig grad gälla tjänsteutövare. På grund av den hårda progressiviteten i vår beskattning blir orättvisan mycket stor, när man tillämpar beskattningens slutenhet till ett år. Dessa verkningar blir särskilt hårda då vi trots den mycket starka inflationen alltjämt behåller de gamla skatteskalorna. Progressiviteten är så hård att en inkomst mellan 18 000 och 20 000 kronor beskattas med 22 procent, medan den del som ligger över 30 000 beskattas med 42 procent för gifta. För ogifta ligger t. ex. skatten på inkomster mellan 6 000 och 8 000 kronor vid 15 procent men är redan vid en inkomst över 10 000 kronor uppe i 27 procent. Det är ganska naturligt att det blir mycket orättvisa verkningar om inkomsterna är ojämna, om man alltså har ganska stora inkomster ett år medan inkomsterna blir mindre nästkommande år. Därför menar vi att det är ett rättvisekrav av första ordningen att man försöker ändra dessa förhållanden.

Det finns emellertid en yrkesgrupp vars inkomster kan variera särskilt mycket och som har aktualiserats i en speciell motion vid årets riksdag. Det gäller fiskerinäringen, vars utövare har ett hårt arbete som kräver särskilda uppoffringar i fråga om arbetstid, bekvämlighet och annat. Den hårda progressiviteten i beskattningen blir också särskilt besvärande för dem, eftersom inkomsterna ofta varierar mycket. Vi reserverar menar att det inte borde vara omöjligt att för denna yrkesgrupp — liksom redan skett för vissa yrkesgrupper — åstadkomma en möjlighet att göra avsättningar till någon form av fond eller konto, för att vederbörande därigenom skall kunna utjämna sina inkomster och få en något jämnare beskattning. Detta skulle vara till fördel för vederbörande, då han därigenom

skulle kunna minska sina skatteutgifter.

Ungefär samma förhållande råder beträffande fastighetsägarna. Och det är väl ett intresse inte bara för fastighetsägarna utan för hela samhället och alldeles särskilt för hyresgästerna, att det finns möjligheter att göra uppsamlingar av inkomsterna från en hyresfastighet under ett visst antal år för att sedan kunna använda pengarna till större och mera genomgripande reparationer på en gång. Detta måste ju vara till fördel för alla parter.

Det är dessa problem, herr talman, som vi aktualiserat i de olika reservationer som fogats till bevillningsutskottets betänkande, och jag ber att få yrka bifall till samtliga fem reservationer.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Vad jag sade om föregående ärende gäller även det som nu behandlas. Vi har diskuterat dessa ämnen under en mängd år i kammaren och framfört precis samma argument — både motionärer, reserveranter och utskottets talesmän. I varje fall i en första omgång nöjer jag mig därför med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag måste beklaga bevillningsutskottets talesman som inte har haft några möjligheter att förnya sig på tio år. — För egen del har jag inte mycket att tillägga efter det anförande som hållits av herr Magnusson i Borås. Jag skall bara stanna inför en punkt i betänkandet, nämligen kontoavsättningen.

Jag måste säga att den skörde-skadeersättning som i år utgått till jordbrukarna — i vissa fall med ganska betydande belopp — har utbetalats enligt ett synnerligen orättvist system. En del har fått mycket, medan andra inte fått någonting alls, trots att skadorna varit

Resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

betydande även i det senare fallet. De jordbrukare som erhållit skördeskadeersättning får emellertid skatta för denna i år — de får, med andra ord, nu skatta för de förluster som de gjorde på fjolårets skörd.

Läget hade varit ett helt annat om det funnits möjlighet att göra avsättning till särskilt konto, motsvarande exempelvis skogskontot, där man får skatta för pengarna i den mån de tas ut från kontot. Vi har år efter år yrkat på att sådana här konton skulle införas; jag tror inte det är någon överdrift att påstå att frågan varit uppe i riksdagen under tio år. Motionerna har — såsom redan framhållits — varit ungefär desamma, liksom utskottets uttalanden och herr Brandts avslagsyrkanden. Ingenting nytt har hänt i frågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (cp).

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att något beröra reservationen 4, som bygger på motionsparet I: 226 och II: 280 beträffande rätt för fiskare att göra skattefria avsättningar till resultatutjämningsfond. Motionerna behandlar egentligen två ämnen, och jag skall vidröra båda litet grand. Dessa frågor är inte nya för riksdagen. De har varit föremål för behandling tidigare, och så sent som vid 1966 års riksdag var det en fyrpartimotion — II: 622 — där herr Olof Johansson i Öckerö stod som första namn. Också då fanns ett visst intresse för frågan, även om motionen avslogs i andra kammaren med röstetalet 108—100.

Sedan denna motion behandlades förra året har erfarenheterna gjort att de som sysslar med fisket är klara över att den var mycket berättigad. År 1965 var i varje fall för västkustfiskets del — västkustfisket svarar dock för 75—80

procent av hela Sveriges fiske — ett bra år — det bästa hittills. På grund av många orsaker gick däremot 1966 fiskefångsterna ner liksom fiskets lönsamhet i dess helhet. Det blev påkänningar för många och fiskarna fick vidkännas en markant nedgång.

Vad som sades i förra årets motion är, liksom årets motion, fortfarande aktuellt. Sveriges fiskare måste arbeta under mycket hård konkurrens från andra länders fiskare, inte minst från dem i de länder vi är förenade med genom EFTA-avtalet. Att våra fiskare kunnat hävda sig relativt bra beror på en mycket stor arbetsinsats, att de tagit mycket stora risker både ekonomiskt och på annat sätt och att de genom egna insatser har kunnat intensifiera sin rationalisering och driva den framåt. Men förhållandet att man får skatta för varje år för sig och inte har möjlighet till resultatutjämnning vållar många bekymmer. Jag nämnde i den handelspolitiska debatten i riksdagen att det svenska fisket tyvärr kommer i underläge i den internationella konkurrensen. Vi behöver bara gå till våra grannländer för att se den stora skillnaden.

I Norge finns en sådan utjämningsmöjlighet. De norska fiskarna har, utöver en hel del andra förmåner, också den förmånen att de under år med goda inkomster skattefritt får avsätta en driftfond på 20 procent för senare förvärv av båtar och redskap m. m. och för att under sämre år kunna använda fonden för rationalisering och för att hålla fisket i gång. En sådan utjämnning borde vara värd att taga efter. Äger exempelvis en ensam redare flera fiskefartyg torde det vara förenligt med vår nuvarande lagstiftning att inom rederiet en utjämnning kommer till stånd, så att inkomsterna från en båt som gått med vinst utjämnas mot förlusten på en båt som gått dåligt. Vad som tidigare begärts och nu föreslås är ett motsvarande arrangemang, dock baserat på *tid* i stället för på antalet båtar. I stäl-

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

let för att utjämna emellan många enheter bleve det en enda, för vilken man skulle få enahanda möjligheter till utjämning mellan olika tidsperioder. Vi måste göra klart för oss att om vi skall kunna bevara strukturen på det svenska fisket, vilken många är överens om är värdefull, måste vi på ett eller annat sätt stödja fisket. I motionerna har inga stora krav framställts — i det stora sammanhanget rör det sig egentligen om mycket små detaljer. Därför har jag svårt att förstå utskottets motivering när utskottet avstyrker såväl ändring av gällande beskattningsregler som förslaget att fiskare skall få göra avsättning till en resultatutjämningsfond.

Beträffande den del av motionen vari yrkas utredning angående förmånligare skatteavdrag för fiskare säger utskottet: »Utskottet är inte berett att genom ändring av gällande beskattningsregler för en specialyrkeskategori införa särbestämmelser i fråga om värdering av naturaförmåner och beräkning av omkostnadsavdrag.» Den formuleringen förefaller mig vara en aning underlig. Det finns nämligen redan specialbestämmelser för vissa yrkeskategorier. Jag tänker då närmast på sjömännen som i olika avseenden står fiskarna nära.

Norska fiskare får göra avdrag med 12 procent på den skattepliktiga inkomsten, förutsatt att de fiskat minst 15 veckor till havs. Avdraget är visserligen maximerat till 3 000 kronor, men även det betyder ganska mycket. Som jag tidigare i denna kammare har framhållit har de norska fiskarna dessutom direkta subventioner. Förra året pumpades över 160 miljoner kronor in i det norska fisket. Från det svenska fiskets sida har inte begärts några subventioner, och jag tror mig känna fiskarna så mycket att jag vågar påstå att de gärna vill slippa be om subventioner. Men då måste statsmakterna se till att fisket kan bedrivas i den hårdnande

konkurrensen. Det är med små stödåtgärder som vi får göra fisket lönande, så att fiskarna kan fortsätta att utöva sin näring utan att bli en belastning för staten. Man sjöng för en del år sedan något om att »det är de små, små detaljerna som gör'et», och jag tror jag vågar säga att det förhåller sig så i detta fall. På många sätt kan fisket ges stöd utan att det egentligen kostar staten någonting, och näringen kan leva vidare till gagn för landet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4 som är fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 36.

I detta anförande instämde herrar *Mattsson* (cp), *Carlshamre* (h) och *Berndtsson* (fp).

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I motion nr 715 i denna kammare har jag och några kamrater yrkat på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om införandet av rätt till resultatutjämning vid beskattning genom kontometoden. Det är ingen ny fråga, men jag skulle tro att den återkommer ända tills man har lyckats åstadkomma en lösning av densamma. Utskottet har i år liksom tidigare och i likhet med 1957 års skatteutredning påpekat, att det inte minst ur rättvisesynpunkt skulle vara en fördel om möjligheter öppnades till en vidsträcktare resultatutjämning vid beskattning, men av andra skäl har man ändå avstyrkt förslaget. Enligt min uppfattning innebär ett bifall till motionen att större likställighet uppstår i beskattningshänseende mellan olika befolkningsgrupper. Om man exempelvis ser på en jordbrukares situation kan hans inkomster, även om han lägger ned allt det arbete som är möjligt och all den omsorg som han kan för att nå bästa möjliga resultat, växla år från år på upp till 30—40 procent. Detta beroende på rådande väderleksförhållanden.

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Nog borde det vara berättigat att bl. a. denna näringsgren som är så beroende av faktorer, över vilka ingen mänsklig hand råder, att man här fick möjlighet att använda ett utjämningskonto för att därigenom få en rättvisare och med andra grupper mera likvärdig behandling i skattehänseende.

Avsättning till ett sådant utjämningskonto medför ingen befrielse från skatt, utan ger endast en utjämning mellan mer eller mindre goda år. Ett utjämningskonto skulle också för jordbrukarna vara ett utmärkt komplement till skörde-skadeförsäkring. Detta har redan påtalats av herr Vigelsbo, och jag vill helt instämma i hans synpunkter därvidlag. Upprepade krav och önskemål har också framförts från jordbruksorganisationerna om införande av ett sådant utjämningskonto.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 36 fogade reservationen nr 3.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Frågan om rätt till resultatutjämning vid beskattning har vid flera tillfällen varit uppe till behandling i kammaren, men varken utskottets talesman eller de tidigare talesmännen för reservationerna hade något nytt att säga denna gång. Det är emellertid uppenbart att denna fråga har mycket stor betydelse och är av hög angelägenhetsgrad för den mindre och medelstore rörelseidkaren, som inte driver sitt företag i aktiebolagsform.

I ett motionspar, 574 i första kammaren och 698 i andra kammaren, tar vi motionärer upp ifrågasvarande spørsmål och begär en översyn av nuvarande bestämmelser med begränsad resultatutjämnande effekt samt en utredning syftande till förslag om en mera generellt användbar kontometod, som samtidigt kan medföra större likhet i behandlingen av skattskyldiga.

Riksdagens beslut 1960 öppnade möj-

ligheter till förlustutjämning vid taxering av inkomst. Någon allmän rätt att utjämna vinster under olika beskattningsår mot varandra finns däremot inte. Att just ett år skall utgöra beskattningsår är naturligtvis ett i och för sig ganska godtyckligt val av tidsperiod. Genom införande av en beskattningsperiod som omfattar en längre tidsrymd skulle möjligheterna till utjämning av inkomsterna mellan olika perioder med säkerhet öka. En annan fråga av principiellt stor vikt är enligt vår uppfattning att företagare hade möjlighet att avsätta en viss del av vinsten från goda vinstår till ett särskilt konto. På så sätt skulle man ha större möjlighet att klara sin självfinansiering. I detta avseende har de större företagen betydligt bättre ställt, då de kan lägga undan pengar i sina investeringsfonder.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer, som är fogade till bevillningsutskottets betänkande nr 36.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Frågan om resultatutjämning är av utomordentligt stor betydelse för många olika yrkesgrupper, inte minst för lantbrukarna. Jag skulle här vilja säga några ord i anslutning till reservation nr 4, som berör resultatutjämning för fiskare.

Yrkesfisket i vårt land har mycket stor betydelse för det svenska folkushållet och i viss mån också för livsmedelsförsörjningen i större sammanhang. Den senare aspekten kommer sannolikt att bli än viktigare i framtiden till följd av den globala livsmedelssituationen. Vi vet att efterfrågan på livsmedel har ökat oerhört, vilket har givit anledning till en helt ny jordbrukspolitik i Amerika. Det är inte något tvivel om att vi måste utnyttja jorden så långt det är möjligt och även ta till vara de stora rikedomar som finns i haven.

Inte minst mot denna bakgrund tycks

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

det mig angeläget att man här i Sverige skapar förutsättningar för en rimlig ekonomi för våra yrkesfiskare och gör det möjligt för dem att hävda sig i konkurrens med andra länder. Statsmakterna kan påverka situationen i olika avseenden genom att ställa kapital till förfogande och genom att bidra till hamnar men — tror jag — framför allt genom att ha en för yrkesfiskare gynnsam skattelagstiftning.

Här kommer resultatutjämningen in i bilden. Yrkesfiskarna är kanske den yrkesgrupp som har den från år till år mest varierande inkomsten. Variationerna i fiskbeståndet och väderleksförhållanden av olika slag gör att det det ena året kan gå mycket bra, det andra mycket dåligt. Herr Åberg nämnde att 1965 var ett gott år för västkustfisket. Förra året hade vi betydande svårigheter på ostkusten genom isbeläggningen i Östersjön under den viktigaste fiskesäsongen, vilket innebar att inkomsterna detta år blev mycket otillfredsställande.

Det är förvånande att den socialdemokratiska majoriteten inte vill gå med på resultatutjämning över huvud taget och i synnerhet för yrkesfisket, inte minst då vi vet att man i våra nordiska grannländer har betydligt gynnsammare förhållanden i detta avseende. Detta är en rättvisefråga. Varför skall inte våra yrkesfiskare behandlas lika förmånligt som en del andra yrkesutövare, kanske särskilt löntagare, vilka som regel har ganska jämna inkomster år från år?

Beträffande den andra frågan, som gäller möjligheterna att göra avdrag vid deklarationen, säger utskottet: »I den mån en ändring av nu tillämpade normer för sådan värdering och beräkning anses påkallad bör detta åstadkommas genom av vederbörande myndigheter utfärdade anvisningar för tillämpning av lagstiftningen beträffande ifrågasvarande skattskyldiga.» Utskottet hänvisar efter vad jag kan förstå närmast

till riksskattenämnden, och det är naturligtvis formellt riktigt. Jag vill bara reagera mot uttrycket »i den mån det anses påkallat». Det råder inte något tvivel om att det är i högsta grad påkallat, och vi får därför hoppas att riksskattenämnden kommer att vidtaga ändringar, så att de svenska fiskarna får lika gynnsamma förutsättningar som fiskarna i våra nordiska grannländer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 4 av herr Yngve Nilsson m. fl.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

99 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten C) i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punk-

Översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning

ten D) i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten E

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten F

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten F) i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 99 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 40, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 12 och 20 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt jämte i ämnet väckta motioner.

§ 13

Översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Erfarenheterna från 1966 års avtalsförhandlingar har rest frågan, om inte en översyn av kollek-

Översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning

tivavtalssystemet för tjänstemän i offentlig förvaltning skulle kunna få detta att fungera smidigare och framför allt ändamålsenligare. Därav föranledes jag att ställa en enkel fråga i saken till civilministern den 26 januari och att väcka motionen nr 444 i andra kammaren, motsvarande nr 360 i första kammaren.

Vi motionärer riktar kritik mot den nu gällande ordningen på i huvudsak tvänne punkter. Den ena gäller frågan om fördelningen av kompetens och ansvar mellan de organ som agerar på den statliga arbetsgivarsidan, framför allt frågan om relationen mellan statens avtalsverk och civilministern, eventuellt finansministern. Den andra punkten gäller möjligheterna att förhindra samhällsfarliga konflikter utan att tjänstemännens rätt och jämställdhet med motparten staten åsidosättes.

När nu andra lagutskottets utlåtande nr 30 föreligger, kan man konstatera, att en enkel fråga och en motion ibland kan leda till relativt snabbt resultat. Den 7 april skaffade sig civilministern bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att verkställa en utredning av vissa frågor i förhandlingsrättssystemet för de offentliga tjänstemännen. Någon form av orsak och verkan torde föreligga här. I annat fall har civilministern kommit på tanken själv — en möjlighet som givetvis inte kan uteslutas helt.

För andra lagutskottet kom utredningsbemyndigandet lägligt. Saken löste sig för utskottet så enkelt, att man med några neutrala och formella vändningar i marginalen kunde hemställa, att motionerna inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och därvid hänvisar man till att åtgärder redan är vidtagna för att utredning i ämnet skall komma till stånd. Jag skulle för min del ha kunnat gå med på att hemställan varit riktig, om direktiven för utredningen och den i motionerna specificerade kri-

tiken av förhandlingssystemet helt täckt varandra och utredningens målsättning varit identisk med den begärda översynen.

Det är emellertid icke fallet. Så t. ex. skall de sakkunniga å ena sidan undersöka, vilka konsekvenser det kan få för riksdagens budgetreglerande verksamhet, om man slopar systemet med en särskild proposition till riksdagen med begäran om anslag för att infria avtal som godkänts av lönedelegationen. Det är motionärerna inte i första hand intresserade av. Å andra sidan ingår det ej i utredningsdirektiven att behandla frågor som berör s. k. samhällsfarliga konflikter. Detta är motionärerna däremot mycket intresserade av. Utskottet klarar sig med att förutsätta, att de sakkunniga tar upp spörsmålet om samhällsfarliga konflikter, och det kan de väl också göra med de formuleringar som finns i utredningsdirektiven. Förmodligen räcker detta förutsättande, men riktigare hade kanske varit att utskottet hade hemställt, att motionerna måtte överlämnas till utredningen för beaktande.

Som läget nu är, återstår endast att hoppas, att utredningen kommer att arbeta med föredömlig snabbhet. Min förhoppning är, att civilministern skyndar på de sakkunniga, om de skulle behöva en sådan admonition. Om något år drar nya löneförhandlingar i gång, och allt tyder redan i dag på att de kan bli lika hårda som de i höstas avslutade, åtminstone vad det gäller stora grupper av de offentliga tjänstemännen. Det nuvarande förhandlingssystemet har för deras del, såvitt jag kan bedöma, icke fungerat ändamålsenligt och kan knappast i sin helhet betraktas som acceptabelt, även om det i många delar är det.

Herr talman! Jag har inget yrkande

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning

Herr talman! Alldeles oberoende av herr Nordstrandhs inlägg nyss hade jag haft för avsikt att säga några ord med anledning av andra lagsutskottets utlåtande nr 30. Jag kanske ändå parentetiskt får säga till herr Nordstrandh att högern tycks ha fallit in i trallen från 1930-talet, då man nära nog vid varje riksdag motionerade om lagstiftning mot s. k. samhällsfarliga konflikter. Det upphörde i och med att det s. k. Saltsjöbadsavtalet träffades 1938. Jag vet inte om det möjligen är så att SACO-konflikten i höstas gav ny inspiration till motionerandet om de samhällsfarliga konflikterna.

Herr talman! Jag ville egentligen säga några ord med anledning av sista meningen i andra lagutskottets utlåtande nr 30, där det heter: »Det kan förut sättas att de sakkunniga under sitt arbete tar upp inte endast frågan om kompetensfördelningen mellan de olika organen på arbetsgivarsidan utan även frågor som angår samhällsfarliga konflikter.» Jag vill framhålla att det inte varit min avsikt att frågan om de samhällsfarliga konflikterna skall ingå i detta utredningsuppdrag. Jag tror att det är en alltför stor och svår fråga för att man skall kunna ta upp den i detta sammanhang, och jag ifrågasätter om det över huvud taget går att utredningsvägen finna en lösning på problemet.

Detta problem har penetrerats mycket ingående, i förarbetena till Saltsjöbadsavtalet och även i den allmänna motiveringen till det avtalet. Jag skall tillåta mig att citera ett par stycken ur den allmänna motiveringen. Det heter där: »Kommittén förmenar, att någon ens tillnärmelsevis tillfredsställande avgränsning av sådana områden över huvud ej kan åstadkommas med anspråk på objektivitet och allmängiltighet. Redan det förhållandet att samhällets intresse alltså är beroende av den aktuella konfliktens omfattning gör en sådan på förhand fixerad gränsdragning omöj-

lig.» Litet längre fram i sin motivering fortsätter kommittén: »Då alltså behovet att undvika eller begränsa en viss konflikt är beroende av omständigheterna i det särskilda fallet, läser någon annan utväg icke finnas än att låta intresseavvägningen, med hänsyn till samhällsvikten, äga rum i varje konflikt-situation för sig.»

När det har gällt att på den statliga sidan försöka få till stånd någon metodik i fråga om förhandlings- och avtalsrätten har man valt att gå på samma linje som gäller för arbetsmarknaden i övrigt. Det är uppenbart att den linjen i och för sig inte ger några som helst garantier mot samhällsfarliga konflikter. Men jag tror ändå att man har anledning räkna med att i den mån en konfliktsituation på det statliga området kommer under statstjänstenämndens handläggning så blir den inom nämnden föremål för en mycket noggrann prövning. Jag tror också att parterna kommer att ta den största hänsyn till de beslut som statstjänstenämnden fattar, även om de i och för sig icke är för parterna bindande.

Frågan behandlades också ganska utförligt i proposition nr 60/1965, som låg till grund för införandet av den nya förhandlingsrätten på det statliga området. Dåvarande statsrådet Lindholm anförde i denna proposition:

»Det hade enligt min mening icke varit lämpligt att låta nämnden» — alltså statstjänstenämnden — »med för parterna bindande verkan avgöra, huruvida en konflikt med hänsyn till föreliggande samhällsintressen kan tillåtas eller icke. Inom det offentliga tjänstemannaområdet bör det vara statsmakterna förbehållet att bestämma därom. Ingen ifrågasätter Kungl. Maj:ts och riksdagens rätt att tillgripa tvångslagstiftning till skydd för vitala samhällsintressen.»

Herr talman! Frågan om de samhällsfarliga konflikterna är utan tvivel be-

Översyn av reglerna för förhandlings- och avtalsrätt för tjänstemän i offentlig förvaltning

tydelsefull i olika avseenden, men jag tror ändå inte att man kan komma fram till någon lösning genom att försöka utreda den. Det är nämligen den aktuella konfliktsituationen i och för sig — och det gäller både den statliga och den privata arbetsmarknaden — som måste vara avgörande för huruvida en konflikt skall bedömas som samhällsfarlig eller inte. Denna bedömning kan exempelvis vara beroende av konfliktens omfattning, konfliktens längd och konfliktens inriktning på olika samhällsfunktioner. Jag tror inte att det finns några möjligheter att på förhand försöka penetrera alla tänkbara situationer som kan uppstå och att göra upp någon form av tabell, som anger i vad mån olika typer av konflikter skulle kunna bedömas såsom varande samhällsfarliga.

Herr talman! Jag har velat framhålla detta med anledning av skrivningen i andra lagutskottets föreliggande utlåtande och har bara påpekat att det enligt mitt förmenande inte är ett uppdrag för den nu tillsatta utredningen att ta upp frågan om de samhällsfarliga konflikterna.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Till civilministerns upplysning vill jag meddela, att högern här alls inte ropar efter lagstiftning mot samhällsfarliga konflikter. En sådan lagstiftning har vi redan i den tjänstepliktslag, som alltid återstår att tillgripa, när läget har läst sig.

Det är ledsamt att konstatera, att utredningen inte kommer att ägna uppmärksamhet åt det som motionens ena hälft går ut på, nämligen ett övervägande av vad som är samhällsfarliga konflikter, vad de kan leda till och vad det kan ha för konsekvenser för arbetstagarna att en konflikt blivit betecknad som samhällsfarlig.

Jag vill understryka, herr civilminister, att de möjligheter tjänsteplikts-

lagstiftningen ger inte i och för sig löser de intressefrågor om vilka konflikt uppstått. De *aktuella* anställningsvillkoren måste dock fixeras, och det bör självfallet helst ske i sådana former, att ett beslut inte framstår bara som ett uttryck för statens—arbetsgivarens makt utan i möjligaste mån är ägnat att upprätthålla förtroendet mellan parterna. Därför har det synts oss befogat att undersöka, om det inte i ett sådant läge kan finnas metoder för att lösa den bakomliggande intressekonflikten på sådant sätt, att principen om jämställdhet mellan parterna inte blir åsidosatt.

Utän en dylik anordning blir statens maktövertukt i vad gäller ekonomiska förhållanden — vilka klart ligger inom avtalsområdet — så accentuerad, att det kan ifrågasättas, om kollektivavtalsreglering över huvud taget bör förekomma för tjänstemän inom sådana områden där konflikter inte kan godtagas. Det är det saken gäller, ingenting annat.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Med anledning av civilministerns anförande vill jag ha sagt att utskottets skrivning i slutet av sista stycket inte skall tolkas så att utskottet har avsett en utvidgning av direktiven. Vi har i skrivningen bara konstaterat, att säkerligen kommer utredningen att kollidera med frågor som har med de samhällsfarliga konflikterna att göra. Jag är — liksom jag förmodar utskottets övriga ledamöter — väl medveten om att den problematiken, som herr Nordstrandh berörde, är mycket omfattande och svårbemästrad. Men självfallet kommer denna utredning, som ju får många komplicerade problem att syssla med, i beröring inte bara med frågor som tangerar de samhällsfarliga konflikterna utan också med en hel del andra spörsmål.

För min del tycker jag alltså att det är bra inte enbart att utredningen har

Angivandet av de tjänstemän som är undantagna från disciplinär bestraffning — Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

kommit till stånd utan jämväl — såsom framhålles i direktiven, återgivna på sidan 4 i andra lagutskottets utlåtande — att de sakkunniga bör vara oförhindrade att ta upp även andra frågor av samma karaktär som de som har nämnts tidigare i direktiven. Men jag understryker, att vi med vår formulering i utskottet inte har avsett en utvidgning av direktiven men väl konstaterat att man torde komma i kontakt med frågor som berör de samhällsfarliga konflikterna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Angivandet av de tjänstemän som är undantagna från disciplinär bestraffning

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckt motion angående angivandet av de tjänstemän som är undantagna från disciplinär bestraffning.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I den motion som har föranlett föreliggande utskottsutlåtande har föreslagits en ändring av det sätt på vilket man i statstjänstemannalagen anger tjänstemän som är undantagna från disciplinär bestraffning. Av utlåtandet framgår nu att det inom statstjänstemannarättens område pågår olika utredningar. Det kunde då ha legat nära till hands att överlämna motionen för att beaktas under utredningsarbetet.

Ämbetsansvarskommittén skall behandla frågan om gränsdragning mellan tjänstemän som är underkastade disciplinär bestraffning och tjänstemän som inte är underkastade sådan bestraffning. Den frågan är av samma art som den fråga som behandlats i motionen. Jag har därför — trots ut-

skottets avslagsyrkande — förhoppningen att motionärerna kommer att nå sitt syfte, och jag behöver därför inte här framställa något särskilt yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner om översyn av socialförsäkrings-systemet såvitt angår frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner:

Motionerna I: 30 av herr Werner och II: 39 av herr Andersson i Luleå m. fl.

I motionerna yrkades »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt utredning i samråd med arbetsmarknadens partorganisationer angående sänkt pensionsålder till förslagsvis 65 år för grupper inom fysiskt och psykiskt påfrestande samt hälsovådliga yrken».

Motionerna I: 31 av herr Werner och II: 38 av herr Andersson i Luleå m. fl.

I motionerna yrkades »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att de i denna motion behandlade frågorna rörande trygghet till sysselsättning, inkomst och försörjning för den äldre arbetskraften skyndsamt utredes».

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

Motionerna I: 351 av herrar Eric Carlsson och Svanström samt II: 438 av herr Gustavsson i Alvesta

I motionerna yrkades »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om parlamentarisk utredning av frågan om sänkt folkpensionsålder».

Motionerna I: 352 av herr Dahlén m. fl. och II: 446 av herr Ohlin m. fl.

I motionerna yrkades »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsam utredning angående möjligheterna att införa ändrade regler för rätt till förtidspension, innebärande att sådan pension efter prövning kan beviljas äldre personer som en sista utväg när det visat sig omöjligt att lösa deras försörjningsproblem genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder».

Motionerna I: 353 av herr Paul Jansson m. fl. och II: 436 av herr Blomkvist m. fl.

I motionerna yrkades, att riksdagen måtte besluta »att hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning rörande förtidspension inom ramen för allmänna försäkringen av den äldre arbetskraft, som friställs vid driftinskränkningar och företagsnedläggelser».

Motionerna I: 443 av herrar Arne Geijer och Knut Johansson samt II: 557 av fru Ekendahl

I motionerna yrkades »att riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning för översyn av socialförsäkringssystemet». Dessa motioner hade i detta sammanhang upptagits endast såvitt anginge förtidspensionering och i övrigt behandlats i utskottets under nästföregående paragraf redovisade utlåtande nr 38.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 351 och II: 438 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 30 och II: 39 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att följande motioner, nämligen
1) motionerna I: 31 och II: 38, såvitt anginge förtidspensioneringen,
2) motionerna I: 352 och II: 446,
3) motionerna I: 353 och II: 436 samt
4) motionerna I: 443 och II: 557, såvitt anginge förtidspensioneringen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 31 och II: 38, i den mån de icke behandlats under C, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I

vid utskottets hemställan under A

av herrar *Eric Carlsson* och *Larsson* i Öskeviksby, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 351 och II: 438, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om en sänkt folkpensionsålder bleve föremål för utredning av en parlamentariskt sammansatt kommitté;

II

vid utskottets hemställan under C

av herr *Hübinette*, fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Erik Filip Petersson*, *Andersson* i Sundsvall, *Edlund* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 31 och II: 38, såvitt anginge förtidspensioneringen,
2) motionerna I: 352 och II: 446,
3) motionerna I: 353 och II: 436 samt
4) motionerna I: 443 och II: 557, såvitt anginge förtidspensioneringen,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av reglerna angående förtidspension i lagen om allmän försäkring.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Öskeviksby (cp):
Herr talman! Såsom framgår av and-

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

ra lagutskottets utlåtande nr 39 har pensionsfrågor och därmed sammanhängande frågor ofta varit föremål för riksdagens behandling. Därvid har även frågan om sänkning av pensionsåldern varit aktuell.

Den fysiska och psykiska spänsten är individuell, och detta blir särskilt framträdande i de högre åldrarna. Därtill kommer att omställningar i näringslivet med åtföljande friställning av arbetskraft ofta innebär stora problem för äldre människor, boende på orter där arbetstillfällena är begränsade. Detta speciella problem skall emellertid nu KSA-utredningen behandla, men jag vill i det sammanhanget betona att problemen för äldre friställd arbetskraft blir mer påtagliga ju högre upp i åldersklasserna man kommer.

I utlåtande nr 28 år 1963 beträffande en motion angående sänkt folkpensionsålder säger andra lagutskottet: »Den generella pensionsåldern har varit 67 år alltsedan år 1914. Såsom motionärerna framhållit kan skäl anföras för att frågan om en lägre pensionsålder överväges.» Därefter hänvisas — precis som utskottet gör i år — till de utlovade folkpensionshöjningarna fram till den 1 juli 1968.

Vad kommer då efter den 1 juli 1968? Det vet vi inte. Men vi vet att samhället måste vidtaga betydande hjälpåtgärder för människor i åldrarna närmast under 67 år. Man kan fråga sig: Hur mycket av detta hjälpbehov skulle kunna täckas in med ålderspension från folkpensioneringen? Ålderspensionen är ju och kommer inom överskådlig tid att vara den enda eller väsentliga delen av ålderstryggheten för stora grupper av vårt folk. Hur stor del av de speciella hjälpbehoven för åldrande människor skulle elimineras om grundtryggheten i form av ålderspension inträdde något tidigare än hittills? Och vad betyder en sådan åtgärd i form av administrativ besparing? Det är detta som vi reserverar från centerpartiet vill ha utrett.

Till sist, herr talman: Vi människor är olika. En vital 70-åring kan utträta ett bättre arbete än en sliten 65-åring. Oavsett var vi bestämmer att pensionsåldern skall sättas är det fel att utgå från att dagen för ålderspensionering skall vara sista arbetsdagen. Så länge hälsa och krafter står bi bör pensionärer stimuleras till att aktivt fortsätta sitt arbete eller till att söka ett nytt arbete, om de inte kan få fortsätta med sitt gamla. Detta är till båtnad för både den enskilda människan och samhället. Vi måste försöka komma till rätta med de ekonomiska tröskelproblem som i dag avskräcker alltför många vitala pensionärer från fortsatt arbete.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen I.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I flera av de motioner som behandlas i detta utskottsutlåtande föreslås en utredning i syfte att uppmjuka reglerna för erhållande av förtidspension. Motivet till den önskade liberaliseringen av reglerna är det arbetsmarknadspolitiska läget just nu. Liknande motioner har aktualiserats även tidigare då läget på arbetsmarknaden tett sig annorlunda. För närvarande medför strukturrationaliseringen inom näringslivet friställning av arbetskraft i många branscher på många håll i landet. Trots arbetsmarknadspolitiska åtgärder får i synnerhet den äldre friställda arbetskraften stora svårigheter att finna ny anställning, som ger en rimlig försörjning. Alldeles särskilt gäller detta den friställda arbetskraften på orter där valmöjligheterna beträffande arbetstillfällen är små på grund av att arbetslivet på orten är föga differentierat. Detta gäller inte minst våra glesbygder.

De motioner som berör hithörande problem har i år väckts, förutom av folkpartiet även av enskilda motionärer bland socialdemokraterna och bland kommunisterna.

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

I folkpartiets motion framhåller vi att det i första hand behövs arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att trygga försörjningen av den friställda arbetskraften. Det är självklart att detta även gäller den äldre arbetskraften, för så vitt de äldres hälsa är sådan att de kan fortsätta att arbeta. Tyvärr ges icke tillfälle till arbete på alla platser i vårt land för närvarande.

Vi framhåller därför i motionerna, att trots en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska resurserna är det risk för, att det ändå kommer att bli kvar en rest av arbetslösa, som inte kan hjälpas med de medel som de arbetsmarknadspolitiska organen ställer till förfogande. Det gäller, som jag nyss sade, framför allt den äldre arbetskraften, d. v. s. människor som närmar sig pensionsåldern, som på detta sätt riskerar att falla utanför de vanliga åtgärderna. Omskolning och förflyttning till annan ort kan ofta av olika skäl inte komma i fråga. Dessa människor måste ju också hjälpas, man får inte glömma dem i det sociala arbetet.

I motionen har vi föreslagit en skyndsamt utredning angående möjligheterna att införa ändrade regler för rätt till förtidspension för att sådan pension efter prövning skall kunna beviljas äldre personer såsom en sista utväg, när det visat sig omöjligt att lösa deras försörjningsproblem genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Vi sätter alltså de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna helt naturligt främst men menar, att man i de fall då vederbörande inte kan hjälpas genom sådana åtgärder får pröva någon form av förtidspension.

Jag är väl medveten om de svårigheter av både principiell och praktisk art som därvid föreligger, men i vissa situationer måste man även tillgripa åtgärder som annars skulle vara obehövliga eller te sig principiellt betänkliga.

Jag anar att utskottets talesman liksom utskottets majoritet kommer att hänvisa till att den s. k. KSA-utredning-

en — alltså utredningen om kontant understöd vid arbetslöshet som tillsattes förra året — helt nyligen erhållit tilläggsdirektiv som innebär att utredningen med förtur skall utforma och framlägga förslag till stödformer för äldre arbetskraft som drabbas av särskilda anställningssvårigheter på arbetsmarknaden. Jag förstår att detta kommer att anföras såsom ett skäl för avstyrkande av motionerna och av den reservation, som avgetts med anledning av motionerna, nämligen den med II betecknade reservationen vid utskottsutlåtandet.

Jag vill i detta sammanhang säga att jag med tillfredsställelse hälsar att arbetsmarknadspolitiska åtgärder här vidtas och att KSA-utredningen har fått dessa tilläggsdirektiv, som syftar till snabba åtgärder för den friställda äldre arbetskraften. Men vi vet ännu ingenting om hur detta stöd kommer att utformas. Vi har från tidigare tillfällen erfarenhet av att hjälp i form av kontantunderstöd oftast är tidsbegränsad. Dessutom säger erfarenheten otvivelaktigt att det i sådana här sammanhang kommer att finnas personer som liksom hamnar i skarven mellan det som är möjligt och det som är omöjligt. Dessa personer blir därför ohjälpta.

Även om de kontanta stödformerna kommer att förbättras, utesluter detta inte nödvändigheten av en översyn av reglerna för rätt till förtidspension. Jag har en känsla av att pensionsdelegationerna lägger en kanske alltför stor vikt vid de medicinska indikationerna vid prövningen av rätten till förtidspension. Visserligen framgår det av lagen och av förarbetena till denna att förtidspensionen skall grundas på medicinska skäl, men de är inte de enda skälen. Man skall bl. a. också ta hänsyn till vilka möjligheter som personen i fråga har att erhålla arbete på sin hemort, även om han inte uppnått den grad av invaliditet som lagen förutsätter.

Man skall alltså bedöma människans

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

hela situation, och det innebär också att man naturligtvis måste bedöma huruvida det finns möjligheter att verkställa omskolning eller förflyttning. Ofta är inte detta fallet, och då kan det hända att man inte helt får stirra sig blind på läkarutlåtandet.

De gamla pensionsnämnderna, som hade betydligt mer begränsade områden att förvalta, hade mycket större personkännedom och bättre möjligheter att göra undersökningar och bilda sig en uppfattning om vad som var lämpligt än pensionsdelegationerna har, eftersom deras verksamhetsområde i allmänhet omfattar ett helt län. Jag har en känsla av att de ofta måste bedöma situationer enbart med ledning av handlingar och utan att ha möjlighet till direkt kontakt med den pensionsökande — en kontakt som är utomordentligt värdefull för att kunna bedöma människans situation. Även av det skälet tror jag att det kunde finnas anledning att göra en översyn och kanske också en kartläggning av hur pensionsdelegationerna hittills har handhaft sitt arbete.

I reservationen II anknyter folkpartiets och högerns ledamöter i utskottet till tankegångarna i de motioner som anges i reservationens kläm och vilka jag här har försökt att tolka. Vi föreslår alltså en utredning av reglerna angående rätten till förtidspension särskilt för äldre, friställd arbetskraft.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen II.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Denna fråga får större och större aktualitet och allt fler av dem som berörs av den kommer i kläm. Vid denna riksdag har en hel del motioner väckts rörande ifrågavarande problem, och vi har nu utskottsutlåtandet framför oss.

Frågan är inte ny. Då arbetsmarknadsutredningen 1965 lade fram sitt betänkande, tog den upp ett allmänt re-

sonemang kring problemen beträffande den äldre arbetskraften. Utredningen kom fram till att det naturligtvis i första hand är en arbetsmarknadspolitisk fråga men att det också är en fråga som berör pensionsområdet. På s. 12 i utlåtandet finns ett referat av arbetsmarknadsutredningens uttalande, som jag skall be att få citera:

»Det är enligt utredningens mening önskvärt att frågorna om bättre försäkringsskydd, om förtidspensionering av äldre ortsbundna arbetslösa i glesbygderna och om samordningen mellan dessa båda stödformer tages upp till utredning i särskild ordning eftersom de faller utanför utredningens uppdrag. Enligt vad utredningen har sig bekant arbetar pensionsförsäkringskommittén med likartade frågor och det vore därför enligt utredningens mening lämpligt, att kommittén fick uppdraget att utreda även denna fråga.»

Nu har det inte blivit någon utredning just kring denna samordning, som man då ansåg vara erforderlig. Där emot har det ju sedan ifrågavarande motioner väcktes lämnats tilläggsdirektiv till den sittande KSA-utredningen, men jag ifrågasätter om den tar upp hela detta problem, som vi ställs inför.

Utskottsmajoriteten säger att »utredningen skall med förtur utforma och framlägga förslag till stödformer för äldre arbetstagare som träffas av särskilda omställningssvårigheter på arbetsmarknaden», och så långt är det ju bra. I den praktiska handläggningen av dessa frågor tror jag dock man kommer fram till att inte ens denna stödform, som man nu skall utreda, kan omfatta alla de problem som uppstår sig. Den som har haft kontakt med pensionsdelegationernas handläggning av dessa ärenden har nog kommit underfund med att det många gånger är mycket svårt för en person att få förtidspension på andra indikationer än medicinska.

Reservation II har tagit upp tillägget

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

och framhåller att det finns arbetskraft för vilken det kan vara angeläget att föra in förtidspensionsfrågor. Jag tror det är nödvändigt att man prövar frågan även ur denna synpunkt. Med hänsyn till detta och även till vad arbetsmarknadsutredningen en gång kom fram till vill jag på denna punkt yrka bifall till reservation II.

Den motion jag har undertecknat har föranlett reservation I, och herr Larsson i Öskeviksby har tidigare talat för den. Vi har vid tidigare tillfällen haft denna fråga uppe, och jag kan inte förstå att man inte velat pröva även denna möjlighet. Jag tror att det skulle lösa en hel del av de problem som här uppstår.

Eftersom herr Larsson i Öskeviksby redan har motiverat reservationen skall jag inte hålla någon längre utläggning om den, utan ber, herr talman, med det sagda att få yrka bifall även till reservation I.

Herr ANDERSSON i Luleå (k):

Herr talman! Jag vill närmast ta upp dessa frågor ur ett annat perspektiv. När jag läste andra lagutskottets utlåtande över den kommunistiska motionen och övriga motioner som vi nu behandlar gick mina tankar litet tillbaka i tiden, och det kom de faktiskt att göra också när jag lyssnade på den lilla debatten för en stund sedan i anslutning till bevillningsutskottets betänkande nr 28, i vilken ett par av kammarens partiledare var invecklade.

Argumenten mot förslagen om en sänkning av pensionsåldern till förslagsvis 65 år för dem som har psykiskt eller fysiskt tunga arbeten liksom argumentationen mot att full pension skulle kunna utgå från 67 års ålder även vid förtidsuttag av ålderspension, för att inte tala om yttrandet mot den vidare användningen av förtidspensioneringen för äldre arbetskraft — icke friställd, som det numera heter, utan realiter långtidsarbetslös — lovar enligt min

mening inte gott, om man vill lösa dessa frågor i fortsättningen.

Tankarna går tillbaka i tiden framför allt av två orsaker. För det första verkar argumentationen när det gäller pensionsåldern i stor utsträckning passé med tanke på vad som har inträffat i fråga om pensioner i vårt land under de senaste åren. Vi som vill ha ändringar till stånd får oftast höra varningar för detta. Man säger att det inte finns någon anledning att just i dag fatta beslut som inte är precis likadana som de beslut som fattades för flera år sedan.

Men, herr talman, det finns också en annan orsak att se tillbaka på denna fråga. För min del vill jag i denna debatt gå tillbaka till de framgångar i fråga om pensionssystemet som vunnits. Framgången i ATP-striden vanns efter en djärv satsning och en både skickligt och hårt genomförd strid. I ATP-striden fanns det en obruten front, bestående av den samlade arbetarrörelsen, vilket också gav resultat och tvingade vissa motståndare att ändra uppfattning. Resultatet av ATP-reformen blev egentligen, förutom bättre pension, så mycket pengar, att det också i denna kammaré finns många som nu hyser allvarliga eller kanske spelade bekymmer för hur dessa pengar bör användas för att kunna utnyttjas på bästa sätt. Utskottet däremot ängslas över hur de kostnader som uppstår vid en sänkning av pensionsåldern bör fördelas samt hur administrationen lämpligen bör utformas om olika pensionsgränser införes. Jag tycker inte att man behöver hysa oro för sådana problem.

När jag läste utskottets utlåtande och tänkte tillbaka på vad som tidigare hade förekommit i detta ärende såg jag framför mig en välkänd affisch med bilden av en fin gammal man, en veteran, och i mina öron började ringa en slogan som man körde hårt med vid det tillfället: »Hellre en rejäl pension än medalj!» Nog tycker jag — och jag

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

tror det är en väl underbyggd opinion ute på arbetsplatserna — att till en rejäl pension måste höra en annan åldersgräns inom en hel rad fack här i landet än vad som nu är fallet.

ATP gav svensk arbetarrörelse en medalj som den kan vara stolt över. Men när man i erfarenhetens ljus ser resultatet av reformens genomförande, märker man naturligtvis att medaljen också har en baksida. Det finns brister som måste avhjälpas på något sätt. En av dessa brister är, att vi har en alldeles för hög pensionsålder för en del grupper. En sänkning av pensionsåldern för dem är starkt motiverad, och opinionen för en sådan sänkning är som sagt mycket väl underbyggd. Kravet på sänkt pensionsålder för tunga och psykiskt pressande yrken innehåller så mycket av rättvisa, att jag tillhör dem som tror att de som säger nej till denna reform inte någon längre tid kan fortsätta att nonchalera detta krav. När man har orkat med att genomföra ATP-systemet, klarar man säkert också det som man anser vara angeläget när det gäller att sänka pensionsåldrarna.

Jag tror också att utskottet vill ha något liknande sagt, när utskottet gör följande uttalande: »Visserligen kunde behov föreligga av en lägre pensionsålder bl. a. för dem som var sysselsatta med tungt och hälsofarligt arbete, men det kunde inte anses tilltalande att tillgodose dessa behov genom att bl. a. inom tilläggs pensioneringen för särskilda grupper stadga en lägre pensionsålder. Därest inte avgiftsdifferentiering infördes, skulle nämligen i så fall den merkostnad, som skulle föranledas av den lägre pensionsåldern inom vissa branscher, få bäras av produktionen i dess helhet. För utskottet tedde det sig mera naturligt att merkostnaden fick belasta ifrågakvarande delar av produktionen. En avgiftsdifferentiering åter skulle otvivelaktigt medföra betydande komplikationer för administrationen.»

Är inte detta att göra problem som

är relativt små i detta sammanhang alltför stora? Om vi skulle ge oss in på en diskussion om frågan angående differentiering och merkostnader och vilka som drabbas av detta och vad produktionen i sin helhet bär av kostnaden för lägre pensionsåldrar än 67 år, skulle vi nog komma till ganska intressanta resultat. Jag frågar: Varför har det tidigare kunnat genomföras lägre pensionsåldrar och varför finns det i dag ganska stora grupper som har lägre pensionsåldrar än 67 år? Är inte svaret ofta, att det är fråga om grupper som har produktivt tungt eller hälsofarligt arbete och vilka dessutom kanske är alldeles för lågt betalda? Många av de yrkesarbetare som behöver lägre pensionsålder medverkar till de ekonomiska insatser som är nödvändiga för att kunna ge vissa yrkesgrupper en rejäl förtidspensionering. Jag tycker att det skulle vara mera rättvist att utgå från att just de som har tunga yrken på olika områden bör få en sänkning av pensionsåldern före andra grupper.

Herr talman! Jag vill erinra om att landssekreterariatet till LO:s senaste kongress gjorde bl. a. följande uttalande med anledning av motioner rörande just dessa problem: »De sociala olikheter som alljämt finns mellan olika löntagargrupper på arbetsmarknaden är alljämt betydande trots att en utjämning pågått under hela efterkrigstiden. Det är främst genom förändringar i sociallagstiftning och genom avtalsförhandlingar som denna utjämning kunnat ske. Trots detta — — — framhålles det — — — återstår i socialt avseende många olikheter. En av dessa olikheter är pensionsåldern.»

Utskottet har någonstans skrivit att det anser att avtalsvägen är den lämpligaste för att vinna en uppgörelse om lägre pensionsålder. Vi tror inte detta, särskilt inte efter de svenska arbetsgivarernas senaste utspel, som också åberopades i motioner på LO:s kongress. Däremot skulle jag vilja tolka skriv-

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

ningen speciellt på denna punkt så, att man är välvilligt inställd till en lägre pensionsålder för alla anställda i statlig tjänst som ännu måste arbeta till 67 års ålder.

Här finns rätt stora grupper som skulle kunna få en sänkning av pensionsåldern — jag inbegriper då också bolag och övriga företag. Detta ger mig anledning att tro att det skulle vara möjligt återkomma i dessa frågor och då erhålla ett positivt besked.

Låt mig dessutom erinra om att landssekreterariatet vid LO:s senaste kongress sade följande: »Vissa grupper på arbetsmarknaden har otvivelaktigt arbetsuppgifter där det kunde finnas skäl att överväga lägre pensionsålder. Att vid en given tidpunkt fastställa vilka yrken och vilka sysselsättningar som skulle vara berättigade till lägre pensionsålder borde kunna klaras ut.» Man lägger alltså stor vikt vid att det bör gå att klara ut detta och att det behövs. Därför är jag tveksam inför de negationer som här uppställes.

Herr talman! Vi motionärer är i gott sällskap med en stor del av landets löntagare, när vi framlägger våra förslag. De som fortfarande säger nej representerar en mindre del av befolkningen utanför denna kammare. Jag ber att få yrka bifall till de kommunistiska motionerna nr II: 39 och II: 38 samt dessutom bifall till reservation II av herrar Hübinette, Anderson i Sundsvall m. fl.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande behandlar en mängd problem, såsom har framgått av de anföranden som tidigare här hållits. Det gör måhända att jag måste bosätta mig i talarstolen en smula längre än vad som är vanligt för mitt vidkommande.

Jag skall först be att få ta upp kravet på en sänkt pensionsålder. Det är en gammal fråga, som har diskuterats vid flera tillfällen i denna kammare, och

några nya synpunkter kan väl inte utvinnas i den diskussionen. Ingen ifrågasätter behovet av en sänkt pensionsålder för vissa grupper, och ingen förnekar det orättvisa i att en del människor har lägre pensionsålder än andra. Den orättvisan är emellertid inte att hänföra till lagstiftningen — lagstiftningen behandlar alla lika — utan orättvisan har tillkommit avtalsvägen.

Vi som inte anser oss vara mogna för en allmän, sänkt pensionsålder motiverar vårt ställningstagande med att vi ännu så länge måste hjälpa de *nuvarande* pensionärerna. Vi måste infria de åtaganden vi har gjort gentemot dem som redan är pensionerade. De resurser som vi kan förfoga över under den närmaste tiden måste sålunda användas för dem som har gått i pension. Om vi sänkte pensionsåldern med två år, innebure det en belastning på statskassan med över en halv miljard kronor, vilket vi inte är beredda att satsa på den delen av pensioneringen. Vi anser alltså att en allmän sänkning av pensionsåldern inte är den angelägnaste reformen för dagen.

Att man genom lagstiftning skulle ge en sänkt pensionsålder åt vissa grupper — något som herr Andersson i Luleå pläderat för — är också en gammal fråga, en fråga som verkligen har behandlats ingående. Socialförsäkringskommittén gjorde en grundlig genomgång av detta problem och fann, att det är omöjligt att i lagstiftningen införa en differentierad pensionsålder och där räkna upp vissa yrken, som skulle få lägre pensionsålder än andra. Man kunde inte åstadkomma en pensionering som tillfredsställde rimliga anspråk på rättvisa mellan grupperna. Jag hänvisar herr Andersson i Luleå till att läsa den kommunistiska motionen, där man också erkänner att stora svårigheter uppstår när det gäller att göra en rättvis värdering och en rättvis indelning i grupper. Detta hänger samman med att yrkena skiftar karaktär och människor-

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

na under sin levnad byter yrken många gånger.

Socialförsäkringskommitténs synpunkter vann hundraprocentig genklang hos remissmyndigheterna — alltså även hos LO. Det som herr Andersson i Luleå åberopade från LO:s kongress är emellertid också riktigt. LO har sagt, att man i första hand bör försöka lösa frågan avtalsvägen. Detta är även andra lagutskottets mening. Det är så med hela vår socialpolitik och vår trygghetspolitik, att en del frågor är lämpliga att lösa avtalsvägen och en del frågor är lämpliga att lösa lagstiftningsvägen. Inom vårt parti kommer vi i samråd med landsorganisationen överens om när en fråga får anses mogen för lagstiftning. Den fråga det här gäller är ännu inte mogen för någon lagstiftningsåtgärd.

Jag skall sedan ta upp det stora problem, som behandlas i utskottsutlåtandet, nämligen frågan om försörjningen åt de äldre medborgare som blir utan sysselsättning i samband med industri- nedläggningar och driftsinskränkningar. Alla som yttrat sig i denna fråga har sagt, att man i första hand bör tillgripa de vanliga metoderna: omskolning, lokaliseringpolitiska åtgärder, arbetsplacering o. s. v. Men det är utan vidare fullständigt klart, att man med dessa metoder inte kan klara situationen för alla. Det kan av många skäl vara svårt för en person i 60-årsåldern att omskola sig och flytta till en annan ort. Vi skall ha klart för oss att det gäller människor — levande människor — och inte siffror som kan flyttas från en kolumn till en annan. Alla är emellertid tydligen fullkomligt ense om att man måste lösa försörjningsproblemet för de äldre personer som på detta sätt blir »utrationaliserade».

Utskottsmajoriteten har inte ansett att den lämpligaste lösningen är att ge dessa människor förtidspension, bl. a. därför att rätten till förtidspension alltid är förknippad med ett medicinskt

handikapp. Det är visserligen riktigt att rätten till förtidspension är beroende även av den lokala arbetsmarknaden, men grundorsaken till att förtidspension ges måste alltid vara ett medicinskt handikapp.

Nu har det tillsatts en utredning — utredningen om kontantstöd vid arbetslöshet — som jag för övrigt har nöjet att leda. Den skall ta upp frågan om utökning av det kontanta stödet vid arbetslöshet och skall bl. a. pröva tanken på en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Just i dagarna har, som framgår av utskottsutlåtandet, kommittén fått tilläggsdirektiv som direkt tar sikte på en lösning av den fråga vi nu diskuterar, d. v. s. på att ge ökat ekonomiskt stöd till äldre arbetstagare som drabbas av omställningssvårigheter. Utskottsmajoriteten har också hänvisat till den väntade nya stödformen då man avstyrkt motionerna om en utbyggnad av förtidspensioneringen för den äldre arbetskraften. Den nya stödform som vi utreder skall vara anpassad efter dessa personers behov. De nuvarande ersättningsformerna är inte tillräckligt effektiva och ger inte den trygghet människorna har rätt att kräva; vi måste få fram en ny stödform, som också måste vara arbetsmarknadspolitiskt inriktad.

Reservanterna vidhåller motionärernas krav på att den här frågan skall lösas även genom förtidspensionering i ökad utsträckning. På den punkten är reservanterna dubbelbottnade så till vida att de hälsar KSA-utredningens tilläggsdirektiv med tillfredsställelse men vill tillgodose den friställda arbetskraften både genom förtidspension och arbetslöshetsersättning.

Det finns icke något behov av en dubbel lösning av detta problem. Jag skall be att få anföra ett par skäl varför jag anser att en lösning inom förtidspensioneringsens ram inte är lämplig.

Arbetsmarknadspolitiken bygger helt på att den arbetsföre arbetslöse skall

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

återföras i arbetslivet — det är huvudprincipen för arbetsmarknadspolitiken — och det är en fråga som är av stort intresse för samhället, men det är en fråga som är av lika stort intresse för den enskilde medborgaren. Jag anser det vara otillfredsställande, ja, rent av inhumant, att inte söka ge den arbetsföre arbetslöse i 60-årsåldern en lämplig meningsfull sysselsättning. Personer som förtidspensioneras utesluts därmed i praktiken från förvärvslivet. Om man däremot ger dem ett arbetsmarknadspolitiskt inriktat stöd, hålls de aktuella hos arbetsmarknadsmyndigheterna, som vid ökad arbetstillgång har möjlighet att slussa dem ut i förvärvslivet igen.

Förtidspensioneringen bygger som jag tidigare har sagt på medicinsk grund; arbetsförmågan skall vara nedsatt med minst hälften och ha medicinsk orsak. Om nu den medicinska grunden helt kopplas bort och förtidspensionen ges enbart på arbetsmarknadsmässiga skäl kommer svåra problem att uppstå för försäkringskassorna.

Herr Anderson i Sundsvall vidgick också att han var helt medveten om de både principiella och praktiska svårigheter som härvidlag skulle uppstå, och jag kan mycket väl förstå detta, eftersom herr Anderson själv ingående har ägnat sig åt dessa frågor och måste känna till hur oerhört besvärligt det är att genomföra en sådan lösning av detta problem.

Det finns, herr talman, ytterligare ett skäl för ett arbetsmarknadspolitiskt inriktat stöd. Många av de personer som det är fråga om tillhör för närvarande arbetslöshetskassa och är alltså arbetslöshetsförsäkrade. Men denna försäkring ger ju ersättning endast under en viss tid, och vederbörande blir utförsäkrade när de uppburit ersättning i 150 dagar. Man kan åstadkomma en stödform för denna grupp genom att helt enkelt förlänga ersättningstiden

till att bli i princip obegränsad. Det är självfallet mycket bättre att bygga på det skydd som redan finns. Kvar står sedan den grupp som inte är arbetslöshetsförsäkrad. Enligt direktiven skall utredningen söka finna en lämplig ersättningsform för denna grupp.

Herr talman! Detta är alltså en praktisk fråga. Vi är alla överens om att friställd äldre arbetskraft måste få stöd i en eller annan form. Deras försörjning måste ordnas. Jag tycker att kommunistmotionen på denna punkt uttrycker en rätt förnuftig uppfattning. Där anförs nämligen att det avgörande givetvis inte är, på vilket sätt frågan om tryggheten till försörjning och utkomst blir löst för de kategorier av äldre arbetare det gäller, utan *att* så verkligen sker.

Den bästa lösningen torde vara att införa en ersättning som har arbetsmarknadspolitisk karaktär. Därför måste arbetsmarknadsorganen hela tiden bevaka dessa medborgares intressen. Jag föreställer mig att en frisk person, även om vederbörande är i 60-årsåldern, avgjort föredrar någon form av sysselsättning framför förtidspension.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Sedan förra gången vi diskuterade denna fråga har ändå så mycket hänt att herr Bengtsson i Varberg nu erkänner orättvisan i att en del människor har lägre pensionsålder än andra. Det är ett uttalande som jag inte har hört herr Bengtsson göra tidigare.

Det skulle kosta en halv miljard att genomföra motionärernas förslag, säger herr Bengtsson. Ja, jag vet inte om det finns något faktiskt underlag för den uppgiften.

Sedan medgav herr Bengtsson också att vi här rör oss med levande människor; det är inte bara fråga om att

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

flytta siffror från den ena kolumnen till den andra. Ja, och då går det säkert inte att lösa problemet så som herr Bengtsson vill, dvs. bara efter arbetsmarknadsmässiga bedömningar och insatser. Om herr Bengtsson ser efter hurudan situationen verkligen är och hur frågorna ligger till hos pensionsdelegationerna, kommer herr Bengtsson säkerligen att få en annan uppfattning om problemen. Just detta att det är den medicinska indikationen som skall vara grundläggande gör det i många fall så oerhört svårt att klara ut svårigheterna. Kan inte herr Bengtsson tänka sig att först anlägga rent arbetsmarknadsmässiga bedömningar och insatser och att sedan diskutera frågan om förtidspension för de grupper vilkas problem inte kan lösas den vägen?

Jag vill än en gång erinra om vad arbetsmarknadsutredningen skrev i sitt år 1965 framlagda betänkande, och jag rekommenderar herr Bengtsson i Varberg att studera det litet närmare.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag lyssnade till herr Bengtsson i Varberg, föll mig i minnet ett tal av Arthur Engberg, som jag hörde för många år sedan och i vilket han liknade vår sociallagstiftning vid ett såll. En del människor fångades in i sållet men åtskilliga ramlade igenom maskorna. Jag skall gärna erkänna att maskorna i sållet har blivit betydligt tätare sedan Arthur Engberg höll detta tal, men alltså är det ett faktum att en del medborgare som har behov av samhällets hjälp ramlar igenom sållets maskor.

Jag begärde egentligen ordet när herr Bengtsson sade att vår inställning i detta fall — han syftade på oss som står för reservation II — var dubbelbottnad. Dels hälsade vi med tillfredsställelse de tilläggsdirektiv som KSA-utredningen hade fått och talade om att det i första hand borde tillgripas arbetspolitiska åtgärder,

dels ville vi ha till stånd en revidering av prövningsreglerna för erhållande av förtidspension. Detta behöver inte vara något bevis för att man är dubbelbottnad. Vi har i vår motion sagt att reglerna för förtidspensionen bör överses för att användas såsom en sista utväg. Även sedan KSA-utredningen lagt fram sitt förslag förmodar jag att en del människor ramlar igenom maskorna i sållet, och då bör det finnas en möjlighet att hjälpa även dem.

Beträffande de medicinska indikationerna, som ju enligt lagstiftningen skall ligga till grund för prövning av rätt till förtidspension, innebär yrkandet självfallet att man måste ta under omprövning huruvida dessa medicinska indikationer är rätt utformade. Det anser jag som självklart samtidigt som man bör, som jag sade i mitt tidigare anförande, inrikta sig på att bedöma människans hela situation.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta vill jag erinra om att vi förra året i en mörk stund här i kammaren hade en liten överläggning om sänkt pensionsålder. Jag minns mycket väl den överläggningen. Även då framhöll jag att visst är det orättvist att det finns olika pensionsåldrar, men jag sade också den gången att orättvisan inte finns i lagstiftningen utan i avtalen. Jag påpekade liksom det på pensionsområdet existerar många andra orättvisor som det kanske är mer angeläget att få bort, däribland den orättvisan att många människor fortfarande har alldeles för låg pension, jämfört med andra. Detta bör vi också klara upp, och vi bör använda de resurser vi har till detta.

Det är bekvämt att bara gå upp och säga: »Ja, det där med kostnader på en halv miljard, det kan man inte ta så noga.» De uppgifterna har jag skaffat efter mycket noggranna studier, jag har

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

inte hittat på dem själv. Det kostar statsverket minst en halv miljard kronor att sänka folkpensionsåldern med två år. Då menar jag att vi har andra viktiga frågor inom folkpensioneringen att lösa med hjälp av de pengarna, om vi kan komma över den summan.

Hela det resonemang som förts av herr Gustavsson i Alvesta och herr Anderson i Sundsvall var en bekräftelse på att man bör lösa den äldre friställda arbetskraftens problem på annat sätt än genom förtidspension. Herr Gustavsson i Alvesta talade om de praktiska svårigheter som möter försäkringskassorna och pensionsdelegationerna när man skall bevilja människor förtidspension. Man måste ta hänsyn till de medicinska faktorerna etc. Ja, vi bör helt enkelt klara upp allt detta genom ett arbetsmarknadspolitiskt inriktat bidrag. Vi skall befria pensionsdelegationerna från denna besvärliga bedömning för dessa personer. Herr Anderson i Sundsvall nämnde ett mycket intressant citat från Arthur Engberg om de där maskorna i sållet som människor ramplar igenom. Ja, här har vi ett sådant där hål i vårt skyddsnät, som människor ramplar igenom, eftersom de nuvarande försäkringsformerna inte ger tillräckligt skydd.

Den utredning jag leder har fått i uppdrag att täppa till hålet i skyddsnätet, och jag hoppas att vi skall kunna mycket snart ge denna fråga den lösning som är riktig, så att alla människor man här talar om, och framför allt den grupp som befinner sig i gränstrakten till förtidspension, skall få det stöd de behöver.

Herr ANDERSSON i Luleå (k) kort genmäle:

Herr talman! För mig är det ännu mera fjärran att höra herr Bengtssons i Varberg argumentation om när en människa skall pensioneras. Att göra det till en ekonomisk fråga, det må vara hänt, men det är värre att göra det till

en avtalsfråga med arbetsgivaren. Jag vill erinra om att det gjorts, herr Bengtsson, undersökningar av landsorganisationen men också av läkare inom vissa sjukvårdsområden som ger vid handen att det sker en mycket stark förslitning av arbetskraft i detta land, beroende framför allt på att vi inte har en tillräckligt utbyggd företagshälsovård. Undersökningar bl. a. av byggnads- och skogsarbetare visar detta. Det är rent otroliga försummelse som begås när det gäller att se till att arbetskraften, landets viktigaste kapital, inte slits ut i förtid — detta finns redan dokumenterat. En pensionsålder kan inte, den må ha gällt hur länge som helst, vara orubblig i ett samhälle där tekniken förändras så snabbt. Pensionsåldern måste i framtiden antagligen mer än hittills basera sig på medicinska erfarenheter i stället för rent tidsmässiga faktorer. Det kan inte vara enbart en förhandlingsfråga med arbetsgivarna, vilka hittills visat ett så pass ringa intresse för företagshälsovård som de svenska arbetsgivarna har gjort. Följden är bl. a. den att människorna blir utslitna. Jag kommer från ett län där skogen destillerar ut tusentals skadade arbetare. I hederlighetens namn bör man diskutera lugnt och sakligt, om man inte skall kunna ge dem en pension tidigare än vid 67 år. Detsamma gäller gruvarbetarna. Dessa yrken är, som vi framhållit i vår motion, också psykiskt påfrestande.

Självfallet har jag läst vår motion som herr Bengtsson i Varberg talar om innan jag gav mig in på att diskutera den. Det råd jag i sammanhanget kan ge herr Bengtsson är att skaffa en fotostatkopier av bestämmelserna rörande flexibla pensionsåldrar — sådana bestämmelser finns ju på vissa områden.

Det är riktigt att vi i vår motion framhållit att det avgörande inte är hur en reform genomförs. Vi anvisar ett sätt, herr Bengtsson ett annat. Båda kan leda fram till förbättringar som behövs.

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

Det är ett faktum som jag är helt på det klara med.

Men en pension till människor i tungt jobb är i alla fall någonting annat än ett stöd, som man här diskuterar och som kan ha sin uppgift att fylla i en strukturomvandling som den pågående. I fjol slogs 20 000 människor ut ur produktionen och 50 000 gick till omskolning. De åtgärder som vidtogs motiverades av att det gällde långtidsarbetslösa. Man kan väl inte se enbart till de ekonomiska faktorerna. Och räcker inte siffran en halv miljard kan jag nämna att LO räknade med 600 miljoner kronor för att genomföra två års sänkning av den allmänna pensionsåldern.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att herr Bengtsson i Varberg betraktar det som mörka stunder då han här argumenterar mot rättvisa beträffande pensionsåldern.

Vid varje tillfälle, då vi fört fram denna fråga, har vi framhållit att problemet skall föras in i bilden när längre semester och kortare arbetsdag diskuteras.

I sitt förra anförande sade herr Bengtsson — jag hade inte tillfälle att ta upp saken i mitt tidigare inlägg — att det är inhumant att föra fram denna tanke om förtidspension, och herr Bengtsson hävdade att vi inte vill vara med om att ge vederbörande en meningsfull sysselsättning. Jag vill erinra herr Bengtsson om att i likalydande motionerna I: 443 och II: 557, undertecknade av respektive LO-chefen herr Geijer och av fru Ekendahl, begär motionärerna en väsentlig utbyggnad av förtidspensioneringen. Vill herr Bengtsson beskylla dem för att inte företräda en human linje här?

Sedan vill jag alltjämt hävda uppfattningen att de direktiv som är givna till KSA-utredningen inte ger möjligheter att ta upp denna fråga så att hela

fältet berörs. De nuvarande reglerna för förtidspensionering är ganska hårda, vilket i vissa fall ger en mycket snäv bedömning.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag talade om en mörk stund avsåg jag att det var sent på natten, inte herr Gustavssons i Alvesta anförande. Jag blir alltid så glad när jag hör honom tala.

Han behagade citera mig, inte vårdslöst utan rentav fräckt. Jag sade att det är otillfredsställande och inhumant mot arbetsföra arbetslösa människor i 60-årsåldern att inte söka ge dem lämplig meningsfull sysselsättning. Precis så sade jag; det står här i mitt manuskript, och det tar jag inte tillbaka. Jag tycker det är en alldeles riktigt ståndpunkt.

Till herr Andersson i Luleå vill jag säga, att det är riktigt att vi har haft samma pensionsålder sedan 1914. Men jag vågar ändå påstå att pensionsåldern sänkts. Detta av olika skäl, medellivslängden har ökat och människorna har en helt annan fritid nu än då. Jag erinrar om arbetstidsförkortningen, fyra-veckorssemestern o. s. v. Man kan inte göra jämförelser med andra länder, och man kan inte bara tala om ålderspensionering i ett pensionssystem.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att det är förtidspensionering som vi här diskuterat. Det är ju de människor, som är nedslitna och har medicinska handikapp, som skall ha förtidspension. För närvarande uppbär 150 000 medborgare förtidspension, därför att de är nedslitna och har handikapp av olika slag.

Pensionssystemet bör alltså ses i sin helhet både när det gäller förtidspension och ålderspension.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Eftersom jag avser att stödja den med II betecknade reserva-

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

tionen, anser jag att det kan vara på sin plats att anföra några av de skäl som jag finner vara bärande för att stödja reservationen.

Rationaliseringsåtgärder och strukturella förändringar inom näringslivet har haft en avgörande betydelse för den ekonomiska och sociala framstegstakten. Pågående förändringar inom näringslivet har också lättare kunnat accepteras, när de inte behövt medföra arbetslöshet eller sänkt standard. Genom arbetsmarknads- och lokaliseringpolitiska åtgärder har vi hitintills i stort sett lyckats bereda sysselsättning åt den friställda arbetskraften. Trots dessa insatser har det ändå uppkommit omställningsproblem för tusentals människor på flera områden inom näringslivet, kanske framför allt för den äldre arbetskraften. Denna grupp arbetstagare har drabbats mycket hårt och ofta fått vidkännas svåra omställnings- och sysselsättningsproblem. Så blev t.ex. under förra året mer än 20 000 löntagare arbetslösa i samband med företagsnedläggelser eller driftinskränkningar. Omkring 50 000 personer deltog i någon form av omskolningsverksamhet. Erfarenheten visar att ett år efter ett driftstopp kan i många fall 10 å 20 procent av löntagarna, framför allt äldre arbetskraft, fortfarande vara utan arbete.

Inom många branscher, främst inom textilindustrin, redovisas i dag betydande svårigheter — trots mycket goda insatser från arbetsmarknadsstyrelsens sida — att få fram arbete åt friställd äldre arbetskraft. Detta kan bl. a. bero på att arbetsmarknadsmyndigheterna har svårigheter med att påverka arbetsgivarna att hjälpa till härvidlag. Men det beror också på att denna äldre arbetskraft är starkt bunden till sin hemort.

Vi får hoppas att berörda myndigheter kan åstadkomma en attitydförändring när det gäller denna väsentliga fråga. Ty den största tjänsten man kan

göra en friställd arbetstagare är utan tvivel att skaffa honom ett nytt jobb.

Trots ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste vi räkna med att problemen för den äldre arbetskraften kommer att öka i omfattning. Det är därför viktigt att det tas nya initiativ för att säkra en rimlig levnadsstandard åt dessa arbetstagare. I detta syfte har jag och några medlemmar begärt en skyndsamt utredning rörande förtidspension inom ramen för allmänna försäkringen av äldre arbetskraft, som friställts vid driftinskränkningar och företagsnedläggelser.

Vid utskottsbehandlingen har våra motioner bemötts välvilligt. Utskottet är medvetet om de svårigheter som uppstått för den äldre arbetskraften i samband med branschens strukturomvandling, att t. ex. de som närmar sig pensionsåldern ofta är svårplacerade och blir utan arbete. Det gäller i synnerhet i glesbygder, där differentieringen inom näringslivet är ringa. Men utskottet anser att problemet i första hand bör ses som en arbetsmarknadsfråga. Vidare framhåller utskottet att KSA-utredningen har fått vidgade direktiv. Den kommer nu med förtur att utforma och framlägga förslag till olika stödformer för äldre arbetstagare som träffas av särskilda omställnings-svårigheter på arbetsmarknaden. Utskottet är därför inte nu berett att överväga någon ändring av reglerna om förtidspension.

Herr talman! Jag delar utskottets uppfattning att man i första hand måste använda arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att lösa sysselsättningsproblemen för den äldre arbetskraften. Jag har tidigare sagt att den främsta insats man kan göra för dessa människor är att ge dem nya arbetsuppgifter. Jag hälsar med tillfredsställelse att inrikesministern givit KSA-utredningen i uppdrag att så snart som möjligt utforma och framlägga nya förslag till stödformer för den äldre arbetskraften.

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

Jag är också medveten om att det redan nu finns vissa möjligheter för pensionsdelegationerna att vid bedömning av rätten till förtidspension även beakta vederbörandes chanser att utnyttja den återstående arbetsförmågan med hänsyn till ålder, krafter, utbildning och yrke. Dessutom bör man också ta viss hänsyn till arbetsmarknadsläget på hemorten. Vid flera tillfällen har man i varje fall som lekman kunnat konstatera, att pensionsdelegationerna inte i så stor utsträckning beaktat dessa faktorer. Många friställda äldre industriarbetare som är över 60 år har därför fram till ålderspensionen fått uppbära socialhjälp för att klara sin försörjning. Här skulle det vara mycket värdefullt om man i fortsättningen något mera välvilligt prövade framställningar från sådana arbetstagare om förtidspension. Det skulle kunna lösa trygghetsfrågorna för denna friställda arbetskraft i orter med dåligt differentierat näringsliv.

Detta är ett skäl — jag har anfört några flera — som talar för att det kan vara angeläget att man även prövar en ny väg för att lösa trygghetsfrågorna för den äldre friställda arbetskraften. Jag kommer därför, herr talman, att vid voteringen stödja reservationen II.

I detta anförande instämde fru *Thunvall* (s).

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Även jag hälsar med tillfredsställelse att den förra året tillsatta utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet skall med förtur utforma och framlägga förslag till stödformer för äldre arbetstagare som träffas av särskilda omställningssvårigheter på arbetsmarknaden. Men det finns många äldre människor som av andra skäl än omställningssvårigheter på arbetsmarknaden råkar ut för problem. Sysselsättningssvårigheterna kan ha många orsaker. Jag tänker t. ex. på lanthandlare som får sina försörjningsmöjligheter begränsade på grund av avflytt-

ningen från den bygd där de verkar. Detta är bara ett exempel bland många.

Utän att fördjupa mig i detta stora problemkomplex vill jag understryka behovet av en sysselsättningsförsäkring i linje med den motion som jag tillsammans med några andra motionärer väckte i denna kammare vid förra årets riksdag. Den motionen är nu överlämnad till KSA-utredningen, och jag hoppas att vi snart skall få anledning att återkomma till frågan.

Men problemet om den äldre arbetskraftens svårigheter är också avhängigt av pensionsålderns höjning. När jag vid 1965 års riksdag motionerade om en utredning angående sänkt pensionsålder, anförde motståndarna i huvudsak två skäl mot mitt förslag.

Det första var den brist på arbetskraft som skulle bli följden av en sådan reform. Utvecklingen just nu visar, att den risken inte är så stor som man då trodde. Det andra skälet var kostnadsfrågan, och visst är den av stor betydelse. Herr Bengtsson i Varberg har ju talat om för oss att det skulle röra sig om en halv miljard, och han säger att han har forskat noga innan han fått fram den summan. Jag tror att en utredning, som tog hänsyn till alla faktorer i sammanhanget, skulle ge en annan siffra. Jag vill därför inte utan vidare gå med på att en reform av detta slag skulle kräva det av herr Bengtsson angivna beloppet. Jag håller dock med om att det rör sig om ett avvägningsproblem. Frågan måste noggrant prövas i samråd med berörda parter på arbetsmarknaden.

Jag är lika angelägen som herr Bengtsson om att våra nuvarande pensionärer inte skall komma i ett sämre läge på grund av en reform i linje med vad jag då föreslog skulle bli föremål för utredning. Det är självfallet att vi i första hand måste sörja för våra nuvarande pensionärer. Vi vet dock att en utredning av detta slag skulle ta ganska lång tid i anspråk. Vi vet också att ATP-

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

pensionen kommer att mer och mer göra sig märkbar och gynna allt fler pensionärer. Det är därför möjligt att vi, när vi kommer fram till en sådan här reform, då också tillgodosett de nuvarande pensionärerna, så att de kan vara fullt tillfredsställda.

Enligt min mening kan man inte bortse från det faktum att produktionen synes kunna bära den kostnad som följer av att t. ex. tjänstemännen pensioneras vid tidigare ålder. Här kommer då rättvisesynpunkterna in med stor genomslagskraft. Jag kan för min del inte bortse ifrån de synpunkterna. Jag tycker inte det är tillfredsställande, att den som jobbar på kontoret skall få avgå med pension vid 65 års ålder, medan den som jobbar ute på verkstaden måste gå kvar tills han är 67. Jag tycker att rättvisesynpunkterna är mycket vägande.

Frågan är av sådan vikt att en omsorgsfull prövning i en parlamentariskt sammansatt utredning är synnerligen befogad. Vad denna utredning sedan kommer att leda fram till återstår att se, men jag tycker inte att vi har anledning motsätta oss en sådan utredning. Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationerna I och II.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Det förefaller råda allmän enighet i kammaren om att någonting bör göras för den äldre arbetskraften och att nuvarande åtgärder inte är tillräckliga. Oenigheten består i att vi anvisar olika vägar för att lösa spörsmålet. Jag vill med ett par ord motivera varför jag anser det angeläget med en utredning om andra villkor för förtidspensioneringen.

Jag var på sin tid med i den Strandska kommittén, som utarbetade de villkor som nu gäller för förtidspensionering. Dessa var när de genomfördes ett betydande framsteg i förhållande till vad som tidigare gällde, men nog hade vi

ganska klart för oss att de villkor som vi föreslog icke var särskilt generösa. Det har också visat sig i praktiken att kravet på att den nedsatta arbetsförmågan skall ha medicinska orsaker i många fall har förhindrat att förtidspension kunnat beviljas människor, trots att man har varit medveten om att de saknat försörjningsförmåga. Det är inte svårt att få exempel på sådana fall där ansökningar måst avslås, om man vänder sig till pensionsdelegationerna.

I dag har detta problem hela tiden diskuterats med utgång från det förhållande som uppstår när arbetskraft friställs vid driftinskränkningar. Det är givetvis den stora frågan. Det har nämligen visat sig att det ofta blir en restarbetslöshet som man med de nuvarande medlen inte kan klara av. Jag tror att det är nödvändigt att understryka att om vi får andra regler för förtidspensionering, kommer det att betyda en förbättring inte bara för dem som friställs vid industriinskränkningar. Det finns även andra exempel på människor som befinner sig i samma situation och som kommer att få nytta av ändrade regler. Jag kan nämna de ofta omtalade hemmadöttrarna eller äldre, fränskilda kvinnor, alltså människor som tvingas att söka sig försörjning vid hög ålder och utan yrkesutbildning och som i många fall inte kan omskolas och placeras in i arbetslivet. Man kan också nämna äldre hantverkare, t. ex. en småhantverkare som haft sin arbetslokal i en källare. Så har huset där han haft sin lokal rivits, och han står utan möjlighet att försörja sig. Har han då uppnått hög ålder — det kanske bara fattas ett par år till pensionsåldern — är möjligheterna att inplacera honom i arbetslivet utomordentligt små. Även i ett sådant fall skulle andra villkor beträffande förtidspensionering bli till nytta.

Jag skulle kunna ge fler exempel på äldre arbetskraft som friställs och som därefter saknar förmåga att försörja

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

sig, men där denna bristande förmåga inte bottnar i medicinska skäl.

Herr Bengtsson i Varberg försökte motivera varför vi inte skulle få en utredning om förtidspensionering. Han sade att förtidspensionering inte är rätta vägen att gå; detta föreföll han att vara tämligen säker på. Som motiv angav han att rätten till förtidspension ju alltid är förknippad med medicinska skäl. Ja, det är den nu, men det är ju detta vi vill ha ändrat! Motionärerna har anfört att just detta utgör ett hinder.

Vidare säger herr Bengtsson, att reservanterna har en dubbelbottnad inställning på så vis att de samtidigt är tacksamma för den utredning som nu skall komma till stånd om kontant understöd till den äldre arbetskraften. Jag tycker inte det. Jag anser att man skall tillgripa kontant ersättning så länge man anser att det finns möjligheter för vederbörande att komma ut i förvärvslivet igen — tidigare bör han inte pensioneras. Det är dock inte svårt att tänka sig att det finns många fall, där man kan vara fullständigt säker på att vederbörande inte kan komma ut i förvärvslivet, eller i varje fall så säker på detta som behövs för att man skall kunna ta ställning. Därvidlag finns det naturligtvis ingen anledning att fortsätta att lämna kontantbidrag, utan i sådana fall ligger en förtidspensionering närmare till hands.

Jag tror att det finns mycket starka skäl för att tillsätta en utredning om villkoren för förtidspension. Om man förtidspensioneras har man bl. a. den fördelen, att vederbörande får fler intjänande år till ATP-pension och därigenom en bättre ATP-pension.

Jag tror att det finns mycket starka skäl för en utredning om villkoren för förtidspension. Det bör ges möjligheter för pensionsdelegationerna att ge förtidspension när det är klart att det saknas försörjningsförmåga, även om denna bristande försörjningsförmåga inte

har medicinska orsaker. Det har ju också väckts motioner från olika håll, där man påyrkat detta, och jag beklagar, att andra lagutskottet inte gått motionärerna till mötes och tillstyrkt en utredning. Jag tror att våra villkor vad beträffar förtidspensioneringen är mogna för en översyn.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Det är riktigt att herr Gustafsson i Skellefteå var en mycket framstående ledamot i den Strandska kommittén som har utformat reglerna för den nuvarande förtidspensioneringen. Jag hade också nöjet att arbeta i den kommittén.

Jag kan emellertid inte föreställa mig att någon som allvarligt funderat på dessa frågor menar, att man skulle kunna slopa allt samband med medicinsk invaliditet då man ger förtidspension. En allmän försäkring, enligt vilken man kan få förtidspension, måste väl ändå vara förknippad med vissa villkor. Att ge en person som är fullt arbetsför, som har hälsan i behåll, som inte har något medicinskt betingat handikapp, förtidspension måste vara en felaktig metod.

När man skrev de motioner om förtidspension som vi behandlar i dag såg man framför sig de nuvarande arbetslöshetsåtgärderna, arbetslöshetsförsäringen med begränsad ersättningstid, de kommunala kontantunderstöden och socialhjälpn. Härvidlag har nu uppstått en ny situation i det att regeringen har uppdragit åt en kommitté att finna på ett helt nytt bidrag som skall hjälpa alla dessa människor som inte har medicinskt handikapp men som är arbetslösa och som närmar sig pensionsåldern.

Det var bara det, herr talman, jag ville ha tillagt.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

Herr talman! Jag tror nog att jag allvarligt funderat över dessa saker. Ändå ber jag att få fastslå, att jag mycket väl kan tänka mig villkor för förtidspensionering, som innebär att förtidspension kan beviljas även då inga medicinska skäl föreligger. Det skall emellertid vara under den bestämda förutsättningen, att man har kommit fram till att vederbörande saknar försörjningsförmåga. Jag påstår bestämt att man kan påträffa detta även i fall då medicinska skäl inte föreligger. Detta skulle innebära en viss, om också mycket försiktig, rörlighet i fråga om pensionsåldern. Jag tror att detta är det enda vettiga alternativet till en allmän sänkning av pensionsåldern.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Det har varit en lång och innehållsrik debatt. Eftersom reservationen är undertecknad av ledamöter från två partier kan det kanske vara på sin plats att det även från mitt partis sida säges några ord. Jag lovar emellertid, herr talman, att bli mycket kortfattad, ty det mesta i denna fråga har redan sagts under den långa debatten.

Beträffande pensionsåldern har högerpartiet inte varit berett att stödja reservationen. Jag kan inte undgå att något reagera mot talet om att det skulle vara orättvist med olika pensionsåldrar. Man kan ju leka med tanken hur man skulle sätta pensionsåldern för att inte begå någon orättvisa, eller rättare sagt för att inte någon grupp här i landet skulle ha lägre pensionsålder än den generella. De som tillhör Operabaletten t. ex. pensioneras vid 41 års ålder. Vilken pensionsålder man än väljer kommer alltid några att ha en mycket låg pensionsålder. Om den sedan skall sättas vid 65 år, 67 eller någon annan ålder är helt och hållet en samhälls-ekonomisk fråga. Vi har i dag i tidningarna läst finansministerns maning om återhållsamhet med utgifterna på

3* — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 23*

olika områden. Det ger oss väl en tankeställare att vara försiktiga med en sänkning av pensionsåldern i dagens läge.

När det gäller förtidspensioneringen, som tydligen är den stora stridsfrågan, ligger det kanske annorlunda till. Vi har under det senaste året fått en helt annan situation här i landet än vi hade för bara några år sedan. Den struktur-omvandling och lönsamhetskris som nu drabbar vårt land sätter sina spår ute i bygderna. Alla är vi överens om att någonting måste göras för den friställda äldre arbetskraften. Herr Bengtsson i Varberg sade — och det är väl det främsta argumentet för att man inte skall lösa detta problem genom förtidspensionering — att man binder fast dessa äldre människor i ett pensions-system och gör det omöjligt för dem att gå tillbaka till ett arbete, om ett sådant skulle erbjudas dem. Jag tror inte att vi behöver riskera en sådan situation, ty vi är alla ense om att göra allt vad vi någonsin kan för att återföra de friställda äldre människorna till arbetslivet. Emellertid finns det gränssfall — personer i 66 eller 65 års ålder — och vad dem beträffar kan man ju allvarligt diskutera, allra helst om vederbörande själv är intresserad av förtidspensionering, om det inte vore en rationell och ändamålsenlig väg att gå.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation II.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Öskeviksby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Pensionering av äldre friställd arbetskraft m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herrar Eric Carlsson och Larsson i Öskeviksby.

Sedan kammarens ledamöter här- efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Öskeviksby begärde emellertid rösträkning, var- för votering medelst omröstningsappa- rat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 45 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot- tets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav pro- positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till mo- tionerna I: 30 och II: 39; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. C

Herr förste vice talmannen gav pro- positioner dels på bifall till utskottets hem- ställan, dels ock på bifall till reserva- tionen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr An- derson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit re- servationen II) av herr Hübinette m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här- efter intagit sina platser och voteringspro- positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres- ning. Herr förste vice talmannen till- kännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstnings- apparat verkställdes. Därvid avgavs 92 ja och 107 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reser- vationen II) av herr Hübinette m. fl.

Mom. D

Herr förste vice talmannen gav pro- positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till mo- tionerna I: 31 och II: 38 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs andra lagutskottets utlåt- ande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § och 40 § 2 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered- skapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att be- sluta om arbeten inom viss kostnadsram,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen

avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte vissa motioner,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67 till studiemedelsfonden,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Skoklosters slott och samlingar,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap,

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten,

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1967/68 till bidrag till företagare-

föreningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1967/68;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner angående befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt,

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om antidumping- och utjämningstull, m. m., och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

första lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner om möjlighet för domstol att anställa tolk,

nr 32, i anledning av väckta motioner om beaktande i rättsliga sammanhang av utlännings språksvårigheter, och

nr 33, i anledning av väckta motioner om straff för försök till frihetskränkande otukt;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68 såvitt angår jordbruksärenden, och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner angående föreningen av vattendrag genom vissa tvättmedel m. m.,

nr 23, i anledning av motioner angående vatten- och luffföreningar m. m., och

nr 24, i anledning av motioner om

en fullständigare rening av avloppsvatten.

§ 19

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1967/68 till restaurering av Strängnäs domkyrka;

från bankoutskottet:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valutareglering;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.; och

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 161, i anledning av väckta motioner om översyn av socialförsäkringssystemet såvitt angår frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § och 40 § 2 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 156, till styrelsen för riksdagsbiblioteket, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 20

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fem enkla frågor, nämligen av:

herr *Johansson* i Skärstad, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare,

herr *Börjesson* i Falköping, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående utbetalandet till polisman av ersättning för sveda och värk,

herr *Persson* i Heden, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående ökning av antalet platser vid kurser för polispersonal,

herr *Eliasson* i Moholm, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående aviserade för-

ändringar av statens järnvägars service, samt

fru *Kristensson*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.48.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 27 april

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Svar på fråga ang. införande av mervärdeskatt

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat när riksdagen kan emotse förslag till införande av mervärdeskatt.

Utredningsarbetet är ännu inte slutfört och något besked i saken kan därför inte lämnas för närvarande.

Vidare anförde

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag har här fått det svar som jag misstänkte att jag skulle få, d. v. s. ett intetsägande sådant. Det ger mig anledning till reflexionen att arbetstakten varierar starkt i finansde-

partementet. Om det är något som man gärna vill ha gjort, så går det fort att göra det. Den fond som sedan blev en bank ordnade man till illa kvickt. Men när det gäller en överarbetning av ett förslag, som vi varit ganska eniga om på alla håll, drar det ut år efter år.

Ambitionsgraden är sålunda mycket skiftande inom finansdepartementet. Där skall man vårda sig om samhälls-ekonomin, och hälsotillståndet i det fallet är ju inte särskilt gott. Det är till och med så dåligt att man skulle vilja rekommendera finansdepartementet att ha ett akutintag för intensivvård, inte en långtidsvård som inte leder någonstans.

Jag kommer här att tänka på det gamla talesättet att »medan gräset gror dör kon». Det är inte bara gräset som gror, herr finansminister, utan jag tror också att missnöjet bland allmänheten spirar i vårsolen. Även om den föreslagna mervärdeskatten verkar vara en besk medicin för finansministern tror jag ändå att det vore en mycket hälsosam medicin för samhälls-ekonomin.

Svar på fråga ang. upplysningsverksamheten beträffande fyllnadsinbetalning av skatt

Jag vill be finansministern att öka takten i finansdepartementet när det gäller denna utredning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. upplysningsverksamheten beträffande fyllnadsinbetalning av skatt

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Björkman har frågat, om jag anser att upplysningarna och anvisningarna till de skattskyldiga för att genom fyllnadsinbetalning undgå kvarskatt och kvarskatteränta varit tillfredsställande med hänsyn till skatteberäkningen för makar som kan utnyttja frivillig särbeskattning.

Av speciella skäl har det i år bedrivits en allmän propaganda i massmedia för att göra de skattskyldiga uppmärksamma på möjligheten att genom fyllnadsbetalning senast den 2 maj undgå eller minska kvarskatt och kvarskatteränta. Särbeskattningsfrågan har ansetts alltför teknisk för att kunna tas upp i detta sammanhang. Jag är emellertid medveten om att den frivilliga särbeskattningen aktualiserar vissa problem bl. a. beträffande ränta på kvarskatt. I syfte att söka lösa dessa är frågan för närvarande föremål för prövning i finansdepartementet. Jag vill också erinra om att makar hos länsstyrelsen kan få gemensam ränteberäkning för kvarskatt även om frivillig särbeskattning medgetts. I sista hand finns den allmänna möjligheten att begära befrielse från kvarskatteränta hos länsstyrelsen.

Vidare anförde

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Av detta framgår att finansministern

är medveten om vilka problem fyllnadsinbetalningarna medför just när det gäller särbeskattningen av makar. Det nya tillskottet i år till blankettförelagan, alltså denna dubbla gula blankett vi fått, var verkligen en nyhet när det gäller utformningen. Den innehåller en tabell, som visar om den frivilliga särbeskattningen är förmånlig eller inte i jämförelse med sambeskattning, men den gäller endast för arbetsinkomster. Dessutom innehåller blanketten ett utdrag ur förordningen om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar. Men förordningar tillhör inte den mera lättlästa lektyren, herr finansminister. Jag tar 6 § som exempel. Där står: »Skatt på makarnas beskattningsbara arbetsinkomster beräknas för vardera maken för sig med tillämpning av bestämmelserna i 10 § 1 mom. tredje stycket förordningen om statlig inkomstskatt även som 2 § samt 3 § första och tredje styckena lagen om finansiering av folkpensioneringen. Folkpensionsavgift redovisas därvid i förekommande fall särskilt.»

Men, herr finansminister, vilka deklareranter sitter med dessa förordningar om statlig inkomstskatt och folkpensioneringens finansiering vid sidan om sig, när de skall räkna ut skatten och avgifterna på grundval av deklarerationer?

Betydligt mer komplicerat blir det emellertid när det är fråga om blandade inkomster, alltså inkomster av både arbete och av annan fastighet än jordbruksfastighet och av kapital, som utgör så kallade sidoinkomster. Då krävs en rad räkneoperationer för att vaska ut skatten på sidoinkomsten för sig. Man skall använda skatteskalen för gift i två räkneoperationer och sedan — för enbart arbetsinkomsten — skatteskalen för ogift. Så skall skatten på sidoinkomsten fördelas mellan makarna i en ny räkneoperation.

För att få fram den totala skatten på grundval av deklarerationen för såda-

Svar på fråga ang. den väntade nedläggningen av Oskarshamnsvaret

na blandade inkomster krävs sex å sju räkneoperationer plus användande av en tabell för sjukförsäkringsavgiften. — Inte går detta ihop med strävandena att söka förenkla skattesystemet!

Jag tror att det hade varit mer upplysande för de skattskyldiga om man i stället för att återge utdrag ur förordningen hade beskrivit *hur* det går till att räkna fram skattebeloppen och lämnat några exempel på detta. Härvidlag var storbankernas deklarationsbroschyrer betydligt mera begripliga; jag tycker att de varit ett gott föredöme i detta fall.

Dessa uträkningar är ju nödvändiga för att man skall få veta, om det blir kvarskatt eller inte och om man drabbas av straffröntan på 9 procent. Detta i sin tur bestämmer storleken av den fyllnadsinbetalning som man nu skall kunna göra senast den 2 maj. Och då är det — oaktat särbeskattningen — den sammanlagda kvarskatten som skall ligga till grund för beräkningen. Men gemensam ränteberäkning, herr finansminister, på kvarskatt kan man få först efter särskild framställning till länsstyrelsen. Det sker alltså inte automatiskt, trots att bägge makarna väl oftast står efter varandra i uppördslängden.

Jag tror att ganska många skattebetalare har obehagliga överraskningar att vänta framemot jul, när slutskattsedeln kommer, ty de förlitar sig på att den frivilliga särbeskattningen skall medföra väsentligt lägre skatt — och så är som bekant inte fallet. Endast cirka 4 procent av samtliga äktenskap kommer att ha fördel av den. Under en sammanlagd arbetsinkomst för bägge makarna på cirka 32 000 är särbeskattningen sålän fördelaktig. Om hustruns inkomst understiger 12 000 kronor blir det i regel ingen skatteminskning jämfört med sambeskattnig. Makarnas sammanlagda arbetsinkomster kan då vara 50 000—60 000 kronor — ja, betydligt mer — utan att det blir skatteminskning.

Jag hoppas, herr statsråd, att upplysningarna och anvisningarna blir litet mera begripliga och lättlästa nästa år än de varit i år. Nu har jag dock gett finansministern ännu en chans att föra ut denna propaganda om tillräcklig fyllnadsinbetalning senast den 2 maj.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. den väntade nedläggningen av Oskarshamnsvaret

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar har frågat mig vilka åtgärder regeringen planerar för att hindra en sysselsättningskris i samband med den väntade nedläggningen av Oskarshamnsvaret.

På samma sätt som tidigare vid mera betydande permitteringar och företagsnedläggningar har i Oskarshamn på länsarbetsnämndens initiativ tillsatts en samarbetskommitté med representanter för företaget, arbetstagarna, kommunen och arbetsförmedlingen. Kommittén har sammanträtt och diskuterat de olika åtgärder som bör komma i fråga för att underlätta övergången till annat arbete för de arbetstagare som berörs av nedläggningen. Den kommer vidare att aktivt följa utvecklingen till dess sysselsättningsproblemen är lösta och ta de initiativ som situationen kräver. Arbetsmarknadsverkets resurser kommer härvid att stå till dess förfogande.

Arbetsförmedlingen i Oskarshamn har förstärkts. Ekonomiskt stöd kommer att lämnas till arbetskraft som måste flytta till annan ort för att få arbete. Omskolning och vidareutbildning anordnas för att underlätta platsbyten, och arbete i s. k. skyddad sysselsättning kommer att i ökad utsträckning tillhandahållas äldre och annan svårplacerad arbetskraft.

Svar på fråga ang. den väntade nedläggningen av Oskarshamnsvarvet

Till rutinen vid situationer av det nu aktuella slaget hör också åtgärder för att stödja tillförseln av ny verksamhet till orten samt åtgärder för att, i avvaktan på mera långsiktiga lösningar, skapa temporära sysselsättningstillfällen för den friställda arbetskraften.

Arbetsmarknadsstyrelsen, som nära följer utvecklingen, räknar med att i den situation som uppkommit i Oskarshamn sätta in alla de arbetsmarknadspolitiska medel som behövs för att lösa sysselsättningsproblemen.

Vidare anförde:

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag har inte mycket att invända mot det svar som inrikesministern lämnat. Men låt mig ändå få göra några kommentarer.

När ett företag drabbas av en sådan kris som nu Oskarshamns varv utsatts för, så blir de som är berörda av arbetsnedläggelsen prövade på olika sätt. Det är för länet ett bekymmer, det är för bygden och kommunen ett mycket svårt problem och det är för de anställda och deras anhöriga många gånger en tragedi. Det är mot bakgrunden därav som man i ett dylikt fall bör se till att allt göres som göras kan.

Om man ser tillbaka kan man naturligtvis fråga sig om inte utvecklingen borde ha gått snabbare. Men jag tycker inte att det är det man skall resonera om i dagens läge, utan man skall se framåt och fråga sig vad man kan göra i denna situation. Det aktuella problemet som, om tidningarna har rätt, kommer att sysselsätta departementet eller statsrådet Wickman i nästa vecka blir då: Skall man försöka satsa på en varvsrörelse, även om den blir av mindre omfattning än tidigare, eller skall man försöka satsa på en ny tung industri till Oskarshamn om det är möjligt?

Jag tror, herr statsråd, att det är ett mycket svårt problem att avgöra vilket som är det bästa för de anställda. Men

hur det problemet än löses skall jag inte, om det inte går som man hoppas, som någon besserwisser komma efteråt och säga att det borde ha lösts på annat sätt.

Jag hade tänkt att framföra en önskan till statsrådet, att de personella och ekonomiska resurser som behövs i detta fall ställs till förfogande. Att så skall ske står redan i svaret, och för det svaret är jag tacksam.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag ser ingen anledning till polemik mot vad herr Hamrin i Kalmar sagt. Jag vill instämma i hans uttalande att de anställda prövas hårt i dylika situationer. Oskarshamns stad har ju haft många invånare som under de senaste åren säkerligen känt bekymmer inför nedläggning av företag och inför problemet att få nya utkomstmöjligheter.

Det finns ingen anledning att gå tillbaka, säger herr Hamrin, och det är riktigt. Jag tror emellertid att det finns anledning att erinra om att under åren 1962—1966 har varvskrisen varit en aktualitet. Det har varit nödvändigt för arbetsmarknadsmyndigheterna att söka vidta åtgärder för att skapa ny sysselsättning. Cirka 700 nya arbetsplatser i nyetablerade och utvidgade företag har kunnat tillskapas i samförstånd mellan myndigheterna och berörda företag.

Det är klart att man i sådana sammanhang kan råka i den belägenheten, att inte alla företag har den bärkraft som vi skulle önska utan att nya svårigheter uppstår. Då måste man spänna krafterna på nytt. Det finns ingen väg udenom, utan det gäller att på nytt söka kontakt med företag som kan ha intresse för en etablering eller för en utvidgning där så kan ske. Jag vill gärna framhålla att sådana kontakter förekommer. Huruvida det blir med det företag som herr Hamrin kanske närmast tänkte på vill jag inte uttala mig

Svar på fråga ang. sysselsättningssvårigheter på grund av mekaniseringen inom skogsbruket

om; det finns också alternativ i detta avseende.

Huvudsaken är att våra myndigheter är inriktade på att så snabbt som möjligt göra någonting och att de som berörs får veta att samhällets alla resurser står till förfogande. De är alltså inte lämnade ensamma i sin situation; det har jag gett uttryck för i svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. sysselsättningssvårigheter på grund av mekaniseringen inom skogsbruket

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat, om jag har uppmärksammat den oro och otrygghet som uppstått hos skogsarbetarna på grund av sysselsättningssvårigheter förorsakade av den ökade högggradiga mekaniseringen inom skogsbruket och om några extra åtgärder för att ge sysselsättning åt den friställda arbetskraften kommer att vidtas.

Utvecklingen inom skogsbruket har under 1960-talet kännetecknats av förhållandevis snabb rationalisering och jämnare sysselsättning över året. Båda dessa omständigheter har trots **stegrade** avverkningar medfört en betydande nedgång i det tidigare arbetskraftsbehovet. Skillnaderna blir särskilt märkbara under högsäsong. Samtidigt har emellertid den goda arbetstillgången inom andra näringsgrenar möjliggjort en överströmning av arbetskraft från skogsbruket. Någon påtaglig stegring av arbetslösheten bland skogsarbetarna har därför inte ägt rum.

I sin senaste redogörelse för arbetsmarknadsutsikterna emotser arbetsmarknadsstyrelsen för det närmaste året en ökad avverkningsvolym med

god sysselsättning. Detta hindrar emellertid inte att man inom skogsbruket får räkna med långsiktiga problem för den äldre arbetskraften. Övergången till helårssysselsättning, vilken i och för sig är en önskvärd utveckling, minskar möjligheterna till kompletterande sysselsättning för småbrukare m. fl. Även av andra skäl kan övergångsproblem väntas uppstå för skogsbrukets arbetskraft. Arbetsmarknadsstyrelsen, som särskilt följer utvecklingen på skogsbrukets område, medverkar aktivt för att underlätta en lösning av dessa problem.

Sysselsättningssituationen för skogsarbetarna har under de senaste åren gradvis förbättrats. Detta är bl. a. en följd av att arbetsmarknadspolitiken utrustats med medel som är särskilt inriktade på arbetstagarna i skogsbygderna. Dessa medel kommer att utnyttjas intensivt även framdeles.

Vidare anförde

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Jag tror att det är nödvändigt att man på rikspanet följer upp dessa frågor. De är i högsta grad aktuella; det har vi även sett av de tidningsrubriker sådana som »Kris för skogsarbetarna» och »Skogsarbetare blir utan jobb». Här gäller det åtskilliga hundratal arbetare; det är ett faktum och ingenting att nonchalera. Svårigheterna kommer att beröra både arbetare, arbetsledare och tjänstemän inom skogsbruket. Den högggradiga mekaniseringen inom skogsbruket har nu påbörjats, och vissa bolag har meddelat att de kommer att friställa arbetskraft inom en del områden.

Enligt de beräkningar som gjorts angående avverkningar utgjorde dagsverksåtgången år 1965 per skogskubikmeter 0,31 dagsverken. Den kommer att sjunka ytterligare, så att vi år 1975

Svar på fråga ang. nedbringande av olycksfallsriskerna för skogsarbetare

är nere i 0,19 dagsverken och 1980 i 0,15 dagsverken per kubikmeter.

Enligt preliminära beräkningar som gjorts inom Jämtlands län kommer från år 1960 till år 1980 antalet årsanställda skogsarbetare att minska med cirka 52 procent, från 7 849 anställda till 3 750. Dessa siffror är preliminära och avvikelser kan naturligtvis inträffa, men tendensen kan man ändå inte komma ifrån. Det torde råda ungefär samma förhållanden inom de övriga norrlands-länen. Det är framför allt skogsbolagen som nu har satt i gång med denna höggradiga mekanisering inom skogsbruket, och det torde inte dröja länge förrän även det privata skogsbruket måste följa med i den utvecklingen, om det skall kunna hänga med i konkurrensen.

De siffror som jag har lämnat och de beräkningar som har gjorts är sådana, att vi måste förstå att skogsarbetarna känner både oro och otrygghet. Jag har för övrigt själv kontakter med dem och vet hur de reagerar. En kontinuerlig uppföljning av arbetskraftsbehovet från bolag och enskilda inom skogsbruket är därför högst nödvändig för att man i god tid skall kunna säkerställa att de som blir friställda får annat arbete.

Jag är medveten om att arbetsmarknadsstyrelsen gör vad den kan, men den borde också ålägga bolag m. fl. att lämna dessa uppgifter, så att man på ett tidigt stadium kan omskola och omplacera den friställda arbetskraften. Jag har en känsla av att arbetsgivaren hittills inte har skött detta på rätt sätt. Det är framför allt de äldre arbetstagar-na som kommer i kläm. De hänvisas i regel till arbeten med lägre inkomst, om de över huvud taget får något arbete. Det måste kännas hårt att som tack för ett slitsamt arbete behandlas på det sättet. Man frågar sig också om det är riktig politik av företagen att, som många gånger sker vid rationaliseringar, utan vidare avskeda den äldre arbetskraften. Man borde faktiskt kun-

na fordra en annan tingens ordning i vårt trygghetssamhälle.

Den fråga som vi här diskuterar är mycket viktig även ur arbetsmarknads-politisk synpunkt, och vi måste komma till rätta med den. Jag hoppas verkligen att vi också kommer att göra det.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret. Vad jag nu har sagt var inte menat som någon kritik mot arbetsmarknadsstyrelsen utan var mer riktat mot bolag och övriga. Jag skulle vara tacksam om jag kunde få svar på frågan, huruvida regeringen kommer att via arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) ålägga bolag och andra skogsägare att lämna erforderliga uppgifter. Jag tror att det behövs för att man skall komma till rätta med problemet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. nedbringande av olycksfallsriskerna för skogsarbetare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund har frågat, om jag uppmärksammat den kraftiga ökning av antalet svårare olycksfall som den senaste tiden har inträffat vid skogsarbete och vilka åtgärder jag anser man bör vidta för att nedbringa olycksfallsriskerna för skogsarbetarna.

Under det första kvartalet i år har det inträffat ett stort antal svåra olycksfall vid skogsarbete. De flesta olyckorna har hänt i samband med huggningsarbete, och motorsågen är en dominerande olycksfaktor.

Mot denna bakgrund är det av största vikt att intensifiera skyddsarbetet vid skogsavverkningar. Den höga olycksfallsfrekvensen har föranlett arbetarskyddsorganen att i samråd med skogs-

Svar på fråga ang. nedbringande av olycksfallsriskerna för skogsarbetare

styrelsen göra en aktion för att sprida bättre kännedom om de skyddsmöjligheter som finns. Kursprogram med teoretisk och praktisk undervisning har utarbetats, och ca 6 000 skogsarbetare har hittills i år deltagit i sådana arbetarskyddskurser. Arbetarskyddsstyrelsen bedriver i ökad omfattning också en informationsverksamhet bl. a. genom fackpressen och dagspressen. Skogsyrkesinspektionen — vars resurser har förstärkts innevarande budgetår — medverkar vid informationsdagar och kurser för bl. a. de lokala skyddsombuden. Jämsides med denna aktivitet för att öka skyddsmedvetandet på arbetsplatserna bedriver arbetarskyddsstyrelsen en fortlöpande verksamhet med syfte att förbättra skyddsanordningar och tekniska konstruktioner på de arbetsredskap som tillverkas.

Det nya arbetsmedicinska institutet, som började sin verksamhet den 1 juli i fjol, ägnar också stor uppmärksamhet åt arbetsförhållandena för skogsarbetarna. Ett av de första mera omfattande projekt som satts i gång av arbetsmedicinska institutet är en hälsoundersökning av en större grupp skogsarbetare i Norrland. Denna undersökning omfattar en kartläggning av skogsarbetarnas arbetsförhållanden och arbetsmiljö, där självfallet även olycksfallsriskerna kommer att beaktas. Undersökningen har redan fortskridit så långt att arbetet ute på fältet pågår. Inom arbetsmedicinska institutet bedrivs också ett fortlöpande arbete med syfte att få fram sådana tekniska konstruktioner av maskiner och verktyg för skogsarbetet som kan begränsa yrkesskadorna.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det fylliga svaret, som visar att man på olika håll har sin uppmärksamhet riktad på detta problem.

Anledningen till att jag aktualiserade

denna fråga är de många alarmerande rapporterna i pressen om det stigande antalet svåra olycksfall under skogsarbete. Skogen är i dag vår farligaste arbetsplats. Det inträffar tre gånger så många olyckor i skogsarbete som i andra yrken.

I fjol inträffade 8 200 olyckor i skogsarbete i hela landet. Inom norra skogsyrkesinspektionens distrikt, som omfattar de fyra nordligaste länen, inträffade åtta dödsolyckor i fjol, och under det första kvartalet i år har det redan inträffat sju dödsolyckor. Detta är en mycket skrämmande statistik, dubbelt skrämmande därför att det tydligen är de svåra olycksfallen som ökar i skogsarbetet.

Man frågar sig givetvis vad orsaken till olyckorna kan vara. Såvitt man vet är det motorsågarna som svarar för de flesta svåra olyckorna och dödsfallen i skogsarbetet. De inträffar mest under fällningsarbete. Naturligtvis spelar också den högt uppdrivna arbetstakten en stor roll och ger utslag i olycksstatistiken.

Det är tillfredsställande att höra att det nu har startats en intensiv upplysningsverksamhet för att informera skogsarbetarna om de olycksfallsrisker som finns i arbetet och om de möjligheter som står till buds för att skydda sig mot olyckor. Glädjande är också att man startat det arbetsmedicinska institutet och de hälsoundersökningar som där pågår.

En detalj som man uppmärksammar i detta sammanhang är att de svåra olyckorna ofta drabbar de finländska skogsarbetarna. Det kan möjligen bero på svårigheterna att nå ut med upplysningsverksamheten till denna relativt stora arbetargrupp inom skogsbruket på deras eget språk. Sådana språksvårigheter föreligger utan tvivel. Många finländska skogsarbetare har inte lärt sig svenska, och det är därför möjligt att de upplysningskampanjer som startats går förbi denna grupp.

Svar på interpellation ang. underlättande av diplomathustrurs yrkesutövning utomlands, m. m.

Jag vet inte hur man ser på detta problem, men det vore högst önskvärt att man i de kampanjer som förs åtminstone i fackpressen och i dagstidningarna översatte artiklarna till finska, så att informationen nådde ut till denna grupp av skogsarbetare.

Givetvis är det svårt att mäta omfattningen av det produktionsbortfall som drabbar skogsbruket genom de många olyckorna, och det är självfallet också omöjligt att mäta de många mänskliga tragedier som inträffar vid olyckor under arbete i skogen. Jag vill bara här uttala min tillfredsställelse över den skärpta uppmärksamhet med vilken man tydligt följer detta problem, och jag hoppas, herr talman, att det skall resultera i en nedgång av antalet olyckor inom denna yrkesgren.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Justerades protokollen för den 19 innevarande april.

§ 7

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Öhvall enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 19 innevarande april tills vidare.

Herr Öhvall beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 8

Svar på interpellation ang. underlättande av diplomathustrurs yrkesutövning utomlands, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Antonsson har frågat mig, om jag är beredd medverka till

att i möjligaste mån underlätta diplomathustrurnas yrkesutövning utomlands och att utrikesdepartementet som ett led i sin personalpolitik söker beakta de önskemål som härvidlag kan framställas.

Låt mig till att börja med slå fast, att inga svenska bestämmelser finns som hindrar hustrur till våra utsända tjänstemän att ägna sig åt egen yrkesutövning på stationeringsorten, om de så skulle vilja. Det är därför inte heller riktigt att särskilt tillstånd av utrikesdepartementet krävs för att hustrun skall få utöva egen yrkesverksamhet.

Herr Antonsson framhåller själv, att representativa förpliktelser kan försvåra för högre diplomattjänstemäns fruar att utöva ett eget yrke. Här kan jag instämma. Det finns emellertid också andra omständigheter som kan komplicera för en diplomathustru att utöva ett eget yrke.

Hustrun — eller mannen — till en diplomat vistas ju i anställningslandet i sin egenskap av medlem i diplomatens familj och inte primärt för egen yrkesverksamhet. Enligt folkrätten åtnjuter även makan, eller maken, till en diplomatisk tjänsteman immunitet i anställningslandet, d. v. s. hon — eller han — är inte underkastad dess jurisdiktion eller dess beskattning etc. Bakgrunden härtill är som bekant den, att den sändande statens diplomatiska tjänstemän inte skall riskera att på något sätt komma i beroendeställning till vare sig myndigheter eller enskilda i stationeringslandet. Även om vi själva inte har något att invända mot att diplomathustrun utövar ett eget yrke måste vi räkna med att anställningslandet kan inta en annan ståndpunkt som vi måste respektera. Vissa slag av privat yrkesutövning kan också vara sådana, att immunitetsfrågorna blir alltför komplicerade. Andra länder kan helt enkelt vara restriktiva när det gäller arbets-

Svar på interpellation ang. underlättande av diplomathustrurs yrkesutövning utomlands, m. m.

tillstånd för utländska medborgare, vilket kan försvåra eller rent av omöjliggöra egen verksamhet i åtskilliga yrken.

Min egen inställning till att diplomathustrun utomlands skall få utöva sitt yrke är klart positiv. Utrikesdepartementet har också sedan någon tid haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. På initiativ av tjänstemännens fruar pågår en undersökning syftande till att kartlägga antalet yrkesarbetande hustrur inom utrikestjänsten, önskemålen beträffande den egna yrkesutövningen utomlands samt de möjligheter som i praktiken finns till yrkesutövning. Resultatet av denna undersökning, som välkomnats av mig, kan bedömas bli av värde när det gäller att underlätta för dem, som så önskar, att utöva ett eget yrke.

Herr Antonsson har vidare frågat mig, om jag är beredd verka för längre tjänstgöringsperioder för våra diplomatiska tjänstemän vid de delegationer som är särskilt engagerade i förhandlingar i de internationella handelsfrågorna.

Som framhölls i den år 1962 framlagda utredningen om utrikesförvaltningens organisation och personalbehov bör man av de diplomatiska tjänstemännen i första hand kräva en relativt vid allmänorientering snarare än utpräglade specialkunskaper. Vid framläggande för riksdagen av utredningens förslag till organisatoriska förändringar i utrikesförvaltningen anslöt jag mig till denna uppfattning. Den har enligt min mening alltså giltighet.

I en utrikesförvaltning som vår med dess begränsade personalresurser är det av vikt att tjänstemännen från början får en så allsidig utbildning och erfarenhet som möjligt. I själva verket består över hälften av våra utlandsmyndigheter av mindre än tre diplomatiska tjänstemän, vilket framhäver betydelsen av att vi har tillgång till tjänstemän med mångsidig utbildning och

erfarenhet från utrikesförvaltningens olika verksamhetsområden.

Med de principer som tillämpas inom utrikesförvaltningen syftar de första fem årens tjänstgöring därför till att ge tjänstemännen en så allsidig utbildning och förtrogenhet med arbetsuppgifterna som möjligt. Efter denna tid har de i regel börjat förvärva specialkunskaper och erfarenheter vilka vi, för ett rationellt utnyttjande av våra begränsade personalresurser, självfallet tar hänsyn till vid fortsatta placeringar.

De tjänstemän som är verksamma på det handelspolitiska området vid våra delegationer eller inom departementet utgör därvid intet undantag. Som interpellanten med rätta framhåller krävs på detta område specialutbildad personal och en kontinuitet i personalhänseende för fortlöpande bevakning och uppföljning av hithörande ofta komplicerade frågor. Det stora flertalet tjänstemän som är engagerade i detta arbete har också mångåriga erfarenheter från handelspolitiskt arbete i utrikesdepartementet eller på andra utlandsposter. Kraven på speciella kvalifikationer och kontinuitet i personalavseende framstår självfallet som särskilt angelägna i fråga om tjänstemän i chefsställning. I detta avseende kan nämnas att exempelvis cheferna för våra tre delegationer i Bryssel, Genève och Paris innehaft sina nuvarande befattningar i närmare fyra år och dessförinnan under en följd av år tjänstgjort på handelspolitiskt betydelsefulla befattningar inom departementet. Vid den delegation där stora förhandlingar just nu pågår, dvs. Genèvelegationen, har också särskilda hänsyn tagits till behovet av kontinuitet genom att yngre tjänstemän fått stanna kvar längre än vad som normalt skulle ha varit fallet.

Av min redogörelse torde framgå, att de synpunkter som interpellanten framfört i förevarande sammanhang i praktiken blivit tillgodosedda.

Svar på interpellation ang. underlättande av diplomathustrurs yrkesutövning utomlands, m. m.

Vidare anförde:

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens ministern för utrikes ärendena för interpellationssvaret. Låt mig tillfoga att jag också vill tacka för att svaret är så positivt i väsentliga stycken.

Våra utomlands stationerade diplomaters hustrur är antalsmässigt ingen stor grupp. Deras möjligheter till yrkesverksamhet kan därför kanske synas vara ett relativt litet spörsmål, men personligen har jag inte den uppfattningen. Det är väl självklart att varje medborgargrupp, stor eller liten, har rätt att få sina intressen beaktade. Frågan har därtill en icke oväsentlig principiell innebörd.

När vårt land i internationella sammanhang vill skapa opinion mot kvardröjande fördomar och konventioner i fråga om kvinnans sociala status, är det inte oviktigt hur förhållandena gestaltar sig i den svenska utlandsrepresentationen, eftersom utrikesrepresentationen i så hög grad är vårt ansikte utåt och återspeglar vårt eget sociala och kulturella handlingsmönster.

När vi numera här hemma allmänt accepterar principen om den gifta kvinnans rätt till förvärvsarbete synes det mig ligga helt i linje med Sveriges ställning som modernt föregångsland, att man så långt möjligt försöker främja samma princip bland den personal som representerar Sverige utomlands. Att aktivt söka hävda kvinnans möjligheter på arbetsmarknaden även inom den relativt lilla grupp som hustrurna till våra utomlands stationerade diplomater utgör är måhända normgivande i lika hög grad som våra officiella deklARATIONER i internationella sammanhang om kvinnoarbetets sociala värde.

Jag vill därför, herr talman, med tillfredsställelse notera att utrikesministern i interpellationssvaret uttalat att hans

personliga inställning till att diplomathustrun utomlands skall få utöva sitt yrke är klart positiv. Jag bedömer det som värdefullt att den svenske utrikesministern offentligt deklarerar denna principiella uppfattning. Enligt min mening måste detta uttalande tolkas som normbildande för utrikesdepartementets framtida personalpolitik på detta område.

Det framgår vidare av svaret, att utrikesministern välkomnar en undersökning i syfte att kartlägga antalet yrkesarbetande hustrur inom utrikestjänsten och de önskemål om yrkesutövning som kan framkomma samt att utrikesdepartementet är berett att underlätta för dem som så önskar att utöva sitt yrke. Allt detta noterar jag som positivt och som något av ett löfte för framtiden.

Vad jag nu sagt innebär ingalunda att jag skulle brista i förståelse för de svårigheter som ligger i att anställningslandet kan hysa andra åsikter i detta spörsmål. Jag är på det klara med att det kan bli fråga om en svår och fin känslig avvägning mellan det principiella syfte som vi här vill främja som nation och ett samtidigt hänsynstagande till de traditioner som råder inom de länder där vår utrikesrepresentation arbetar. Huvudsaken för mig är dock att utrikesministern här fastlägger en princip, som departementet sedan har att praktiskt söka tillämpa. Jag är övertygad om att utrikesministerns uttalande kommer att välkomnas inte minst av de yngre diplomatfamiljer, bland vilka det blivit alltmer vanligt att hustrun har akademisk eller annan dyrbar utbildning och ekonomiska faktorer gör yrkesutövningen önskvärd. Det måste också upplevas som otillfredsställande av en kvinna med fackutbildning att, måhända av konventionella skäl, möta hinder för yrkesutövning och därmed gå miste om de meriter, de erfarenheter och inte minst de möjligheter till fördjupad kännedom om förhållandena

Svar på interpellation ang. underlättande av diplomathustrurs yrkesutövning utomlands, m. m.

i anställningslandet som ett yrkesarbete otvivelaktigt erbjuder.

Herr talman! Av praktiska skäl skulle jag vara tacksam, om utrikesminister Nilsson ville ytterligare klargöra en formell fråga, som innefattas i interpellationen och i svaret. Hans excellens säger i sitt interpellationssvar att det inte fordras något särskilt tillstånd från utrikesdepartementet för att en diplomathustru skall få utöva yrkesverksamhet. Om jag är rätt underrättad har emellertid praxis hittills varit att utrikesdepartementet har förbehållit sig prövning i varje särskilt fall och dessutom förutsatt tillstyrkande från vederbörandes stationschef. Har praxis ändrats, är jag naturligtvis enbart tacksam.

Herr talman! Det andra ledet i interpellationen gällde frågan om längre tjänstgöringsperioder för de diplomatiska tjänstemännen vid delegationer som arbetar med internationella handelsfrågor. Jag är helt införstådd med att inom den traditionella utrikesförvaltningen — om uttrycket tillåts — tjänstgöringsperiodernas längd och förflyttningarna mellan olika länder är avvägda med hänsyn till önskemålet att tjänstemännen skall kunna tillägna sig en så allsidig utbildning och vid allmänorientering som möjligt. Det har också understrukits i svaret, och jag delar den åsikten.

Jag ifrågasätter emellertid om denna synpunkt har samma relevans i fråga om arbetet inom delegationerna för EFTA, EEC och OECD. Det är här fråga om förvaltningar med mycket speciell inriktning och en långsiktig och invecklad problematik. Jag tror för min del att ökad specialisering och möjlighet till personlig uppföljning av en problematik, som ofta har en mångårig periodicitet och samtidigt undergår ständiga skiftningar, skulle vara önskvärda. Detta talar för längre tjänstgöringsperioder än för närvarande.

Jag kan ta ett praktiskt exempel. En

ung diplomat har specialiserat sig på handelsproblematiken; han har tjänstgjort en tvåårsperiod vid delegationen i Genève eller Bryssel. Jag har då svårt att förstå att han skulle vinna något nämnvärt i utbildningshänseende eller allmänorientering, om han för nästa tvåårsperiod förflyttas till exempelvis något litet land i Latinamerika. Där emot ber jag utrikesministern överväga om det inte skulle vara av allmänt värde och tillföra vår utrikesförvaltning på detta speciella område både ökad allmänorientering och ökad specialisering, om omstationeringar och förflyttningar så långt som möjligt kunde ske mellan de olika delegationerna vid EFTA, EEC och OECD. Då finge vederbörande tillfälle att arbeta med tämligen artskilda problem men ändå inom det speciella område som handelspolitiken utgör. Om sådana omstationeringar ur andra synpunkter är praktiskt möjliga att genomföra — vilket jag inte kan bedöma — tror jag att detta skulle vara en riktig huvudtanke.

Med det anförda ber jag att få upprepa mitt tack till hans excellens ministern för utrikes ärendena för det lämnade svaret.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Beträffande den första frågan som framställdes av herr Antonsson om en påstådd praxis, som nu skulle tillämpas i utrikesdepartementet och som bl. a. skulle innebära att man inhämtade tillstånd, yttranden osv. av den som är chef på stationeringsorten, kan jag bara säga, att en sådan praxis numera icke tillämpas inom utrikesdepartementet. Det är möjligt att den tidigare har tillämpats, men nu går det i varje fall inte till på det sättet.

Beträffande längre tjänstgöringsperioder, särskilt vid våra delegationer vid EFTA, EEC och OECD som herr Antonsson nämnde, kan kanske den en-

Svar på interpellation ang. underlättande av diplomathustrurs yrkesutövning utomlands, m. m.

skilde person, som i lägre grad tjänstgör på någon av de berörda orterna, tycka att han är väl lämpad för sådana uppgifter i all evighet. Men det är inte säkert att man inom utrikesförvaltningens ledning har samma uppfattning om vederbörande. Han kanske avses skola fortsätta att specialisera sig på detta område, och i så fall försöker man naturligtvis att använda sig av den metod som herr Antonsson talade om. Men det kan också hända att man kommer till slutsatsen, att denne man måste skaffa sig en allsidig utbildning, emedan han inte bör fortsätta inom speciellt detta område. I så fall kan det vara riktigt att placera honom i ett litet land utanför Europa — i Latinamerika eller annorstädes.

Det är inte alltid den enskildes öm-döme som är riktigt — det kan t. o. m. hända att han överskattar sig själv. Det får därför ankomma på utrikesledningen att som alla andra välskötta företag placera vederbörande just på den plats där man tror att man kan få största nyttan av hans insatser. Det är, med andra ord, en rent praktisk fråga, där man inte kan gå efter vissa hårt bundna principer utan där man får laga efter läglighet och handla på det sätt som i första hand tjänar den svenska utrikesförvaltningens verksamhet utomlands.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag delar helt utrikesministerns bedömning, att om det vid en förflyttning står klart för stationschefen att vederbörande inte är lämpad för fortsatt tjänst inom sitt speciella område, i detta fall handelsområdet, är det självfallet att en förflyttning är motiverad. Då får vederbörande söka sig in på ett annat område och skaffa sig erfarenheter där.

Men i regel har han ju bakom sig en tvåårig anställning, under vilken han har vunnit erfarenheter, och då bör väl

också hans chef ha hunnit skaffa sig en uppfattning om hans kvalifikationer. Det är de kriterierna, alltså hans intresseinriktning, fallenhet för och kunnighet inom ett speciellt område o. s. v., som jag menar skall vara avgörande och värderas innan en eventuell förflyttning företas.

Om vi nu exempelvis under den närmaste framtiden tar upp förhandlingar i någon form rörande anslutning till EEC, så är det ytterligt angeläget att vi har arbetskraft som är väl orienterad och detaljkunnig på detta område — och det vill jag gärna understryka att vi har. Det är också bland annat av det skälet som jag har tillåtit mig uttala önskemålet om något längre anställningsperioder och att vi bör försöka göra förflyttningarna *mellan handelsdelegationerna*, som ju ändå står varandra relativt nära när det gäller arbetsuppgifter.

Till min första fråga, alltså om tillstånd för en diplomatfru att ägna sig åt yrkesarbete, har jag hämtat uppgifterna ur en skrivelse, som jag här har i min hand. Den kommer från kungl. utrikesdepartementet och är ställd till Utrikesförvaltningens tjänstemannaförening i Stockholm samt är daterad den 17 december 1965. Där står det ordagrant: »Endast i ett relativt fåtal stater, förträdesvis u-länder, förefaller det vara accepterat att de utländska diplomaternas hustrur ägnar sig åt vissa yrken. Departementet måste därför förbehålla sig en prövning in casu, och ett positivt ställningstagande kommer att förutsätta vederbörande stationschefs tillstyrkan.»

Man förbehåller sig alltså en prövning i varje särskilt fall samt stationschefens tillstyrkan. Detta har jag tolkat så att det närmast är fråga om ett medgivande från departementet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Svar på interpellation ang. villkoren för erhållande av lokaliseringpolitiskt stöd

Herr talman! Här är det inte fråga om en tillståndsplikt, utan om en anmälningsplikt, där man har att anmäla till vederbörande att hustrun har för avsikt att ta en yrkesanställning. Detta gör man bland annat därför att det kan ha en viss betydelse ur lönesynpunkt. Riksdagen har nämligen tidigare beslutat om en eventuell lönereduktion för sådan utrikestjänsteman. Jag vill nämna att en sådan reduktion hittills aldrig har tillämpats inom utrikesförvaltningen. Frågan är föremål för utredning inom utrikesdepartementets lönenämnd huruvida så skall ske. Detta säger jag bara som en förklaring till vad som har ägt rum under 1965.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Vi skall väl inte ha någon långvarig polemik i denna fråga. Men som jag uppfattar saken är det en väsentlig skillnad mellan *anmälningsplikt* och den ordning som skisseras i utrikesdepartementets skrivelse till tjänstemannaföreningen, ur vilken jag citerade, och där det heter att departementet *förbehåller sig en prövning in casu* — alltså i varje särskilt fall — »och ett positivt ställningstagande kommer att förutsätta vederbörande stationschefs tillstyrkan». Att anmälningsplikten finns är jag medveten om. Hustruns yrkesarbete påverkar ju löneförmånerna åtminstone formellt — men det är en helt annan sak än prövning och tillstånd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. villkoren för erhållande av lokaliseringpolitiskt stöd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå har frågat mig om jag med ut-

gångspunkt i ärendet rörande lokaliseringstöd åt AB Bröderna Nyström i Mjödvattnet vill redogöra för de krav som enligt min mening efter nu vunna erfarenheter bör ställas på lokaliseringssorten för att stöd skall beviljas.

Först vill jag då nämna att under den tid som den lokaliseringpolitiska försöksverksamheten pågått fram till den 31 mars 1967 har stöd beviljats 250 företag. Stödet uppgår till sammanlagt 383 miljoner kronor varav 88 miljoner i bidrag och 295 miljoner kronor i lån.

Av de företag som fått stöd ligger 237 i norra stödområdet, och dessa har beviljats 301 miljoner kronor i lokaliseringstöd. Till de 13 företag, som ligger utanför stödområdet, har beviljats 82 miljoner kronor i stöd. Av stödföretagen i norra stödområdet utgörs nio av turistanläggningar, som beviljats sammanlagt 6,3 miljoner kronor i form av lån. Antalet industriföretag inom stödområdet som beviljats stöd är alltså 228, och stödet till dessa uppgår till 295 miljoner kronor.

Vad så beträffar de orter där stödåtgärder vidtagits kan nämnas att det finns 72 kommunblock inom norra stödområdet och att lokaliseringstöd gått till företag inom 64 av dessa block. Stödet fördelar sig på 111 olika orter, av vilka 52 är kommunblockcentra. Ungefär två tredjedelar av företagen och av stödet hänför sig till dessa centralorter eller dessa förortsområden. Det är alltså 59 andra orter än kommunblockcentra som berörs av beviljat lokaliseringstöd och på dessa faller omkring en tredjedel av det totala stödet. Av de sistnämnda orterna ligger 18 på större avstånd än 3 mil från blockcentrum men till dem har gått endast åtta procent av det beviljade stödet.

Det bör också noteras att huvudparten av lokaliseringstödet gått till befintliga företag som avser att bygga ut sin verksamhet. Endast 25 av de 228 företagen är nyetablerade inom stödområdet. Av dessa ligger sju i orter

Svar på interpellation ang. villkoren för erhållande av lokaliseringsspolitiskt stöd

med över 10 000 invånare, sju i orter med 3 000—10 000 invånare, sju i orter med 500—3 000 invånare och fyra i orter med under 500 invånare.

Jag har inte funnit anledning att ändra den inställning jag gav uttryck för i princippropositionen hösten 1964 beträffande valet av stödorter, nämligen att man måste vara försiktig med att centralt ange preciserade riktlinjer. I första hand är det ju vederbörande företag som har ansvaret för valet av lokaliseringsort. Vad lokaliseringsorganen har att pröva är om lokaliseringen är så angelägen från samhälls- synpunkt att statligt stöd bör utgå för att göra lokaliseringen möjlig. Lokaliseringsorganen har därvid att beakta inte bara de företagsekonomiska förutsättningarna utan också de sociala skälen samt de samhällskostnader som kan väntas uppkomma vid det ena eller det andra lokaliseringsalternativet. Det är naturligt att man vid dessa avvägningar kan komma till olika resultat beroende bl. a. på om det gäller nylokalisering eller utvidgning av ett på orten redan etablerat företag. Bedömningen kan också påverkas av de nya investeringsarnas storlek i förhållande till de på orten redan nedlagda kostnaderna i enskilda och samhällsleliga investeringar.

Även om det generellt sett förhåller sig så att risken för felinvestering minskar ju större den ort är till vilken lokaliseringen sker, så torde den lämnade redogörelsen visa att en betydande del av stödet gått även till mindre orter. Vid bedömningen av en orts lämplighet som lokaliseringsort torde ortens läge i regionen och den tillgång på service av olika slag som hela regionen erbjuder vara av större betydelse än ortens invånarantal i och för sig. Detta innebär inte att alla orter inom visst avstånd från regioncentrum är lämpliga lokaliseringsorter. I det avseendet måste hänsyn också tas till kommunens utbyggnadsplaner och lämpligheten i övrigt från samhällsplaneringssynpunkt

av ökad satsning på orten. Den problematiken lär inte kunna lösas genom generella regler och det skulle knappast heller vara önskvärt med en sådan ordning. Bedömningen av lokaliseringsärendena från allmän planeringssynpunkt är i första hand en uppgift för de regionala lokaliseringsorganen. I det hänseendet vill jag erinra om att bankoutskottet förklarade sig finna de synpunkter befogade som framförts i en motion av bl. a. herr Gustafsson, innebärande att länets planeringsråd bör ges stort inflytande när det gäller att fastställa de geografiska riktlinjerna för företagslokalisering med samhällets stöd.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):
Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Om jag skall börja där statsrådet slutade, vill jag säga att det är alldeles riktigt att jag varit med om att väcka en motion, där vi sade att planeringsrådets uppfattning borde tillmätas stor betydelse när det gäller att avgöra lokaliseringsärendena. Vi tänkte då att planeringsråden har dels lokalkännedom, dels i många fall personkännedom. Jag vill understryka att jag fortfarande anser att planeringsrådets uppfattning bör tillmätas stor betydelse. Men jag vill inte medge att det skall vara en regel alldeles utan undantag.

Vi har nu några års erfarenhet av lokaliseringsspolitiken, och jag tänkte att det borde vara möjligt för statsrådet att något närmare utveckla vilka principer som han anser böra vara vägledande när det gäller att avgöra om en ort skall godkännas eller inte med hänsyn till de erfarenheter som vunnits under tiden.

I hopp att få något mer konkreta besked föreslog jag att statsrådet som utgångspunkt skulle ta det omdiskuterade och kända ärendet, nämligen ansökan

Svar på interpellation ang. villkoren för erhållande av lokaliseringspolitiskt stöd om lokaliseringsstöd från AB Bröderna Nyström i Mjödvattnet. Detta har statsrådet emellertid sorgfälligt undvikit, och resultatet blev ett svar som egentligen säger bra litet om statsrådets syn på de problem jag antydde i interpellationen.

Det finns emellertid några meningar i svaret som det kan vara anledning att kommentera. Statsrådet säger: »I första hand är det ju vederbörande företag som har ansvaret för valet av lokaliseringsort.» Ja, det är väl så. Det är inte någonting nytt, men jag tycker det är bra att det har upprepats.

I nästa mening säger statsrådet: »Vad lokaliseringsorganen har att pröva är om lokaliseringen är så angelägen från samhällelig synpunkt att statligt stöd bör utgå för att göra lokaliseringen möjlig.» Det är ett påstående som är något svårare att förstå. Det beslut som riksdagen fattat om lokaliseringsstöd innebar, såvitt jag förstår, att riksdagen ansåg att ökad företagsamhet i stödområdet är ur samhällets synpunkt angelägen. Det var ju den uppfattningen som låg bakom hela förslaget till lokaliseringsstöd. Det kan alltså i och med detta riksdagsbeslut anses fastslaget att företagslokalisering inom området är angelägen. Därför är det väl närmast lokaliseringsorganens uppgift i ifrågasvarande lokaliseringsort att ta ställning till frågan, om den ort företagen själv föreslår är olämplig eller inte. Det är en formulering som, såvitt jag förstår, innebär en något mindre restriktiv prövning än den formulering statsrådet använder i svaret.

Statsrådet säger också: »Det är naturligt att man vid dessa avvägningar kan komma till olika resultat beroende bl. a. på om det gäller nylokalisering eller utvidgning av ett på orten redan etablerat företag.» Det är försiktigt uttryckt men kan inte gärna innebära någonting annat än att bedömningen bör vara välvilligare om det gäller ett företag som redan finns på orten. Man

tycker då också framför allt att företagarens egen bedömning i ett sådant fall bör tillmätas stor betydelse. Han har ju redan erfarenhet av hur det är att driva ett företag på orten i fråga.

Statsrådet säger sedan: »Vid bedömningen av en ors lämplighet som lokaliseringsort torde ortens läge i regionen och den tillgång på service av olika slag som hela regionen erbjuder vara av större betydelse än ortens invånarantal i och för sig.» Det kan jag instämma i. Jag skall också be att med instämmande få citera ett annat uttalande, som statsrådet Johansson gjorde i första kammaren 1964 när lokaliseringspolitiken diskuterades. Han sade bl. a. följande: »Jag har tidigare talat om Skellefteåregionen och Örnsköldsvikregionen som expansiva industriregioner, där det emellertid blir en spridning av företagsamheten inom regionen. Där spelar avstånd på 3 à 4 mil inte någon avgörande roll för en lokalisering av också mycket stora företag. Det beror på att man inom regionen har tillgång till den samhällsservice, som människorna i dag efterfrågar.»

Om man skulle bedöma fallet Mjödvattnet och utgå från de två uttalanden av statsrådet som jag nu citerat, skulle det väl genast stå klart att avståndet till tätortsservicen inte är så stort att det ger skäl för avslag. Det är tre mil till Skellefteå stad och två mil till tätorten i Burträsk, vilket håller sig mycket väl inom den marginal som statsrådet angav i sitt nyss citerade yttrande. Lika klart förefaller det att vara att avslag inte kan motiveras med att invånarantalet är för obetydligt; det framgår av statsrådets uttalande i dagens svar.

Fallet Mjödvattnet är enligt min mening ett gott exempel på lokaliseringsärenden, till vilka man har full anledning att ställa sig kallsinnig om det är fråga om en nylokalisering. Förhållandet ter sig emellertid avsevärt annorlunda när det gäller en ganska försik-

Svar på interpellation ang. villkoren för erhållande av lokaliseringpolitiskt stöd

tig utbyggnad av ett redan existerande företag. Som jag nyss har påpekat har företagaren redan erfarenhet av hur det är att driva företag på orten. Han ger sig inte in i någonting osäkert som han inte känner till. Han har vidare en fast arbetarstam, som bor i närheten eller i kringliggande byar. Det dröjer också väsentligt längre innan det blir fråga om mera omfattande investeringar i bostäder om företaget är kvar på sin gamla ort än om det flyttar in till centralorten. Vid en förflyttning blir det säkerligen också svårare att behålla den hittillsvarande arbetarstammen.

Det är rimligt att man ställer frågan: Vad kan ett bifall till en ansökan av detta slag — jag talar om Mjödvattnet bara som ett exempel — innebära för risker? Det är klart att företag ibland tvingas att nedlägga driften, och det kan inträffa även i ett sådant fall. Detta behöver emellertid inte nödvändigtvis betyda att lokalerna inte kommer till användning. Det har visat sig att förekomsten av inflyttningsfärdiga lokaler har haft en mycket stor dragningskraft när det gäller lokalisering. Vi har flera exempel i skellefteåområdet på att nedlagda mejerier har varit avgörande för val av lokaliseringsort.

Men om inte något nytt företag övertar lokalen, vad händer då? Det har sagts att de bostäder som eventuellt kommer att uppföras i så fall blir värdelösa. Detta påstående kan man sätta ett frågetecken för. Det är — som jag nyss har nämnt — endast tre mil till en expansiv centralort. Att pendla tre mil är egentligen ingenting märkvärdigt. Vägen är bra, det förekommer inga bilköer och det finns knappast några sträckor med fartbegränsning. Det kan för all del invändas att de flesta människor inte vill ha så lång väg till arbetet, och det är väl riktigt, men det behövs bara att tillräckligt många vill det för att bostäderna skall efterfrågas och för att det inte skall bli någon förlust. Det är ju fråga om en vacker plats, och

jag är ganska säker på att bostäderna skulle finna köpare.

Jag har uppehållit mig rätt länge vid fallet Mjödvattnet därför att jag tycker att en debatt om hur en lokaliseringsort skulle ligga i förhållande till tätortsservice — det är ju detta problem jag tar upp — får ett konkretare och fastare innehåll, om man har ett verkligt fall som exempel. Jag vill inte alls yttra mig om andra förhållanden som har kunnat inverka på bedömningen i detta fall. Vad vi nu diskuterar är om orter med ungefär samma läge och storlek som Mjödvattnet kan godtas när det gäller att bygga ut ett redan befintligt företag. För min del vill jag svara ja på den frågan, och det skulle vara av stort intresse att höra ett svar även från statsrådet.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Företagen får bedömas från fall till fall. Deras möjligheter, vilka produkter de tillverkar, om det är egna uppfinningar, egna produkter, legoarbeten, vilken omfattning de har, deras framtidsutsikter — alla sådana faktorer påverkar bedömningen när man slutgiltigt tar ställning. Jag är därför inte beredd att generellt säga att »så här kommer vi att göra».

Vi har ju en lokaliseringspolitik som försöksverksamhet under en femårsperiod. Avsikten därmed är att vi skall få erfarenheter. Redan nu har vi naturligtvis vunnit en del erfarenheter som är utomordentligt värdefulla. Vi försöker också följa det spontana utvecklingsmönstret: hur utvecklar sig vår industri, hur bedömer de företag, som vi får kontakt med, lokaliseringsorterna? Förutsättningarna för en lokalisering är också utomordentligt viktiga. Jag har vid åtskilliga tillfällen sagt, även i denna kammare, att vi uppenbarligen får ökande industriregioner även i Norrland, och i det sammanhanget hade jag anledning att — som herr Gustafsson

Svar på interpellation ang. villkoren för erhållande av lokaliseringpolitiskt stöd

i Skellefteå har erinrat om — uttala mig om såväl skellefteå- som örnsköldsviksregionen. Jag har fortfarande den uppfattningen att vi kring dessa centra har en utomordentligt intressant och värdefull regionutveckling. Att man kan ha företag lokaliserade på ett avstånd av 2, 3 eller 4 mil från ett sådant centrum finner jag fortfarande riktigt och rimligt.

Detta förändrar inte min uppfattning i det fall som har åberopats. Man måste bedöma vad som kommer att krävas — om det blir en lokalisering — i fråga om utbyggnad av vad jag vill beteckna som närservice. Vi kan satsa på ett företag i t. ex. Byske. Där har man en utmärkt närservice. Den huvudsakliga servicen i form av lasarett, läroverk, varuhus osv. har man i Skellefteå. Men det vore felaktigt att bortse från vad själva när servicen betyder. Skall man bygga ut ett företag som så småningom för med sig en utbyggnad av samhället och därmed en utbyggnad av när servicen? Det är också en fråga som måste bedömas.

Våra erfarenheter säger oss också att de svårigheter som uppstår i skilda delar av landet har samband med bristen på differentierat näringsliv, dvs. ensidigheten i vårt näringslivs utveckling i vissa områden. Vi kan åberopa exemplen från skogsindustriutvecklingen i vissa delar av vårt land — eller från varvsrörelsen, för att inte undvika att ta det mest aktuella exemplet, där vi kan ställas inför en rad olika problem. Vi har t. ex. frågan om sysselsättningsmöjligheterna för kvinnlig arbetskraft. I områden med brist på differentierat näringsliv uppstår de största svårigheterna att erbjuda exempelvis kvinnlig arbetskraft möjligheter till förvärvsarbete.

Allt detta talar för att vi bör eftersträva att inom regionen åstadkomma ett mera differentierat näringsliv och så långt som möjligt undvika en alltför ensidig näringslivssammansättning. Detta gäller både regioner och enskilda orter.

Här har åberopats ett speciellt fall, som vi nu behandlar. Låt mig då säga att vi också har erbjudit företaget lokaliseringstöd vid en lokalisering i Burträsk. Vår bedömning har nämligen varit och är alltjämt att i denna större tätortsbildning finns den närhetsservice som människor efterfrågar och som alltså inte behöver byggas upp eller förnyas. Vi har från vår sida inte ställt anspråk på att företaget skulle flyttas till huvudorten. Vi kunde lika väl tänka oss en lokalisering med stöd på en ort som ligger längre bort från själva huvudorten men inom regionen och i en mindre tätortsbildning, där det ändå finns vissa betydelsefulla tillgångar.

Vi förde de förhandlingarna trots att planeringsrådet och arbetsmarknadsstyrelsen hade sagt nej. De beredande organen hade sagt nej till lokaliseringen, det känner säkerligen herr Gustafsson i Skellefteå till, men vi ville undersöka alla möjligheter att hjälpa fram företaget. Detta lyckades tyvärr inte, och jag vet inte nu hurudan den fortsatta utvecklingen har blivit.

Men här är det inte de enskilda fallen vi ägnar oss åt. Vi kan givetvis dra vissa slutsatser också av behandlingen av det enskilda fallet med hänsyn till hur vi mera principiellt ser på dessa ting. Och den ledning vi kan få av detta fall är att vi alltjämt är intresserade av lokalisering inom den regionen. Avståndet från en huvudort har inte avgörande betydelse. Men det som jag vill beteckna som närhetsservice tillmäter vi också betydelse. Likaså tar vi hänsyn till vilka möjligheter som finns att i framtiden använda de lokaliteter vi givit bidrag till, om ett företag inte skulle lyckas.

Det finns all anledning att försöka bedriva lokaliseringpolitiken med öppenhet, alltså att inte låsa den till vissa fasta principer. Gör vi det, så får vi också tillfälle att föra en diskussion utifrån de enskilda fallen. Men ingenting i utvecklingsbilden har förändrats sedan 1964 fram till i dag. Och utveck-

Svar på interpellation ang. arbetslösheten bland ingenjörer

lingen är den att det sker en koncentration av företag. Sammanläggning sker till större och mera bärkraftiga enheter, och vi får också ett efter hand växande behov av differentiering inom de regioner som vi är beredda att satsa på.

Vi har sett planeringsfrågorna för framtiden ur dessa allmänna utgångspunkter, och vi tillmäter dem den allra största betydelse. Herr Gustafsson i Skellefteå är också ense med mig om att planeringsråden har stor betydelse. Efter vad jag förstår kommer de också att få en växande betydelse i framtiden. Men planeringsråden kan inte handla utan en samtidig planering i regionerna som går längre och omfattar en allmän investeringsplanering i våra kommuner, sammanställda i regionala planeringsplaner som sedan sammanställs i riksplaner. Där kan vi se hur utvecklingen kommer att gå i skilda områden och där kan vi påverka näringslivets lokalisering men också uppbyggnaden av den så nödvändiga servicen inom områden som vi tror på.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Statsrådet förde in frågan om närhetsservice. Självfallet har denna stor betydelse — det är bara det att om man ställer mycket stora krav på närhetsservicen blir uttalandet att det kan få vara tre eller fyra mil till centralorten ganska värdelöst.

Vad beträffar den närhetsservice som kan behövas i det aktuella fallet, så är det klart att handelsbutik bör finnas och att skolgången bör ordnas. De anställda var emellertid, såvitt jag förstår, fullt nöjda med den närhetsservice som fanns, och kommunen — som ändå har ansvaret för den sortens service — var ju angelägen om att företaget skulle få stöd.

Statsrådet säger att företaget erbjöds att få flytta till Burträsk. Detta betyder alltså att företaget kunde godtas för lokaliseringstöd ur andra synpunkter än förläggningsorten — det får väl an-

ses fastslaget. Förläggningsorten var alltså hindret.

Vi har ju nyss varit helt eniga om att företagarens egen bedömning skall spela stor roll. I detta fall är företagaren — jag har haft diskussioner med honom — fullt på det klara med att det för hans vidkommande är en fördel att få vara kvar på orten, framför allt därför att han då kan vara säker på att få behålla den arbetarstam han har och som han är angelägen att ha kvar. Flyttar han företaget till Burträsk får han väl behålla en del av de anställda, men det är ingalunda säkert att alla stannar i företaget.

Detta var alltså företagarens bedömning. Och jag tycker att just i ett sådant här fall, där vederbörande drivit företaget i flera år och har erfarenhet av verksamheten, bör företagarens egen bedömning tillmätas mycket stor betydelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. arbetslösheten bland ingenjörer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat dels om jag kan upplysa kammaren om hur många personer med teknisk utbildning som går arbetslösa, dels vilka åtgärder som planeras för att lösa de problem som drabbat ingenjörskåren, dels ock om jag vill medverka till att det upprättas ett nytt statistiskt utgångsmaterial som kan underlätta prognosverksamheten rörande personalbehoven inom den tekniska sektorn.

Den nedgång i efterfrågan på arbetskraft som skedde under år 1966 avsåg främst arbetskraft utan yrkesutbildning. Efterfrågan sjönk emellertid också på yrkesutbildad arbetskraft, även sådan

Svar på interpellation ang. arbetslösheten bland ingenjörer

med mer omfattande yrkesutbildning. En följd av denna utveckling har blivit en efter hand ökad tillgång på vissa yrkeskategorier som det under en följd av år rått stor brist på.

Under hösten 1966 undersökte statistiska centralbyråns prognosinstitut arbetsmarknadsläget för ett antal personalgrupper med mer omfattande yrkesutbildning. Undersökningen visade för flera av de undersökta grupperna en förbättrad tillgång på arbetssökande jämfört med hösten 1965. Beträffande nyexaminerade ingenjörer konstaterades en klar förändring i denna riktning. Förändringen var störst i fråga om institutsingenjörer, något mindre i fråga om gymnasieingenjörer; minst var den i fråga om civilingenjörer. Tendenserna var likartade för samtliga facklinjer. Jag vill framhålla att prognosinstitutets undersökning visade ökad tillgång på sökande även i fråga om andra personalgrupper såsom gymnasieekonom, vissa naturvetare och flera grupper med utbildning för arbete inom jord- och skogsbruk. Någon senare undersökning av detta slag har inte gjorts, men med det arbetsmarknadsläge vi haft de senaste månaderna kan man anta att den under hösten 1966 iakttagna förändringen i viss utsträckning har förstärkts.

Den konstaterade ökningen av antalet arbetssökande ingenjörer sammanhänger naturligtvis inte bara med den dämpning i konjunkturen som har inträffat. Anledningen är också utbyggnaden av den tekniska utbildningen under 1960-talet. Ett uttryck härför är att antalet förvärvsarbetande ingenjörer på arbetsmarknaden mellan åren 1960 och 1965 ökat från 80 000 till 110 000 eller med 30 000.

Arbetsmarknadsstyrelsen har upplyst att det i mitten av februari i år fanns 679 personer med teknisk utbildning anmälda som arbetslösa vid arbetsförmedlingarna. Av dessa hörde på grund av utbildningens inriktning eller tidi-

gare arbete 277 hemma inom byggnads- och anläggningsverksamheten och 200 inom den mekaniska verkstadsindustrin. I mitten av mars var hela antalet arbetslösa med teknisk utbildning 653. Från aprilräkningen av de arbetslösa föreligger ännu inte några uppgifter. De siffror jag här har nämnt innefattar också en del grupper med lägre teknisk utbildning. Om man jämför med förhållandena inom andra yrkeskategorier kan arbetslösheten bland de i interpellationen berörda grupperna betecknas som låg. På grund av arbetsmarknadsläget har en del ingenjörer och tekniker temporärt tagit lärarvikariat och andra anställningar som utbildningen inte direkt varit inriktad på. Härigenom har bristen på arbetskraft minskat inom dessa sektorer.

För att underlätta arbetsplaceringen av arbetslösa ingenjörer, främst nyexaminerade sådana, har arbetsmarknadsverket i samarbete med bl. a. skolöverstyrelsen under de senaste månaderna satt i gång påbyggnadskurser av olika slag. Sålunda har anordnats kurser i produktionsteknik, anläggningsteknik, husbyggnadsteknik, betongteknik, allmän konstruktionsteknik och arbetsstudieteknik. Kurstiderna varierar. För närvarande deltar 470 personer i sådana kurser. Jämsides härmed har de arbetsförmedlande åtgärderna intensifierats. Särskild arbetsmarknadsinformation har under första kvartalet i år tillhandahållits de utryckande värnpliktiga. Sådan information har i början av denna månad även riktats till de grupper som i vår examineras från olika tekniska skolor. Liknande information ges för övrigt också andra utbildningsgrupper.

Utgångsmaterialet för prognosverksamheten rörande personalbehoven inom den tekniska sektorn utgörs av 1960 års folkräkning. Där finns uppgifter om ålder, kön, yrke, utbildning och näringsgren. Motsvarande uppgifter kommer enligt nuvarande planer att inhäm-

Svar på interpellation ang. arbetslösheten bland ingenjörer

tas också i samband med 1970 års folkräkning.

Frågan om det mer långsiktiga behovet av ingenjörer är av stort intresse för såväl utbildnings- som arbetsmarknadsmyndigheter. Frågan intresserar givetvis också den som överväger att utbildas sig för ingenjörsyrket. Det är därför angeläget att detta långsiktiga behov snarast möjligt närmare analyseras och belyses. Arbetet härmed pågår redan inom prognosinstitutet; bl. a. gjordes sommaren 1966 en intervjuundersökning med ledande personal inom ett 40-tal företag. Undersökningen hade närmast karaktär av provundersökning avsedd att kartlägga de problem som möter vid ett försök att belysa ingenjörernas arbetsmarknad. Avsikten är att intervjuundersökningen skall följas av en undersökning som syftar till att för relevanta arbetsområden kartlägga arbetsuppgifternas art och däremot svarande utbildningskrav. En sådan undersökning är emellertid både komplicerad och tidskrävande.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber först att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

Det är frestande att inleda med att ge en ledarskribent i ett nummer från förra året av Teknisk Tidskrift en liten vänlig replik. Ledarartikeln andas litet surhet över politikernas relativt ringa intresse för teknikerna, för de tekniska problemen och för teknikens roll i samhället. Ledarskribenten ansåg t. o. m. att vi ägnade oss mer åt trivialiteter av typen mellanöl än åt de s. k. stora frågorna. Denna lilla interpellationsdebatt kan kanske i någon mån tillfredsställa åtminstone den här ledarskribenten när vi försöker penetrera de personliga problem som en tekniker i dag kan uppleva.

Inrikesministerns svar är så till vida

tillfredsställande att jag på de flesta punkter finner instämmanden. Dock tolkar jag svaret så att inrikesministern inte vill göra så stor sak av den aktuella teknikerarbetslösheten. Jag kan naturligtvis förstå om han vill se situationen så positiv som möjligt. Men det går kanske något långt när han, särskilt i början, försöker skriva så positivt att formuleringen blir något kryptisk: »Undersökningen visade för flera av de undersökta grupperna en förbättrad tillgång på arbetssökande jämfört med hösten 1965.» Här har han alltså försökt vara så positiv att verkan nästan har blivit den motsatta. Också i de följande meningarna ser jag mellan raderna att man har försökt skriva så positivt att det nästan är svårt att tolka vad som egentligen menas. Men det är ju småsaker i den stora frågan.

Det är kanske riktigt att teknikerarbetslösheten är tillfällig. I diskussionen om orsakerna har man nämnt att den skulle bero på en konjunktursvacka, på strukturrationaliseringen och på att företagen avvaktar dels när det gäller investeringar — vissa investeringar är de tvingade att inställa på grund av den 25-procentiga investeringsavgiften, men detta förhållande skall jag inte närmare gå in på — dels när det gäller rekrytering. »Anställningsstopp» är ett uttryck som vi i dag dess värre ofta möter; alldeles särskilt ofta har vi mött det efter förra årets avtalsrörelse.

Hela frågan har emellertid ett vidare perspektiv. Vilket är det långsiktiga behovet? Genom de beslut som fattats under de senaste åren kommer antalet utbildade tekniker att öka avsevärt. Det kan bl. a. nämnas att antalet yrkesverk-samma väg- och vattenbyggare — d. v. s. högskoleingenjörer — i dag är 3 700. År 1975 är de 5 400 enligt prognoserna. Dessa vågar t. o. m. uttala sig om år 2 000, då antalet skulle vara 13 000. Antalet arkitekter är i dag 1 600, år 1975 beräknas de vara 2 500 och — fortfarande enligt prognoserna — omkring

Svar på interpellation ang. arbetslösheten bland ingenjörer

sekelskiftet 7 000. Antalet tekniker på alla nivåer ökar med mycket stora tal, och det sias om att vi år 1980 har ett totalt antal ingenjörer av cirka 350 000, av vilka 250 000 är fackskoleingenjörer.

Här är det alltså fråga om mycket stora investeringar av samhället och den enskilde. Med tanke på dessa stora investeringar finns det alla skäl att ägna problemet största uppmärksamhet. Lösningen på längre sikt kan inte vara omskolning. Det är vad vi försöker med i dag, men vi kan inte tänka oss att i längden klara denna fråga på det sättet. Det vore än mindre lyckligt om allt fler tekniker skulle rådås att söka sig utomlands; enligt en notis i Svenska Dagbladet i dag rekommenderas de 200 högskoleingenjörer som examineras i vår och är utan arbete att göra så eller studera vidare. Det är kanske ett litet tveivelaktigt råd på längre sikt.

Här gäller det framför allt att ompröva utbildningsexpansionen men naturligtvis också att satsa på yrkes- och studievägledningen. Vi måste vidare tillgodogöra oss alla de välutbildade tekniker som vi ändå får. Det krävs då att vi skapar förutsättningar för vår industri och vårt övriga näringsliv att utvecklas på ett sunt sätt. Jag skulle förmoda att inrikesministern och jag skulle kunna bli rätt oense om medlen, men jag vill ändå framhålla att här gäller det att skapa förutsättningar så att våra svenska företag kan konkurrera med företaget i andra länder. Det aktualiserar åter frågan om vårt skattesystem, om företagens lönsamhet och konkurrenskraft, om inflationen. Vi har emellertid i teknikerna en resurs som kan möjliggöra en större och kraftigare satsning på den tekniska forskningen, vilken i sin tur på ett avgörande sätt kan inverka på industrins förmåga att hävda sig internationellt.

Herr talman! Inrikesministern har i slutet av svaret berört frågan om det långsiktiga behovet och hänvisar till ett utredningsarbete som pågår inom

prognosinstitutet. Jag är dock något tveksam om huruvida denna utredning i första hand behandlar denna större och mera långsiktiga fråga. Såvitt jag vet inriktas dess arbete särskilt på att ge synpunkter på den s. k. substituerbarheten, d. v. s. möjligheten att utnyttja personal med olika slags utbildning för samma slags arbetsuppgifter, och det är inte riktigt detsamma. Därför skulle jag vilja föreslå att syftet med detta utredningsarbete kollationeras.

Situationen för teknikerna, och alldeles särskilt för de nyutexaminerade och dem som för närvarande går på tekniska skolor runt om i landet, är mycket allvarlig. Jag förutsätter att alla goda krafter med inrikesministern i spetsen medverkar till att hela denna fråga snarast analyseras och att lämpliga åtgärder vidtages.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! I början av denna riksdag väckte jag tillsammans med några komrater i folkpartiets riksdagsgrupp en motion som behandlade behovet av snara åtgärder för att friställda tjänstemän, däribland ingenjörer, skulle få stöd och hjälp i sin strävan att återgå till förvärvsarbete. Motionen har ännu inte slutbehandlats av riksdagen. Inrikesministerns rapport i svaret om de åtgärder som nu har vidtagits av bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen är tillfredsställande, men jag anser att ytterligare intensifiering av dessa åtgärder kan bli nödvändig i framtiden.

Prognosinstitutet inom statistiska centralbyrån försöker kartlägga det mera långsiktiga behovet av ingenjörer, säger inrikesministern, som i anslutning därtill också framhåller att detta behov snarast möjligt bör analyseras och belysas. Mot slutet av interpellationssvaret framhåller inrikesministern emellertid att undersökningen är komplicerad och tidskrävande. För mig framstår det som synnerligen angeläget att resultatet av denna undersökning kommer så

Svar på interpellation ang. arbetslösheten bland ingenjörer

snart som möjligt. Frågan är om inte prognosinstitutets personella resurser behöver förstärkas.

I detta sammanhang skulle jag vilja ta upp en sak som prognosinstitutet gav publicitet åt för någon månad sedan. Man räknade fram antalet ingenjörer år 2 000 till en miljon. På ingenjörshåll har man reagerat mot denna sifferlek. Att bara lämna en sådan uppgift utan att närmare förklara vad den innebär anser man skapar en kanske onödigt skräckstämning — särskilt i dagens läge. Vi måste utgå från att i en framtid kommer utbildningsnivån över hela linjen att ligga på ett högre plan än den gör för närvarande. Ingenjörsutbildning av olika slag kommer att finnas hos yrkesarbetare som nu i det fallet har en mycket kortare och mindre omfattande utbildning. Det betyder att ingenjörsgreppet då får ett helt annat innehåll. Man kan alltså räkna med en annan bredd på ingenjörsutbildningen i framtiden, vilket naturligtvis blir till nytta för vårt näringsliv och vårt folk. I likhet med tidskriften *Industritjänstemannen*, som är organ för *Industritjänstemannaförbundet*, kan man därför ifrågasätta om prognosinstitutet gör rätt i att publicera dylika framräknade siffror utan att närmare belysa dem och utan att sätta in dem i det rätta sammanhanget. Jag tror därför att det är angeläget att prognosinstitutet får möjlighet att ägna sig åt mera närliggande uppgifter som kan vara till ledning för den aktuella bedömningen. På det sättet kanske man inom inte alltför avlägsen framtid kan lägga fram det underlag som myndigheterna behöver för att kunna ta ställning till denna mycket viktiga fråga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag vill först säga till herr Wennerfors att när jag i början av mitt svar talar om att den undersökning, som gjordes 1966, för flera av

grupperna visade förbättrad tillgång på arbetssökande jämfört med hösten 1965, så var inte avsikten på något sätt att söka skönmåla dagens situation. Det var endast ett konstaterande av att en förändring hade skett mot bakgrunden av det bristläge som rådde i fråga om tekniker under förra delen av 1960-talet. Den förändringen har gått längre efter 1966, så att vi nu har ett visst överskott, en viss arbetslöshet bland teknikerna.

Jag delar herr Wennerfors' uppfattning att lösningen på problemet för dem som i dag saknar ordinarie sysselsättning inte är omskolning; i vissa fall är detta en lösning, men det är inte den slutgiltiga lösningen av problemet. Å andra sidan kan det tänkas att påbyggnadskurser skulle vara lämpliga framför allt för de grupper av unga ingenjörer som nu kommer ut från våra tekniska gymnasier o. s. v. En företagsledare i Göteborg sade t. ex. att man skulle behöva ett ganska stort antal data-tekniker och dataoperatörer. Han ansåg alltså att om man tog sig an de ny-examinerade skulle dessa kanske med några månaders kompletteringsundervisning bli lämpliga för sådana uppgifter. Där fanns det sannerligen efterfrågan.

För ett par dagar sedan var jag nere i Blekinge och såg bl. a. omskolningsverksamhet. Man hade i omskolningskurserna placerat ingenjörer som just blivit klara med sin utbildning men inte omedelbart kunnat få plats. De fick praktisera i ingenjörarbete, skall vi säga i en påbyggnadskurs, som de säkerligen kommer att ha mycket stor nytta av för framtiden. Detta visar att arbetsmarknadsmyndigheterna snabbt har försökt vidtaga åtgärder som är lämpliga och ändamålsenliga med hänsyn till de nya grupper av arbetslösa som tillkommer på grund av utvecklingen i vårt samhälle.

Till sist gällde det prognosinstitutets utredning. Jag har i min hand brevet

Svar på interpellation ang. isolering på grund av smittorisk

från statistiska centralbyråns generaldirektör, där denne talar om prognosinstitutet och dess pågående utredningsverksamhet. Han säger att det knappast finns anledning tro att den tekniskt utbildade arbetskraften på något längre sikt skulle möta större svårigheter på arbetsmarknaden än andra arbetstagar-kategorier. Tvärtom har man anledning räkna med att det på allt fler arbetsområden kommer att behövas arbetskraft med teknisk grundutbildning. Denna fråga är emellertid under utredning inom prognosinstitutet, som på sitt program har en specialundersökning beträffande tekniskt utbildad personal. Arbetet har hittills, säger generaldirektören, koncentrerats på att belysa tillgångssidan, alltså tillgången på teknisk personal — nu måste man gå över till att belysa efterfrågesidan. Detta förutsätter mycket tidskrävande fältstudier. Man måste undersöka arbetets art och däremot svara utbildningskrav. Därför kan inte resultat väntas föreligga omedelbart. Ett av de verkligt svåra problemen är att förutse och i utbildningsmässiga termer precisera vad den pågående tekniska utvecklingen och kommande utvecklings- och forskningsarbeten kan väntas medföra. Jag tror att detta är mycket riktigt och även viktigt.

Jag delar herr Nihlfors' uppfattning att det behövs ett aktivt studium av vederbörandes möjligheter för framtiden. Genom att direkt återge brevet från statistiska centralbyråns chef har jag velat redovisa hur man där ser på dessa problem. Jag tror att vi måste ha tålamod och räkna med att detta får ta en viss tid. Självfallet är vi intresserade av och kommer att medverka till att arbetet påskyndas, i den mån man behöver mera personal och hjälp vid utredningsarbetet.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att även inrikesministern 4* — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 23*

anser, att omskolning inte är lösningen på det stora problemet. Men när inrikesministern kommer in på omskolningskurserna talar han med ett sådant engagemang att tankarna går till en av »Staffans stollar» i Svenska Dagbladet. Två mammor samtalar och den ena av dem säger: »Nu har min Kalle gått igenom skolan. Nu är det bara omskolningskursen kvar.» Detta är väl inte någon lämplig framtid.

Gäller det påbyggnadskurser skall man kanske inte kalla det omskolning — då får vi väl kalla det för någonting annat.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Vi ser till vad som är ändamålsenligt, och det är ju detta som är det viktiga. Jag har nämnt att det av en grupp på cirka 110 000 personer är 600 som i dag står anmälda hos arbetsförmedlingarna. Problemet är alltså inte i detta avseende så stort.

För dem som utexamineras är det självfallet ett problem, eftersom det inte är säkert att de omedelbart kan få anställning. Vad är då ändamålsenligt att göra? Vi är inte på denna punkt bundna vid formerna. Kalla gärna de kurser som ingår i omskolningsverksamheten för kompletteringskurser. Det är i alla händelser för de aktuella teknikerna värdefulla kunskaper som därvid meddelas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på interpellation ang. isolering på grund av smittorisk

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Ullsten har i en interpellation berört vissa förhållanden i samband med isolering av smittbärare

Svar på interpellation ang. isolering på grund av smittorisk

och frågat, om jag ämnar lägga fram förslag till lagstiftning på området, som innebär att de sjukdomar som kan föranleda isolering på grund av smittorisk definieras klarare, samt om jag är beredd att vidta sådana åtgärder att hälsovårdsnämndernas beslut om isolering i tveksamma fall omgående blir prövade i högre instans och att skyldigheten att ge besvärshänvisning iakttas. Slutligen har herr Ullsten frågat, om jag avser att förorda sådana ändringar i nuvarande bestämmelser att den som isoleras på grund av smittorisk får full ersättning både för hela inkomstförlusten och för de kostnader som isoleringen förorsakar.

En utredningsman avgav hösten 1966 ett betänkande (SOU 1966:50) med förslag till smittskyddslagstiftning, vilken är avsedd att ersätta bl. a. 1919 års epidemilag. Betänkandet bearbetas inom socialdepartementet med sikte på proposition till nästa års riksdag.

De sjukdomar som kan föranleda isolering av smittbärare är angivna i epidemilagen. Några av sjukdomsbenämningarna är föråldrade, och medicinalstyrelsen har i vissa fall preciserat deras innebörd enligt modern medicinsk terminologi. Kungl. Maj:t kan förordna att epidemilagen varaktigt skall tillämpas i fråga om andra smittsamma sjukdomar än de i lagen uppräknade. Något sådant förordnande har hitintills inte meddelats. Länsstyrelserna kan för begränsad tid förordna att epidemilagen skall få lokal tillämplighet, när någon annan smittsam sjukdom än den som lagen omfattar vinner stor utbredning eller uppträder i elakartad form.

Det i betänkandet framlagda förslaget till smittskyddslag innehåller inte någon förteckning över sjukdomar som lagen skall omfatta. Utredningsmannen föreslår i stället att Kungl. Maj:t i en smittskyddskungörelse bestämmer vilka sjukdomar lagen skall vara tillämplig på.

I förslaget till smittskyddskungörel-

se uppräknas på ett uttömmande och klarläggande sätt de allmänfarliga sjukdomar, som kan medföra isolering på grund av smittoriskerna. Förändringar i den epidemiologiska bilden i landet kan föranleda att nya sjukdomar fogas till förteckningen. Den föreslagna ordningen bör vara ägnad att skapa klarhet om rättsläget.

Vad gäller herr Ullstens fråga om prövning av hälsovårdsnämndernas beslut i högre instans och om besvärshänvisning vill jag säga, att besluts- och besvärifrågorna givetvis kommer att ägnas uppmärksamhet under arbetet på en ny smittskyddslagstiftning.

Bestämmelser om ersättning åt smittbärare finns i en lag av år 1956. Smittbärare som på grund av myndighets beslut enligt epidemilagen, livsmedelsstadgan eller mejeristadgan underkastas observation, isolering eller annan inskränkning i sitt arbete äger rätt till ersättning av statsmedel. Under de första 90 dagarna anses vederbörande som tillfällig smittbärare. Ersättning utgår under denna tid för resor och för inkomstbortfall. Ersättningen för inkomstbortfall motsvarar sjukpenningen enligt lagen om allmän försäkring. Ärenden om ersättning åt tillfällig smittbärare handläggs av de allmänna försäkringskassorna.

Efter 90 dagar betraktas vederbörande som kronisk smittbärare och därvidtar andra bestämmelser vid. Smittbäraren kan av länsstyrelsen tillerkännas ersättning för inkomstbortfall och annan förlust efter en skälighetsprövning av föreliggande behov, förlustens storlek och övriga omständigheter. Enligt uttalanden i 1965 års statsverksproposition bör man räkna med att smittbäraren även efter 90 dagar får en kompenstation för inkomstbortfall som motsvarar hans sjukpenning. När ingripandet sträcker sig över så lång tid att man skäligen kan begära att smittbäraren söker bereda sig utkomst genom lämpligt arbete, bör enligt nämnda uttalan-

Svar på interpellation ang. isolering på grund av smittorisk

den en reduktion kunna vidtas. Endast undantagsvis bör dock reduktion komma i fråga innan ett år förflutit från ingripandet. Riksdagen gjorde ingen erinran mot dessa uttalanden. Helt nyligen har Kungl. Maj:t i enlighet härmed beslutat om ersättning motsvarande sjukpenningen åt en kronisk smittbärare, som besvärat sig över att länsstyrelsen tillerkänt honom lägre ersättning. Jag anser att bestämmelserna om ersättning åt smittbärare med denna rättstillämpning ger ett tillfredsställande resultat.

Vidare anförde:

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på mina frågor, av vilka den första alltså gällde huruvida socialministern var beredd att lägga fram förslag till ny lagstiftning som innebär att sjukdomar, som skall kunna föranleda ingripanden och isolering, skall bli klarare definierade i lagen. Herr Aspling svarar med en hänvisning till det utredningsförslag om ny smittskyddslag som har framlagts och anför: »Den föreslagna ordningen bör vara ägnad att skapa klarhet om rättsläget.»

Jag har uppfattat detta uttalande så, att socialministern alltså instämmer i huvudsynpunkterna i denna utredning. Det förslaget har emellertid, såvitt jag har kunnat bedöma, mötts av mycket blandad kritik i expertkretsar. Det finns de som menar att förslaget inte utan mycket genomgående omarbetning över huvud taget kan läggas till grund för en ny lagstiftning. Området är ju tekniskt mycket svårt, och jag vill inte ha några bestämda åsikter på alla punkter, men några av de invändningar som experterna har fört fram tycker jag ändå man vågar bedöma även ur lekmannasynpunkt.

Det är alldeles självklart att vi måste ha en lagstiftning som möjliggör för

oss att ha ett skydd mot smittsamma sjukdomar. Det är också möjligt att en sådan lagstiftning måste innehålla tvångsingripanden. Men samtidigt som man konstaterar det måste man även ha klart för sig att tvångsingripanden av den typ, som kan förekomma enligt den nuvarande epidemilagen och som förutsätts kunna ifrågakomma även i den nya, innebär ett mycket allvarligt administrativt frihetsberövande med långtgående konsekvenser för den enskilde, minst lika långtgående som eller i varje fall jämförbara med de ingripanden som kan göras enligt nykterhetsvårdslagen och den nyligen antagna lagen om psykisk vård i vissa fall. Det är klart att motiven för ingripandena är helt artskilda, men konsekvenserna för den enskilde blir ju i princip desamma.

Tre förutsättningar måste enligt min mening uppfyllas om man skall kunna acceptera tvångsintagning på sjukhus eller isolering på annat sätt, t. ex. i hemmet. För det första måste åtgärden så långt det över huvud taget är möjligt vara medicinskt nödvändig. För det andra får bedömningen av frågan om när ett ingripande skall ske inte bli skönsmässig eller beroende av en under hand utvecklad praxis. Ingripandena måste ha klart stöd i av riksdagen och Kungl. Maj:t gemensamt antagen lag. För det tredje måste den som blir föremål för åtgärder, som innebär att vederbörande i de flesta fall tvingas att helt avstå från att fullfölja sitt arbete, få ersättning både för hela det inkomstbortfall som han eller hon drabbas av och för de extra kostnader som vederbörande drar på sig för att kunna efterkomma beslutet om intagning eller isolering. Dessa förutsättningar är såvitt jag förstår nödvändiga både för att åtgärden skall motsvara det allmänna rättsmedvetandet och för att — det är inte det minst viktiga — det skall kunna skapas en känsla av förtroende mellan å ena sidan den smittade och å andra sidan de hälsovårdande myndig-

Svar på interpellation ang. isolering på grund av smittorisk

heterna och läkarna. När det gäller den första förutsättningen, att åtgärden skall vara nödvändig, så är det många som har ifrågasatt om det villkoret uppfylls av det nya förslaget och för övrigt även om det uppfylls i den epidemilag som vi har för närvarande, i varje fall så som den tillämpas. Syftet med en isolering är ju att man skall kunna hindra att smittan överförs från den isolerade till andra. Det viktiga för beslut om isolering måste alltså vara hur smittan överförs. För vissa sjukdomar sker överföringen genom direkt beröring från person till person, i andra fall är smittan luftburen. I dessa två fall — för att bara ta de exemplen — förefaller isolering motiverad. Man kan genom att tvinga en person att vistas på sjukhus eller att inte lämna sin bostad hindra att han genom kontakt med andra människor överför smittan.

I andra fall överförs smittan bara indirekt, t. ex. via insekter, genom fekala föroreningar av vatten eller genom blodöverföringar i olika former. I dessa fall är det givetvis högst diskutabelt om en isolering fyller någon uppgift över huvud taget.

På läkarhåll menar man t. ex. att i de fall där smittan överförs vid blodtransfusioner eller injiceringar det innebär en större risk om personen i fråga vistas på sjukhus än om han inte gör det. När det gäller smitta som förorsakas av föroreningar genom avloppsvatten, är det bara för den händelse att det sjukhus eller den sjukhusavdelning som vederbörande ligger på har reningsanordningar för att rena avloppsvattnet som denna vistelse har någon betydelse. Annars kan han lika gärna vistas någon annanstans. Det är relativt få sjukhusavdelningar som har sådana anordningar. När det gäller många av de sjukdomsgrupper som enligt både den nuvarande lagen och det nya lagförslaget skall motivera isolering, sker smittan på detta indirekta sätt. Det resultat man vill åstadkomma genom ingripandet kan

man alltså inte uppnå, varför tvångsåtgärder med alla de konsekvenser som de har för den enskilde i många fall kanske varit onödiga.

Det är möjligt att de nya bestämmelserna är tänkta att tillämpas på ett av två sätt: antingen skall alla de sjukdomar som förekommer inom de uppräknade grupperna kunna föranleda isolering, eller också skall det ske en bedömning från fall till fall med hänsyn till smittrisken. Båda dessa lösningar är enligt min mening otillfredsställande. Den ena för att den kan leda till onödiga ingripanden, den andra för att den klarhet i lagstiftningen om vilka sjukdomar som kan motivera isolering, som jag efterlyste i min interpellation, inte kommer att finnas. Det riktiga måste därför vara att man i stället för den relativt allmänna karakteristik av vissa sjukdomsgrupper som finns i förslaget med hjälp av t. ex. medicinalstyrelsens klassifikationssystem gör en detaljerad beskrivning av vilka varianter som kan motivera långtgående ingripanden. Först då kan man hävda, som socialministern gör i sitt svar, att man har skapat klarhet om rättsläget.

Det finns också en annan invändning mot denna tanke, i varje fall om man har ambitionen att vi skall ha ett klart rättsläge; beskrivningen av vilka sjukdomar som skall kunna föranleda tvångs-ingripanden — frihetsberövanden — bör inte finnas i en kungörelse, den bör finnas i en lag.

Det rör sig här om frihetsberövanden som i många fall blir långvariga, frihetsberövanden som i själva verket blir allvarligare än de som kan föranledas av mycket grova brott. Jag kan inte påminna mig att vi på något annat område har ett tillstånd där man kan göra sådana ingripanden med stöd av en kunglig kungörelse. Det förefaller alldeles självklart att bestämmelserna måste finnas i en lag. Annars riskerar man glidningar i praxis som medför att tillämpningen snart kanske kommer att

Svar på interpellation ang. isolering på grund av smittorisk

vara sådan att den inte alls har stöd vare sig i lagens anda eller i dess bokstav. Därför menar jag att rättssäkerhetens krav måste vara så stora att man inte kan acceptera det förslag som socialministern — om jag har fattat honom rätt — stöder i sitt interpellationssvar.

Min andra fråga gäller handläggningen av besvärsärenden. Socialministern säger att saken skall ägnas uppmärksamhet i arbetet på den nya lagen. Här är det såvitt jag förstår alldeles nödvändigt med radikalt nya regler. För närvarande kan länsstyrelsen faktiskt ta upp till två månader på sig för handläggningen av ett ärende gällande en person som hemställt att få hälsovårdsnämndens beslut om isolering prövat av länsstyrelsen. När beslutet i anledning av hans överklagande kommer honom till handa är isoleringen i de flesta fall redan hävd av medicinska skäl. Möjligheten att överklaga blir därför i själva verket illusorisk. Och det blir inte bättre av att hälsovårdsnämnderna tyvärr alltför ofta i samband med ett beslutsmeddelande glömmer att påpeka att vederbörande har möjlighet att få ärendet prövat. Det är en sak som han kanske får reda på då överklagandetiden har förflutits.

Jag tycker att det kunde ha varit skäl för socialministern att på den punkten göra ett uttalande som kunde skapa bättre ordning. När så inte nu har skett hoppas jag att det uttalandet kommer i samband med det nya lagförslaget.

Inte heller den tredje förutsättningen för ett accepterande av tvångsingripanden — ersättningen — tycker jag uppfylles för närvarande. Nu får den som isolerats ersättning enligt sjukförsäkringslagen, d. v. s. sjukpenning, barntilllägg o. s. v. Detta framgår av svaret. Om isoleringen varar mer än 90 dagar blir vederbörande utförsäkrad. Då blir det länsstyrelsens sak att pröva hur mycket han skall ha i ersättning — och det är en prövning som sker efter behovsbedömning. Som socialministern påpekar

uttalade han i statsverkspropositionen 1965 att beloppen även efter dessa 90 dagar borde utgå som om försäkringen allttjämt gällde. Men det är länsstyrelserna som beslutar i sådana fall, och det har visat sig att de tillämpar mycket varierande praxis.

Min fråga gällde emellertid huruvida socialministern ville förordna en sådan ändring i bestämmelserna att den som isolerats får full ersättning för den förlorade arbetsinkomsten. Och svaret på den frågan måste såvitt jag förstår tolkas som ett klart nej. Det hade varit bra om socialministern velat gå närmare in på motiven för den ståndpunkten. Ersättningen från sjukförsäkringen innebär ju inte full ersättning för inkomstförlusten utan blir bara i genomsnitt 80 procent. Man kan fråga hur det egentligen kan motiveras att en person, som på grund av myndighets beslut och helt utan eget förvållande *dels* förhindras att sköta sitt arbete och *dels* drabbas av de många gånger mycket svåra psykiska påfrestningar och andra obehag som isoleringen medför, *dessutom* skall vara tvungen vidkännas ekonomiska uppoffringar. Det är ju inte för sin egen skull som han eller hon måste underkasta sig isoleringen, utan det är för att skydda andra och för att möjliggöra för hälsovårdsnämnderna att fullgöra sina åligganden. Då tycker jag det borde vara en ganska självklar princip att vi andra, d. v. s. samhället, också står för kostnaden — inte bara för en del utan för hela kostnaden.

En riktig princip tycker jag skulle kunna vara denna: den som drabbas av sjukdom som faller under epidemilagen får sjukkasseersättning på vanligt sätt så länge han eller hon är sjuk. När patienten är friskförklarad men allttjämt på grund av smittrisen tvingas avstå från arbete, bör vederbörande få skadestånd som täcker hela löneförlusten. Även när det gäller den öppna vården, t. ex. dispensärvården, och för eventuell medicin och andra kostnader, som ibland

Svar på interpellation ang. isolering på grund av smittorisk

kan bli betydande för att uppfylla de föreskrivna mycket rigorösa hygieniska kraven, bör full ersättning utgå.

Det är också nödvändig att riksdagen samtidigt som vi får en ny smittskyddslag nästa år, enligt socialministerns löfte i svaret, också får ett förslag till ny lag om ersättningsbestämmelser. Båda bör vara så utformade att de stimulerar den enskilde till att i lojal samverkan med myndigheter och läkare delta i bekämpandet av epidemier.

Ctefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Herr Ullstens inlägg ger mig anledning att göra några mycket korta kommentarer.

För det första vill jag givetvis här inte föregripa det ställningstagande jag har att göra beträffande den proposition som jag har aviserat.

För det andra vill jag säga att herr Ullstens beskrivning av förslagens remissbehandling var ganska ensidig. Förslaget har i stort sett fått ett välvilligt mottagande — men på en del punkter har kritik framförts. Det är helt naturligt att vi, när vi nu skall utforma propositionen, får ta hänsyn till de samlade remissynpunkterna.

För det tredje vill jag framhålla — utan att ge mig in på en längre debatt — att man ju aldrig får glömma att det här gäller allvarliga ting. Att skapa skydd mot epidemier, mot smittspridning, måste alltid vara primärt. Givetvis måste man så långt det är möjligt också tillse att den enskilda människan som drabbas får sitt skydd och även en rimlig ersättning.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! I socialministerns senaste uttalande kan jag självfallet instämma. Men det är ganska allmänna formuleringar som knappast ger någon antydning om i vilken riktning lagförslaget kommer att gå.

Jag begär inte att socialministern här

i detalj skall ta ställning till ett förslag som är under utarbetande i socialdepartementet. Jag tar upp saken bara av den anledningen att socialministern själv i sitt svar åberopade detta förslag som ett besked till mig och menade att med den däri skisserade ordningen skulle rättsläget — som han sade — bli fullständigt klart. Det gäller här en ganska klar principfråga: Skall man kunna ingripa med administrativa frihetsberövanden med hjälp av en kungörelse, eller skall det krävas att dessa bestämmelser finns i en lag? Det ställningstagandet borde socialministern enligt min mening våga göra redan innan förslaget färdigbehandlats. Frågan är av så pass stor räckvidd att det måste vara ett allmänt intresse att få saken belyst.

Jag tror inte man kan säga att det gjorts en rimlig avvägning mellan den enskildes rättsintresse och allmänhetens intresse av att bli skyddad för smitta, om man vidtar en så drastisk åtgärd som att låta myndigheter besluta om administrativa frihetsberövanden med stöd av en kungörelse. Jag tror inte att det förekommer någon parallell till detta, och jag har svårt att tänka mig att riksdagen skulle acceptera ett sådant här förslag, om det framlades. Riksdagen vill nog vara med och besluta om de lagar och bestämmelser som skall kunna leda till så långtgående ingripanden.

Vad sedan gäller den andra frågan — om ersättningen — så berörs den ju inte alls av det arbete som för närvarande pågår inom socialdepartementet. Det finns en kungörelse om saken; socialministern har gjort ett uttalande i statsverkspropositionen men ger i övrigt ingenting på hand. Det innebär såvitt jag förstår att socialministern inte är beredd att förbättra bestämmelserna. Jag tycker att det är ett tråkigt besked — jag hade hoppats att statsrådet skulle visa en mycket mera positiv inställning på denna punkt. Det är dock fråga om att man låter dem, som för andras skull

Interpellation ang. en enhetlig nordisk kontroll av elmateriel

måste utstå en isolering, bära en mycket stor del av de kostnader som isoleringsbeslutet medför.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Riksdagen kommer ju att få vara med och ta ställning när propositionen en dag läggs på riksdagens bord. Detta är självklart. Herr Ullsten måste emellertid förstå att innan propositionen är utarbetad kan jag inte ta upp en debatt med herr Ullsten om hur den i alla avseenden kommer att utformas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 63—84, bevillningsutskottets betänkanden nr 38, 42 och 43, första lagutskottets utlåtanden nr 31—33, jordbruksutskottets utlåtanden nr 15 och 16 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 22—24.

§ 13

Interpellation ang. en enhetlig nordisk kontroll av elmateriel

Ordet lämnades på begäran till

Herr **GUSTAFSSON** i Borås (fp), som yttrade:

Herr talman! I samtliga nordiska länder finns bestämmelser om att elektrisk materiel skall, innan den kan brukas för avsett ändamål, underkastas en teknisk säkerhetskontroll. Denna ombesörjes av särskilda kontrollorgan, i Sverige av en institution benämnd SEMKO. Denna tillser att materiel, som kontrollerats och godkänts, förses med s. k. S-märkning. För provningen får producent betala

avgifter av olika slag. Dessa är utformade bl. a. såsom typprovningssavgifter, vilka bestämmes i viss relation till den tid som åtgår för typens avprovning. Dessutom uttages ytterligare avgifter, som baserar sig på omsättningen av den ifrågavarande produkten. Avgifterna brukas för att finansiera kontrollverksamheten och provningsinstitutionen, som sådan.

Konsumenterna får i sista hand bära dessa icke helt oväsentliga kostnader. Det är givetvis ett önskemål att näringslivets kostnader för denna i och för sig nödvändiga kontroll begränsas så mycket som möjligt. Ett steg i sådan riktning skulle tas, om materiel, vilken underkastas kontroll i ett nordiskt land och godkänts av därvarande kontrollanstalt, icke behövde undergå förnyad kontroll vid införsel till ett annat nordiskt land. Värdet av en enhetlig nordisk kontroll, vilken kunde utföras vid vilken som helst provningsanstalt i de nordiska länderna, vore tvåfaldig. Icke endast inbesparades därigenom nuvarande dubbla provningskostnader utan — och det är ur ekonomisk synpunkt än betydelsefullare — produktionsserierna kunde göras större, om förutsättningarna för ett godkännande vore enhetliga i alla länderna. Om ett land kräver någon särskild detalj som icke påfordras i övriga länder, kan produktionen icke drivas i de stora serier som är en nödvändighet för att uppnå en förbilligad produktion.

Nordiska rådet har också sedan länge sökt driva på för att få till stånd en enhetlig nordisk elektrisk materielkontroll, så inrättad att ett godkännande i ett land automatiskt får giltighet också i övriga länder. Senast 1963 antog rådet en rekommendation till de nordiska länderna av sådant innehåll (se rek. nr 2/1963).

Av de meddelanden, som på senare år avgivits till rådet rörande denna rekommendation, synes emellertid framgå att arbetet med att få till stånd ett

Interpellation ang. sambandet mellan trafikolyckor och läkemedelskonsumtion

system, enligt vilket ett godkännande av en elektrisk provningsanstalt i ett nordiskt land äger internordisk giltighet, har avstannat.

Under åberopande av vad jag nu anfört får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att medverka till en sådan ordning att ett godkännande, som lämnats av en nordisk elmaterielkontrollanstalt, får giltighet i samtliga nordiska länder?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. sambandet mellan trafikolyckor och läkemedelskonsumtion

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp), som yttrade:

Herr talman! Enligt 28 § vägtrafikförordningen får fordon inte framföras på väg av personer som på grund av sjukdom, uttrötning eller påverkan av starka drycker eller andra stimulerande eller bedövande ämnen eller på annat sätt saknar förutsättningar för att på ett betryggande sätt köra sitt fordon. Detta innebär alltså att det inte bara är förbjudet att framföra motorfordon när man är påverkad av alkohol eller narkotika, utan det är också förbjudet att köra bil för den som är uttröttad eller påverkad av läkemedel som påverkar reaktionshastigheten eller på något annat sätt verkar nedsättande på förarens prestanda. Enligt lagen om straff för vissa trafikbrott kan det t. o. m. vara straffbart att framföra fordon när man är påverkad av läkemedel.

Det är uppenbart att det inte bara är alkoholen som är ett problem i trafiken. Många läkemedel ger biverkningar som gör den som brukar dem olämplig

lig som bilförare. Andra läkemedel ger sådana verkningar vid överdoseringar, ofta även vid små överdoseringar. Redan 2—3 vanliga magnecyltabletter kan inverka menligt på körförmågan. Den olämpliga effekten ökas om tabletterna tas tillsammans med alkohol. Vissa hostmediciner innehåller morfin eller morfinliknande preparat, och överdoseringar av dessa kan i sämsta fall resultera i berusningstillstånd. Andra vanliga reaktionsnedsättande preparat är t. ex. sömnmedel som innehåller barbitursyrederivat, nervlugnande medel som innehåller meprobamat, vissa antihistaminpreparat och åksjukemedel. Att läkemedelskonsumtionen torde utgöra ett allvarligt trafikproblem visas av att det här i landet intas 10 miljoner läkemedelsdoser per dag. Endast 10 procent av dessa doser intas på sjukhus. Samtidigt är både de som använder läkemedlen och ibland även läkarna okunniga om riskerna i samband med bilkörning. Läkemedelsfirmorna påpekar inte alltid i läkarreklamen eller i den information som når patienterna medlens eventuella olämplighet för bilförare.

Många fall av allvarlig tablettberusning i trafiken har redan registrerats i Sverige. Men många fler fall har säkert inträffat utan polisingripanden, eftersom tablettpåverkan inte ger lika tydliga och allmänt kända yttre verkningar som alkoholberusning ger t. ex. i form av spritdoftande andedräkt. Lindrigare tablettpåverkan i form av nedsatt reaktionsförmåga eller lättare synrubbingar torde sällan vara märkbara för patientens omgivning och kanske ibland inte ens direkt märkbara för honom själv.

Med den ökande läkemedelskonsumtionen aktualiseras två problem. Dels behöver vi veta hur läkemedel påverkar bilförare och vilka medel som är olämpliga i trafiken, dels måste läkare och allmänhet upplysas om riskerna. Inte minst mot bakgrunden av omlägg-

Interpellation ang. sambandet mellan trafikolyckor och läkemedelskonsumtion

ningen till högertrafik är det väsentligt, att hithörande frågeställningar blir tillfredsställande beaktade i samband med den informationskampanj som skall föregå reformen.

I den skrift, »Läkemedel och trafik», som utgivits av institutet för malt-drycksforskning föreslår man, att ett forskningsprogram för att reda ut vilken roll läkemedelsbruk spelar i samband med trafikolyckor skall genomföras. I forskningsprogrammet borde ingå kemiska undersökningar av blod och urin hos alla personer som varit inblandade i trafikolyckor, samt intervjuer med dessa personer om sjukdomar, tablettförtäring och läkarordinationer.

Med hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Har regeringen för avsikt att låta undersöka sambandet mellan trafikolyckor och läkemedelskonsumtion?

2. Planerar regeringen att genom lagstiftning eller anvisningar till läkemedelsfabrikanterna åstadkomma en bättre information om olika läkemedels olämplighet i trafiken eller att på annat sätt starta upplysningsverksamhet på detta område?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 12 och 20 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvskatt och gåvoskatt;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 170, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för vatten- och luftvård; samt

från jordbruksutskottet:

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat stöd till skoglig forskning; och

nr 165, i anledning av väckta motioner om utnyttjande av skog ovan skogsodlingsgränsen.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.42.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 28 april

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande april.

§ 2

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Gustafsson* i Borås, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående en enhetlig nordisk kontroll av elmateriel, samt

herr *Gustafsson* i Borås, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående sambandet mellan trafikolyckor och läkemedelskonsumtion.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 3

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

skapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, samt

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4

Lån till bostadsrättsföreningen Musköten

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4

Lån till bostadsrättsföreningen Musköten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (bilaga 1, punkt 4, s. 6—8) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 1 400 000 kr.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin* (I: 737) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bohman* och *Ståhl* (II: 924) hemställts att riksdagen måtte besluta att det lånebelopp om 1 400 000 kr., som ställdes till bostadsrättsföreningen Muskötens förfogande på i propositionen angivna villkor, skulle bestridas av medel utanför försvarets kostnadsram för innevarande budgetår.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) till Lån till bostadsrättsföreningen Musköten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67 anvisa ett investeringsanslag av 1 400 000 kr.;

b) beträffande sättet för kostnadernas fördelning på budgeten, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 737 och II: 924, besluta att anslaget under a) skulle bestridas av medel inom försvarets kostnadsram för budgetåret 1966/67.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser*, *Ottosson*, *Wallmark*, *Bohman*, *Ståhl* och *Petersson*, vilka ansett att utskottet under b) bort hemställa,

att riksdagen måtte beträffande sättet för kostnadernas fördelning på bud-

Lån till bostadsrättsföreningen Musköten

geten, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 737 och II: 924, besluta att anslaget under a) skulle bestridas av medel utanför försvarets kostnadsram för budgetåret 1966/67.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PETERSSON** (h):

Herr talman! Punkten 4 i statsutskottets förevarande utlåtande rör frågan om ett lån på 1,4 miljon kronor till en bostadsrättsförening som avser att bygga ett hus i Ösmo kommun. Pengarna skall användas till förvärv av tomt. Det blivande huset, som beräknas få 288 lägenheter, är avsett för personal som skall förflyttas till Muskö örlogsbas.

Vi reservanter anser det vara väl motiverat att statsmakterna vidtar åtgärder som minskar omställningssvårigheterna för den personal som får sin arbetsplats flyttad från Stockholm till Muskö. I motioner av herr *Virgin* i första kammaren och herrar *Bohman* och *Ståhl* i andra kammaren har framhållits att det enligt motionärernas mening strider mot principerna i 1963 års försvarsbeslut att nämnda lån för byggande av bostäder lägges inom försvarets kostnadsram. I försvarsbeslutet ingick att uppgifter som måste lösas på ett mera kostsamt sätt till följd av åtgärder som statsmakterna beslutat skall läggas utanför försvarets kostnadsram. Statliga extrakostnader för bostadsanskaffning som blivit nödvändig genom basförflyttning tillhör enligt vår bestämda mening den kategorin. Anslaget gäller dessutom här ett lån, som skall förräntas och återbetalas enligt normala regler. Även av den orsaken borde man inte med lånet belasta en kostnadsram som avvägs för att bestrida försvarets löpande driftutgifter.

Herr talman! Det belopp vi i dag diskuterar är 1,4 miljon till bostadsbyggande. I maj i fjol diskuterade vi en annan fråga som rörde Muskö örlogs-

Lån till bostadsrättsföreningen Musköten

bas och kostnader utom eller inom försvarets kostnadsram. Det gällde då en väg och en tunnel som för att tillfredsställa civila krav fördyrats med 6 miljoner kronor. Vi ansåg att även den merkostnaden skulle ligga utanför försvarets kostnadsram när den ej avsåg militära kostnader.

Av både praktiska och principella skäl yrkar jag bifall till den vid punkten fogade reservationen, innebärande att de begärda lånemedlen skall bestri-
das utanför försvarets kostnadsram.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! På denna punkt, som gäller lån till bostadsrättsföreningen Musköten på Muskö, är det i och för sig ingen ny princip som utskottet inbjuder riksdagen att besluta om. När de nya förvaltningsbyggnaderna Tre Vapen uppfördes på sin tid, tillkom också ett lån till bostadsrättsförening på enahanda villkor som Kungl. Maj:t här i sin proposition föreslagit.

Utskottet har vid sin mycket ingående behandling av detta ärende tagit hänsyn till att principen alltså redan har tillämpats och inte minst till att det finns möjligheter till kommande besparingar genom att ställa ifrågavarande lån inom kostnadsramen till bostadsrättsföreningens förfogande. Besparingarna ligger däri att man kan få till stånd ganska stora reduceringar av traktamenten och reseutgifter.

Det är dessa praktiska synpunkter — plus riksdagens tidigare ställningstagande i ett liknande ärende — som gjort att utskottet har stannat för att föreslå riksdagen att anta Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Petersson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) mom. b) i utskottets utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Petersson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 39 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte vissa motioner,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67 till studiemedelsfonden,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Skoklosters slott och samlingar,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, samt

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6

Bidrag till företagareföreningar m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

verkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1967/68 till bidrag till företagareföreningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 12, punkt B 14, s. 28—32) föreslagit riksdagen att *dels* medge att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. under budgetåret 1967/68 beviljades intill ett belopp av 55 000 000 kr., *dels ock* till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Stefanson* och *Johan Olsson* (I: 553) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren* (II: 691), i vilka motioner yrkats att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att ett årligt anslag av 150 000 kr. under en treårig försöksperiod ställdes till kommerskollegiets förfogande för forsknings- och utredningsverksamhet om de mindre och medelstora hantverks- och industriföretagens problem och förhållanden;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wikberg* (I: 555) och den andra inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården (II: 688), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1967/68 under anslaget »Bidrag till företagareföreningar m. fl.» anvisa ett med 100 000 kronor förhöjt anslag såsom särskilt bidrag till företagareföreningen i Jämtlands län för utökad rådgivningsverksamhet.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte medge att stats-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

garanti för lån till hantverks- och industriföretag m.m. under budgetåret 1967/68 beviljades intill ett belopp av 55 000 000 kr.;

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 555 och II: 688, till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kr.;

C. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 553 och II: 691, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Ivar Johansson, Kaijser, Harry Carlsson, Ottosson, Åkerlund, Johan Olsson, Bohman, Ståhl, Gustafsson* i Skellefteå, *Gustafsson* i Kårby, *Nelander, Björkman* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 555 och II: 688, till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I statsutskottets utlättande behandlas motionsparet I: 555 och II: 688 om särskilt statsbidrag till företagareföreningen i Jämtlands län. Motionen baseras på de speciella problemen för Jämtlands län som utvecklingen på arbetsmarknaden och inom näringslivet medfört. Problemen förorsakas främst av att länet har en näringslivsstruktur som markant skiljer sig från andra läns. Den dominerande näringsgrenen inom länet är jord- och skogsbruk med binärningar, medan industri har det relativt lägsta antalet systerindustrier i samtliga landets län.

Dessa särskilda förhållanden har också uppmärksamats av Kungl. Maj:t, som år 1959 uppdrog åt länsstyrelsen i länet att i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen göra en utredning rörande länets näringsliv. Utredningen framlade sitt betänkande år 1963, och det innehöll en rad konkreta förslag till åtgärder. I sammanfattningen anfördes bl. a.: »Såväl för att skapa bättre balans mellan samhällets utgifter och inkomster i Jämtlands län som för att skapa bättre levnadsförhållanden för den i länet kvarblivande befolkningen är det sålunda angeläget att snara och förhållandevis radikala åtgärder vidtages för länet.» — SOU 1963: 45 s. 358.

Förslagen i detta betänkande behandlades i anslutning till betänkandet »Aktiv lokaliseringspolitik» — SOU 1963: 58. I proposition nr 185 år 1964 angående lokaliseringpolitiken uppgavs att strukturproblemen i Jämtland skulle vara av samma karaktär som i övriga norrlandslän, och att därför inte några speciella insatser skulle komma i fråga för Jämtlands del.

Utskottsmajoriteten har stött sig på denna motivering och avstyrkt vår motion i år liksom man gjort med vår tidigare motion i samma sak. Enligt vår mening är emellertid, som jag i det föregående framhållit, Jämtlands läns strukturproblem av påtagligt större storleksordning och delvis annan karaktär än övriga norrlandsläns. Lokaliseringsstödet har inte kommit att få samma positiva effekt där som i andra län. Som bl. a. framgår av bilaga 13 i årets statsverksproposition, s. 11 fig. 1, har lokaliseringstödet varit av blygsam omfattning för Jämtlands län. Detta torde bl. a. bero på att lokaliseringstödet till cirka 90 procent kommit att omfatta befintliga företag, varigenom Jämtlands län med fåtaliga och små industriföretag inte kunnat utnyttja lokaliseringstödet i önskvärd omfattning. Storindustri saknas helt inom länet och antalet medelstora industrier är ringa. Såväl antalet

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

företag som sysselsättningen domineras av företag med mindre än 10 anställda. Lokaliseringsstödets nuvarande utformning medför därför att det inte kan främja utvecklingen för huvuddelen av befintliga företag inom länet.

Företagareföreningen i Jämtland har satsat hårt främst på förmedlings- och konsultverksamhet för att hjälpa småföretagen. Initiativ har tagits till samordning av försäljning, bokföring, kalkylering och produktionsplanering. I den omnämnda utredningen angående näringslivet i Jämtlands län ansågs att dessa initiativ var synnerligen värdefulla, varför förslag framfördes om utbyggnad av företagareföreningens verksamhet genom ett särskilt statligt bidrag. Något sådant har emellertid ännu inte erhållits.

En hel del av de initiativ som föreningen tagit har givit goda resultat. Andra har dock inte kunnat fullföljas på grund av bristande ekonomiska resurser. För att inte föreningen skall tvingas begränsa sin verksamhet till följd av brist på medel anser vi det synnerligen motiverat att ett särskilt statsbidrag beviljas.

Det stöd vi eftersträvar till företagareföreningen i Jämtlands län ligger helt i linje med det i årets statsverksproposition, under reservationsanslaget Bidrag till företagareföreningar m. fl. upptagna anslag om 100 000 kronor till företagareföreningen i Norrbottens län för verksamhet inom Norrbotten. Som med all önskvärd tydlighet torde framgå bl. a. av den relaterade länsutredningen råder det så speciella förhållanden i Jämtlands län att även detta läns företagareförening bör kunna få ett motsvarande bidrag att använda i sin ökade rådgivningsverksamhet.

Herr talman! Med hänvisning till detta vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar

Wennerfors (h) och Eliasson i Sundborn (cp).

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det yrkande som framförs i den föreliggande motionen angående specialdestination till Jämtlands läns företagareförening förekom också vid föregående års riksdag.

Vi behandlar här ett klumpanslag som sedan skall fördelas på de olika företagareföreningarna, bortsett då från den specialdestination för Tornedalens företagareförening på 200 000 kronor, som ingår i det förslag som föreligger. När motionärerna nu ställer upp Jämtlands problem, vilka torde vara välbekanta för kammarens ledamöter, som en bakgrund för en specialdestination av 100 000 kronor till länets företagareförening har jag nog en känsla av att dessa pengar tillmätts väsentligt större betydelse än de i verkligheten har. De problem man brottas med inom Jämtlands län är av en sådan storleksordning att helt andra resurser måste tillgripas, om man skall komma till rätta med de svårigheter som råder. Att i det här syftet börja med specialdestinationer betraktar vi inom utskottet också som en betänklig väg att slå in på. Den argumentering, som i långa stycken har anförts för en specialdestination till Jämtlands län, kan säkerligen anföras beträffande andra län, där det finns problem av likartad natur, även om svårighetsgraden varierar för de olika länen. Därför anser vi inom utskottet det vara riktigare med ett totalbelopp. Vid fördelningen av detta bör man beakta de olika förhållanden som råder och söka göra en avvägning, som så rättvist som möjligt tillgodoser de behov som kan täckas inom ramen för de disponibla resurserna.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Det är riktigt, herr

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

Lindholm, att enbart detta bidrag inte kommer att räcka för att klara näringslivsproblemen i Jämtlands län. Vi anser emellertid att detta stöd har så stor betydelse att det bör ges. Jag vill dessutom påminna om att det var en statlig utredning som fann det angeläget att denna åtgärd vidtogs.

Som herr Larsson i Norderön har framhållit är näringslivet i Jämtlands län ensidigt. Det är i utpräglad grad beroende av jord- och skogsbruk. Vi vet alla här att dessa två näringar rationaliseras hårt och att sysselsättningsgraden därför sjunker. När man inte har någon expansiv företagsenhet att bygga på måste speciella åtgärder vidtas. I sådana områden av vårt land, där småföretagsamheten är utbredd och där det finns en rik företagstradition, blir det stimulans mellan olika företagare, och där finns också en viss service och rådgivning för företagarna. Den saknas i vårt län, eftersom skogs- och jordbruk har varit dominerande.

Detta anslag skulle sålunda ge företagareföreningen möjlighet att tillgodose den service som nu saknas, att bättre kunna råda och hjälpa både de företagare som är i färd med att nyetablera och de som redan har startat företag.

Det råder ingen tvekan om att det är önskvärt att detta förslag bifalles. Det har tidigare behandlats här i kammaren och då blivit avslaget, men det hindrar inte att man kan ändra sig och nu biträda det. Herr Nilsson i Östersund, som är ledamot av företagareföreningen, kan säkerligen instämma i att det för denna förenings vidkommande skulle vara mycket bra om detta anslag beviljades. Vid en rad överläggningar som har förts på länsplanet har det framförts som synnerligen angeläget att medel för ändamålet ställs till förfogande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Norderön begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. B) i utskottets utlåtande nr 83, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 93 ja och 90 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt

§ 7

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1967/68.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner angående befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 38 har fogats en blank reservation, som jag ber att få motivera.

Det har väckts motioner angående befrielse från arvsskatt för Svenska litteratursällskapet i Finland. Jag skall börja med att citera en mening ur bevillningsutskottets betänkande, där det heter: »De gällande bestämmelserna om arvsskatt kan, liksom all annan lagstiftning, i enskilda fall leda till stötande eller inte avsedda konsekvenser.» Detta är ett sådant fall. Enligt testamente av doktor Rolf Nordenstreng, född i St. Michel i Finland, och hans maka Ellen skulle kvarlåtenskapen — omkring 65 000 kronor — tillfalla Svenska litteratursällskapet i Finland. Arvsskatten uppgår till cirka 27 000 eller 33 000 kronor, beroende på om arvet betraktas som två lotter eller som en. Detta utgör naturligtvis en avsevärd avbränning på detta arvsbelopp.

Sällskapet har till uppgift »att samla, bearbeta och offentliggöra vittnesbörden om den svenska kulturens upp-

komst och utveckling i Finland; — — — att främja inhemsk forskning rörande svenska språket och litteraturen; samt — — — att främja inhemsk litterär verksamhet på svenska språket genom prisbelöningar och understöd».

Enligt särskilt beslut av finansministeriet i Finland åtnjuter sällskapet, jämte vissa andra institutioner av fundamental kulturell betydelse, privilegiet att donationer på minst 3 000 mark är för donator avdragsgilla vid inkomst-taxeringen.

Sällskapet har i december 1966 beslutat att de medel, som tillfallit sällskapet genom testamente av makarna Nordenstreng, skall utgöra en fristående fond, benämnd Rolf och Ellen Nordenstrengs understödsfond. Medlen skall kvarbliva i Sverige och förvaltas av en särskild styrelse, bestående av en representant för sällskapet, en för Uppsala universitetsbibliotek och en för den fondförvaltande svenska banken. Enligt stadgarna för fonden skall den främja samma ändamål som stiftelsen Svenska litteratursällskapet i Finland.

I Finland uttas inte skatt på arv eller gåva, som tillfaller bl. a. religiöst samfund samt barmhärtighets- eller undervisningsanstalt. Detta gäller även egen- dom, som tillfallit ideell förening eller annan sammanslutning, vilken utan avsikt att genom sin verksamhet bereda ekonomiska fördelar åt i dem delaktiga, verkar i vetenskapligt eller konstnärligt syfte eller har till ändamål att främja folkupplysningen, landets försvar eller det inhemska näringslivet. Även sådana stiftelser eller sammanslutningar med annat allmängiltigt ändamål är skattebefriade. Lagstiftningen innebär således att sådana juridiska personer, som enligt svensk rätt är befriade från gåvoskatt, i Finland är befriade även från arvsskatt. Med andra ord: det råder en vidare skattebefrielse i Finland för sådana sällskap än i Sverige.

Enligt vår mening bör det inte kunna

Befrielse för Svenska litteratursällskapet i Finland från skyldighet att utge viss arvsskatt

råda något tvivel om att »sällskapet är en stiftelse eller sammanslutning, som har till huvudsakligt ändamål att främja vetenskaplig undervisning eller forskning». Vi har i motionen framhållit att dess egenskap av utländsk stiftelse är rent formell. I sak är sällskapet en stiftelse eller sammanslutning för bevarandet och utvecklandet av svensk kultur och svenskt språk inom ett område, som utgjort en del av det svenska riket och som fortfarande bebos av en svensk befolkning. Det borde, tycker vi motionärer, vara en något besynnerlig tanke att svenska folket i Sverige skulle betrakta den svenska folkstammen i Finland såsom utländsk och bevarandet av svensk kultur i Finland såsom en del svenska folket ovidkommande utländsk angelägenhet. Jag tror att det särskilt i nuvarande läge, då den svenskspråkiga befolkningen i Finland hyser farhågor för svenska språkets framtida ställning i den finska skolundervisningen, i hög grad är angeläget att vi på den rikssvenska sidan inte företar oss något som kan förstärka dessa farhågor.

I vår omfattande och grundliga motion har sagts att Kungl. Maj:t på grund av bestämmelserna i arvsskatteförordningen saknar möjlighet medge befrielse från skatten. Ett initiativ från riksdagens sida skulle alltså vara erforderligt.

När motionerna behandlades i bevillningsutskottet möttes de av — jag vill inte säga entusiasm, ty det är ju en känsla som sällan eller aldrig smyger sin in i bevillningsutskottet — ett mycket positivt intresse från samtliga ledamöter i bevillningsutskottet. Här skulle, trodde vi motionärer, för ovanlighetens skull en av våra välgrundade motioner äntligen leda till framgång. Men säg mig den glädje som varar beständigt! Frågan var litet invecklad och behövde undersökas ytterligare. Motionen bordlades alltså för en senare behandling. Vid denna djupdykning visade det

sig, att frågan inte var fullt så enkel som vi från början antagit, utan snarare mer komplicerad.

Det finns i bevillningsutskottets betänkande två meningar som jag särskilt vill fästa uppmärksamheten på. Den första är att utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t i lämpligt sammanhang framlägger förslag till sådana författningsändringar, att dispensbestämmelserna utformas i enlighet med vad som nu gäller enligt andra skatteförfattningar. Utskottet efterlyser alltså förändringar som ger möjlighet till dispens, även då det gäller arvsskatteförordningen.

Den andra meningen i utskottsbetänkandet, som jag vill fästa uppmärksamheten på, lyder: »Exempel kan anföras, där skattebefrielse varit befogad, men där Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna besluta därom utan att höra riksdagen.» Kungl. Maj:ts befogenheter i detta avseende är nämligen mycket begränsade, men det finns alltså, om jag tolkar denna mening rätt, ändå en möjlighet för Kungl. Maj:t att ta ett initiativ och för riksdagen framlägga ett förslag om befrielse från arvsskatt för Svenska litteratursällskapet i Finland.

Om denna min tolkning, herr talman, är riktig, vädjar jag till finansministern, att han måtte lägga fram ett sådant förslag för riksdagen, och med denna vädjan avstår jag från ett yrkande i anslutning till motionerna.

I detta anförande instämde herr *Larsson* i Luttra (cp).

Herr **ANDERSSON** i Essvik (s):

Herr talman! Jag kan bara vitsorda att utskottet var enig i sitt beslut, såsom herr Björkman påpekat. Herr Björkman medverkade alltså till beslutet och han har inte heller yrkat bifall till motionen här i kammaren.

Det är också riktigt som herr Björkman sade att man inom utskottet till en början trodde, att man skulle kunna till-

Straff för försök till frihetskränkande otukt

styrka motionärernas yrkande, men omständigheter, vilka jag väl inte närmare behöver ingå på, gjorde att utskottet fann sig föranlåtet att stanna vid det ställningstagande som presenterats i betänkandet.

Med detta lilla inlägg har jag även velat klargöra att det inte endast är herr Björkman som var ledsn över att motionsyrkandet inte kunde tillstyrkas och får jag härmed också yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag inkasserar med stor tacksamhet detta instämmande i min ledsnad och hoppas att herr Andersson i Essvik skall hjälpa mig att få finansministern att lägga fram ett förslag i denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om antidumping- och utjämningstull, m. m., och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner om möjlighet för domstol att anställa tolk, och

nr 32, i anledning av väckta motioner om beaktande i rättsliga sammanhang av utlänningars språksvårigheter.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 10

Straff för försök till frihetskränkande otukt

Föredrogs första lagutskottets utlå-

tande nr 33, i anledning av väckta motioner om straff för försök till frihetskränkande otukt.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Jag har väckt en motion för att försöka få till stånd en utredning om inte försök till frihetskränkande otukt skulle kunna straffbeläggas.

Såsom det har sagts i något av remissvaren bör givetvis stor restriktivitet iakttas när det gäller straffbeläggning av försöksbrott. Om man går igenom vår brottsbalk, kan man konstatera att försöksbrotten i ett ganska stort antal fall är straffbelagda. Vad beträffar förmögenhetsbrotten gäller detta, när straffmaximum är två år, ett mycket stort antal fall. Jag kan nämna förskingring, förfalskning, undertryckande av urkund, stöld, tillgrepp av fortskaffningsmedel, bedrägeri, ocker och utpressning. I fråga om våld mot person eller angrepp mot person kan jag nämna som exempel misshandel, som inte är ringa, och fosterfördrivning. Även för dessa brott är straffmaximum två år.

Som vi vet har domstolspraxis i fråga om våldsbrotten inneburit en skärpning av straffet för sådana brott. Våldsbrotten har ökat och blivit allvarigare, och det finns all anledning att skärpa påföljderna för sådana brott. När straffpåföljden är upp till fyra år är försöksbrotten tämligen genomgående straffbelagda. Ett undantag utgör koppleri men det ligger ju i sakens natur, att ett försöksbrott här inte gärna kan bli straffbelagt.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter så länge — det är ju fredag — men vill i alla fall fästa uppmärksamheten på några punkter.

I 7 § i kapitlet om sedlighetsbrott står följande:

»Om någon vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnytt-

Straff för försök till frihetskränkande otukt

jar annans otuktiga levnadssätt eller om någon förleder den som är under tju-goett år till sådant levnadssätt, dömes för *koppleri* — — —.» Det är ju ganska naturligt att detta inte är straffbelagt på försöksstadiet.

Detta var bara en principiell genomgång och jag kommer nu till de paragrafer som kan vara av intresse i detta sammanhang. I 1 § talas i första stycket om *våldtäkt* och i andra om *våldförande*, och det sistnämnda är faktiskt en del av paragrafen som vi måste se litet närmare på. Där står följande:

»Är brottet» — — — d. v. s. det som bedöms som våldtäkt i första stycket — — — »med hänsyn till kvinnans förhållande till mannen eller eljest att anse som mindre grovt, dömes för *våldförande* till fängelse i högst fyra år.» I en av kommentarerna kan man läsa bl. a. följande just beträffande våldförande:

»Om våldet eller hotet inte varit av särskilt grov art blir dock gärningen i sådana fall regelmässigt att bedöma som *våldförande* enligt andra stycket. Till våldförande kan även dömas, om brottet eljest är att anse som mindre grovt.» — Sedan kommer det som jag tycker är mycket viktigt i denna kommentar. — »Så kan vara fallet om kvinnan låtit bli att tillkalla hjälp, fastän detta varit möjligt, eller om hon föranlett eller tillåtit vissa närmanden från mannens sida.» Det är just den sista punkten som jag kommer att uppehålla mig vid en smula. Våldförande är alltså straffbelagt och jämväl försök till våldförande.

Sedan övergår vi till 2 § som jag skall läsa upp, därför att kammarens ledamöter troligen kommer att förstå vad jag menar och troligen också dela min uppfattning. Där står följande:

»Den som, i annat fall än i 1 § sägs,» — i 1 § var det alltså fråga om våldtäkt, och då vet väl alla vad det gäller, samt om våldförande som är mindre grovt — »förmår någon till samlag eller

annat könsligt umgänge medelst olaga tvång eller genom grovt missbruk av dennes beroende ställning eller övar könsligt umgänge med någon under otillbörligt utnyttjande av att denne befinner sig i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd eller är sinnessjuk eller sinnesslö, dömes för *frihetskränkande otukt* till fängelse i högst fyra år.»

Här är det alltså fråga om grovt missbruk av en beroende ställning eller om att ha könsligt umgänge med någon som befinner sig i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd. Vi kanske bara behöver tänka på hur det kan gå till i narkotikakvartarna och kanske också på hur människor numera kan bringas i vanmakt. Vi kan också tänka på den som är sinnessjuk eller sinnesslö. För min del tycker jag att denna paragraf är mycket allvarligare till sitt innehåll än den del av 1 § som handlar om våldförande.

Handling enligt 2 § är icke straffbelagd på försöksstadiet. Det är alltså inte straffbelagt att försöka ha könsligt umgänge under utnyttjande av någon som är sinnesslö och alltså inte mycket förstår vad det är fråga om. Att däremot försöka fortsätta en samvaro av ganska intim karaktär med någon som mer eller mindre har inlett en till den är straffbelagt. Jag skall ge ett par exempel.

En flicka följer med en pojke hem på natten. De har druckit litet sprit men inte mer än de själva vill. Flickan låter pojken villigt klä av henne och tycker att det är rätt tjustigt en ganska lång stund. Men plötsligt får hon för sig att hon inte skall vara med längre. Pojken är däremot helt inställd på att ha samlag med flickan. I sista skedet börjar hon göra motstånd. Pojken har druckit litet sprit. Flickan har varit villig så långt hon själv tyckte det kunde vara roligt, men hon kanske är rädd för att få barn och därför börjar hon göra motstånd i sista skedet. Pojken har redan kommit till det stadiet att han

Straff för försök till frihetskränkande otukt

inte längre kan behärska sig, och han gör ett verkligt försök att få samlag med flickan. Det avbryts, men försöket är i alla fall ett faktum. Detta är straffbelagt, trots att flickan mer eller mindre har lutat in pojken på det därför att hon tyckte att det var tjusigt så långt.

Sedan har vi ett annat fall. Det kanske är en liten flicka som är sinnesslös. Detta upptäcker ett par pojkar och tycker att de kan använda sig av henne därför att hon förstår inte riktigt vad det är fråga om. De tar fatt på flickan och går ned till ett cykelstall där de får vara i fred, och den ena efter den andra av pojkarna utnyttjar flickan sexuellt. Sedan skickar de ut henne igen. Varje gång de vill ha samlag med någon som är verkligt lämplig därför att hon inte gör något större motstånd eftersom hon inte begriper bättre, ringar de till denna stackars lilla flicka. Flickan kommer med och hon vet fortfarande inte vad det är fråga om. En dag upptäckts det att hon väntar barn, och hon kan knappast redogöra för hur det har gått till. Hon talar om ett cykelstall och om en vind.

Detta är ett fingerat exempel, och det var inte på det sättet i det fall som jag har hört relateras. Men så skulle det kunna gå till. I det fall som jag tänker på i verkligheten var det inte en sinnesslös flicka utan en flicka som gick i hjälpklass och alltså var bättre rustad än flickan i det exempel jag anförde. Om det blir ett allvarligt försök mot den stackars lilla flickan är det inte straffbelagt. Jag tycker att det är en allvarlig inkonsekvens i vår lagstiftning, och jag har velat påpeka detta för att kunna komma igen nästa år. Det var detta som gjorde att jag ville anteckna en blank reservation.

Detta är en sida av saken — den sociala, den humanitära och den viktigaste sidan — och denna inkonsekvens i lagstiftningen har gjort mig mycket upprörd. Om någon inte skall straffas

för försöket är det pojken i första fallet, och om någon skall straffas för försöket i det andra fallet är det pojkarna som ger sig på den som är definitivt värnlös, psykiskt eller fysiskt.

I min egenskap av åklagare vill jag när det gäller gränfallen säga att det är mycket opraktiskt när det gäller dessa paragrafer, att handling enligt en mitt i liggande paragraf inte är straffbelagd på försöksstadiet. Här föreligger ofta bevissvårigheter. Om man har sövt ner en flicka och mot hennes vilja exempelvis blandat narkotika i kaffet utan att hon vet om det och sedan har haft könsumgänge med henne då är det våldtäkt. Om däremot flickan har druckit någonting som hon själv visste inte var bara kaffe — kanske kaffe och sprit — och det sedan blir en våldtäktsfråga, så går det genast över till frihetskränkande otukt. Där är det alltså fråga om bevisning. Likaså när det gäller skillnaden mellan första och fjärde paragraferna, där det är fråga om ungdom som är under 18 år. Man kan diskutera hur det skall bedömas. Det är också en bevisfråga, om vederbörande visste eller borde ha vetat att flickan var under 18 år. Jämväl ur bevisynpunkt — vilken dock är den mindre viktiga sidan — anser jag att det är en mycket opraktisk lösning som man kommit fram till i 6 kap.

Men för att återgå till det viktigaste borde av rent humanitära skäl försök till frihetskränkande otukt straffbeläggas. Utskottet har inte kunnat handla på annat sätt med hänsyn till remissinstansernas ställningstagande. Jag fäster mig dock vid att ett par av remissinstanserna säger att: »det för närvarande inte finns skäl till denna utredning» och »med hänsyn till den korta tid under vilken brottsbalken har varit i kraft».

För ögonblicket höjer jag mig för detta, men jag tänker komma igen.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Straff för försök till frihetskränkande otukt

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Eftersom fru Heurlin icke ställde något yrkande och därtill erkände att utskottet inte kunnat handla annorlunda än det gjort och eftersom fru Heurlin redan redogjort för ärendet på ett sådant sätt, att kammarens ledamöter haft alla möjligheter att sätta sig in i frågan, anser jag inte att jag behöver utveckla saken närmare utan hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs vart för sig

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, såvitt angår jordbruksärenden, och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner angående föreningen av vattendrag genom vissa tvättmedel m. m.,

nr 23, i anledning av motioner angående vatten- och luftföroreningar m. m., och

nr 24, i anledning av motioner om en fullständigare rening av avloppsvatten.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 12

Meddelande ang. besök på Kungl. Teatern

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Kungl. Teatern anordnar torsdagen den 18 maj 1967 en föreställning av ope-

ran Wilhelm Tell för riksdagens ledamöter m. fl. inbjudna. Föreställningen börjar kl. 19.30. Under pauserna inbjudes samtliga deltagare att intaga förfriskningar i teaterns olika publika utrymmen.

De som så önskar är välkomna att medföra en gäst.

Teckningslistor, som indrages onsdagen den 10 maj, finnes utlagda i kapprummet.

§ 13

Till bordläggning anmälades

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motion om normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken;

statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till civilförsvaret, och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av journalister m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av väckta motioner angående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet, och

nr 41, i anledning av väckta motioner rörande befrielse från bensinskatt och differentiering av skatt på bensin och olja;

bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motioner om pension åt vissa f. d. tjänstemän hos riksdagen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), jämte i ämnet väckt motion, och

nr 44, i anledning av väckta motioner om en allmän grupplivförsäkring m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av motioner angående ungdomsvården, och

nr 26, i anledning av motioner angående ungdomsvården.

§ 14

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1967/68 till handelshögskolan i Stockholm; och

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa pensionsfrågor m. m.

§ 15

Till bordläggning anmäldes skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av från riksdagens organisationsutredning inkomna promemorior angående inrättande av ett internationellt sekretariat inom riksdagen och angående riksdagsutskottens studieresor till utlandet.

§ 16

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

nr 1041, av herr *Börjesson* i Glöminge *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m., och

nr 1042, av herrar *Franzén* i Träkumla och *Gustafsson* i Stenkyrka, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95.

Dessa motioner bordlades.

§ 17

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härigenom om ledighet från riksdagsuppdragets fullgörande under tiden 28 april—7 maj 1967 för att som riksdagens representant närvara vid invigningen av Zambias nya parlamentsbyggnad.

Umeå den 25 april 1967

Gösta Skoglund

Till Riksdagens andra kammare

För att fullgöra författningsenlig militärtjänstgöring anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 3/5—10/5 1967.

Stockholm den 28 april 1967

Eric Krönmark

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.00.

In fidem

Sune K. Johansson